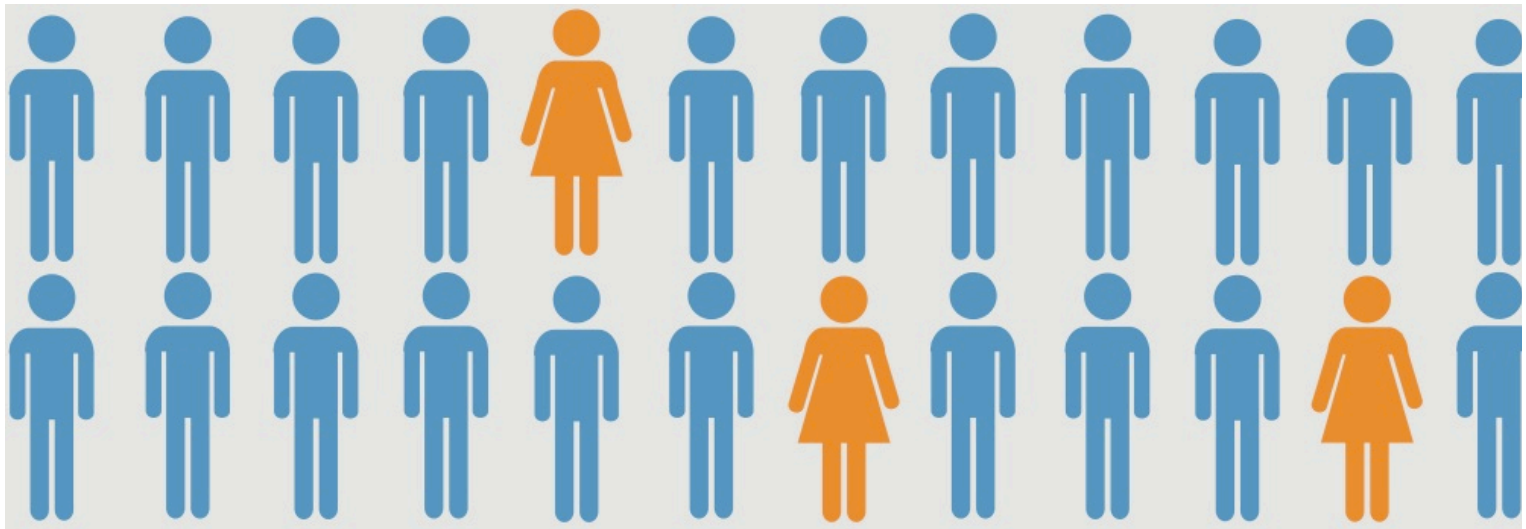

Kjønnsselektive aborter i New Delhi

*En studie av etterspørsel etter
kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner*

Line Steine Oma

En masteroppgave i samfunnsgeografi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

02. september 2013

© Line Steine Oma

2013

Kjønnsselektive aborter i New Delhi - En studie av etterspørsel etter kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner

Line Steine Oma

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: OKPrintShop

Forsideillustrasjon: Screendump fra UNFPA (2012)

Forord

Takk til mine to elskede og elskende søstre, Ida og Sara. Takk til min familie og mine beste venner som gir meg all verdens selvtillit. Takk til mine klassekamerater for morsomme stunder. Takk til gode kollegaer i Arbeidsdepartementet for støtte, tålmodighet og utdanningspermisjon. Takk til den norske velferdsstat som gjør det mulig for norske studenter å reise ut i verden for å utvide sin horisont. Takk til Kjell Henning, Gudrun, Daniel, Jøran, Ane, og Hanne for gode innspill til oppgaven. Stor takk til Jan Hesselberg som har veiledet meg gjennom prosessen, som har vist interesse, tillit og forståelse, som har satt igang tankeprosesser, og bistått med faglig kompetanse. Takk til Rachna som åpnet dører. Takk til mine informanter som bød på seg selv. Takk til India som har gitt meg uvurderlig innsikt i verdens realiteter, som tidvis har strøket og klasket meg i ansiktet, og som har lært meg at rommet mellom elsk og hat er smalt.

Sammendrag

Parallelt med kjønnsrater som i økende grad avviker fra den naturlige biologiske raten, har kjønnsselektive aborter blitt en aktuell problemstilling i India. Flere andre studier har med utgangspunkt i statistisk materiale pekt på at de skjeveste kjønnsratene finnes blant kvinner med høy sosioøkonomisk status. Dette kan forklares med at denne kategori kvinner har tilgang og ressurser til teknologi som muliggjør kjønnsseleksjon. Denne studien søker å identifisere ulike faktorer som kan bidra til å forklare hvorfor indiske middelklassekvinner har en *etterspørsel* etter kjønnsselektive aborter. Feltarbeidet identifiserte fire årsaksforklaringer som blir sett i sammenheng med kjennetegn ved det patriarkalske samfunn.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
2. Fenomenet	3
2.1. Kjønnseleksjon.....	4
2.2. Problemer med fenomenet	5
2.3. Situasjonen.....	8
2.3.1. Geografisk variasjon.....	9
2.3.2. Sosioøkonomisk variasjon	10
2.3.3. Religiøs variasjon	11
2.4. Delhi	12
3. Den indiske konteksten	14
3.1. Historisk kontekst	14
3.2. Den nye middelklassen	15
3.3. Befolkningspolitikk	16
3.4. Abort i India.....	18
4. Indisk patriarkalisme som teoretisk rammeverk	21
4.1. Storfamiliesystemet og preferanse for sønner.....	24
4.2. Det sosiale aspekt	27
4.2.1. Det indiske ekteskapsmønsteret	27
4.2.2. Patrilineær allianse.....	29
4.2.3. Familiehierarki	31
4.3. Det økonomiske aspekt.....	33
4.3.1. Materiell arv	33
4.3.2. Medgift.....	34
4.3.3. Finansiell støtte i alderdommen	35
4.4. Det religiøse aspekt	38
4.5. Oppsummering.....	39
5. Metode.....	40
5.1. Vitenskapsteoretisk ståsted	40
5.2. Bakgrunn for studien.....	40
5.2.1. Møtet med India og de erfaringene jeg har fra før	41
5.2.2. Det nye møtet med Delhi	41

5.2.3. Medieinteresse og målet med feltarbeidet	42
5.2.4. Statistisk materiale	43
5.3. Planlegging av feltarbeidet	45
5.4. Feltarbeidet i praksis.....	47
5.4.1. Informanter, utvalgelse og tilgang	47
5.4.2. Intervjuene i praksis	49
5.5. Refleksjoner rundt feltarbeidet	51
5.5.1. Informantene	51
5.5.2. Intervjusituasjoner.....	54
5.5.3. Innenfor eller utenfor?	56
5.5.4. Anonymitet og informert samtykke.....	58
5.5.5. Etske retningslinjer.....	59
5.6. Oppsummering.....	61
6. Analyse	63
6.1. Press til kjønnsselektive aborter	64
6.1.1. Det sosiale aspektet ved press	67
6.1.2. Det økonomiske aspektet ved press	74
6.1.3. Det religiøse aspektet ved press.....	76
6.1.4. Oppsummering	76
6.2. Drømmen om den ”komplette” familie.....	77
6.2.1. Det sosiale aspekt ved "den komplette familie"	80
6.2.2. Det religiøse aspekt ved "den komplette familie"	83
6.2.3. Det økonomiske aspekt ved "den komplette familie".....	84
6.2.4. Oppsummering	85
6.3. Oppvekst og oppdragelse.....	86
6.3.1. Det sosiale aspekt ved oppdragelse.....	86
6.3.2. Det økonomiske aspekt ved oppdragelse	91
6.3.3. Det religiøse aspektet ved oppdragelse	92
6.3.4. Oppsummering	93
6.4. Ekteskapsmønster	93
6.4.1. Det sosiale aspekt ved ekteskapsmønsteret	94
6.4.2. Det religiøse aspekt ved ekteskapsmønsteret.....	97
6.4.3. Det økonomiske aspekt ved ekteskapsmønsteret.....	98
6.4.4. Oppsummering	100
7. Konklusjon.....	101

8. Referanseliste	107
9. Appendiks.....	113
Vedlegg 1: Anonymisert oversikt over informanter	113
Vedlegg 2: Intervjuguide	119

Figurliste

Figur 1: Kart over regionale forskjeller i kjønnsrater.....	10
Figur 2: Modell over teoretisk rammeverk.....	22
Figur 3: Fremstilling av funn.....	101

1. Innledning

Kjønnsselektive aborter er ikke bare et fenomen i India, men også i Kina og i varierende grad i andre asiatiske land som Taiwan, Pakistan og Sør-Korea (Miller 2001). Fordi befolkningen i India og Kina utgjør til sammen en tredjedel av verdens befolkning, har de skjeve kjønnsratene¹ i disse to landene påvirket kjønnsratene i verden som helhet (Hvistendahl 2011). En har også sett at kjønnsseleksjon har blitt et fenomen i andre deler av verden, som i Kaukasus og i Albania (Bhalotra & Cochrane 2010). Det siste tiåret har kjønnsseleksjon i India fått økt oppmerksomhet i akademiske miljøer, i akademiske tidsskrifter og i massemedier verden over. Likevel er forståelsen for hvorfor dette skjer begrenset. Få kvalitative undersøkelser er gjort for å finne årsakene til at jentefoster aborteres i ulike miljøer. Denne studien er et bidrag til dette.

Min kjennskap til fenomenet strekker seg tilbake til høsten 2009. Jeg leste artikkelen *More Than 100 Million Women Are Missing* av Amartya Sen (1990). Siden har ikke temaet sluppet meg. Fordi dette er et tema som er så viktig og fordi jeg mener konsekvensene potensielt kan bli enorme, ble det selvsagt at kjønnsselektive aborter måtte bli tema for min masteroppgave. Siden 1980-tallet har særlig kjønnsratene i aldersgruppen 0-6 år blitt skjeve, og er i dag på et nivå som avviker merkbart fra naturlige, biologiske kjønnsrater. Mye tyder på at India vil se skjeve kjønnsrater i tiden fremover fordi områder med sterk kjønnsdiskriminering fortsatt ikke har tilgang til kjønnsbestemmende teknologi (Retherford & Roy 2003). Det som har overrasket meg mest gjennom de årene jeg har studert fenomenet, er at det er blant kvinner med høy sosioøkonomisk status en finner de skjeveste kjønnsratene ved fødsel. I utgangspunktet fremstod det som et paradoks at kvinner med høy levestandard og utdanning ønsker å abortere bort fostre fordi det er hunkjønn. På den annen side er det en logikk i at disse kvinnene har bedre tilgang til teknologi og tjenester som muliggjør kjønnsseleksjon. Dette besvarer likevel ikke hvorfor kvinner med høy sosioøkonomisk status *etter spør* sønner og foretar kjønnsselektive aborter. Jeg bestemte meg derfor for å intervjuer middelklassekvinner i Delhi om hvorfor kvinner som dem selv gjennomfører kjønnsbestemte aborter.

Denne oppgaven handler ikke om at én datter er uønsket, men at to eller flere døtre er uønsket. Det handler også om ønsket om å få minst én sønn. Det var ikke mulig å finne

¹ Med *skjeve kjønnsrater* menes det i denne oppgaven en unaturlig høy andel hunkjønn i forhold til hunkjønn ved fødsel eller i aldersintervallet 0-6 år.

kvinner med høy sosioøkonomisk status som vedgikk å ha gjennomført en kjønnsselektiv abort. Det er mulig at informanter i utvalget faktisk hadde gjennomført en kjønnsselektiv abort, men det blir kun spekulasjon. Oppgaven er følgelig om hvordan kvinner i Delhi med høy sosioøkonomisk status forklarer og oppfatter de ulike motivasjonene bak kjønnsselektive aborter blant middelklassefamilier.

Det spørsmålet jeg stiller er derfor *hva er de viktigste årsakene til kjønnsseleksjon i India i dag?* Jeg vil besvare en liten del av denne problemstillingen ved å undersøke kategorien *middelklassekvinner* i Delhi. Disse forklaringene søker jeg gjennom intervjuer av kvinner med høy sosioøkonomisk status, samt representanter fra organisasjoner som jobber med kjønnsseleksjon og fagpersoner med kompetanse på området. Problemstillingen er: *Hvordan forklarer kvinner med høy sosioøkonomisk status i Delhi en etterspørsel etter kjønnsseleksjon blant middelklassefamilier?*

2. Fenomenet

Indias folketelling fra 2011 (*Census of India 2011*) innleder kapittelet om befolkningens kjønns sammensetning med å stadfeste at:

”Equality between women and men is a matter of human rights and a condition for social justice and is also a necessary and fundamental prerequisite for equality, development and peace (Beijing Platform for Action. UN Fourth Conference on Women).” (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011 s. 78)

Dette står i den kontekst der rapporten fra folketellingen presenterer kjønnsratene i India. De indikerer at ulikhet mellom kvinner og menn starter allerede før fødsel ved at kjønnene har ulikt potensial til liv. Ulikhetene vedvarer så livet ut, blant annet ved at kvinner har høyere aldersspesifikk dødelighet enn menn. Som rapporten sier, er denne ulikheten en utfordring for sosial rettferdighet, utvikling og fred. Min mening er dessuten at likestilling og kvinners velbefinnende er en verdi i seg selv.

FNs utviklingsrapport slår fast at India er blant landene i verden som kommer dårligst ut på kjønnsulikhetsindeksen (plass 132 i 2012).² Denne oppgavens hovedfokus er *kjønnsselektive aborter*, som representerer den ulikheten og diskrimineringen som finner sted før fødsel. Spørsmålet er om et jentefoster har *rett* til å bli født da menneskerettskonvensjonen slår fast at menneskerettigheter gjelder fra fødsel (Ganatra 2008). Uansett hvilket mulig overgrep dette representerer for ufødte jentefostre, er denne praksisen udiskutabelt et problem generelt i forhold til kvinners sosiale rettferdighet, likestilling og utvikling. Et svært uproporsjonalt forhold mellom antall menn og kvinner kan få store konsekvenser for kvinner, men potensielt også for samfunnet som helhet. Et estimert overskudd på 10% menn i India i 2060 (Guilmoto 2012) vil kunne få konsekvenser fra individnivå til et globalt nivå. For dersom kvinnene blir en mangelvare kan menns insentiver til å kontrollere kvinnene øke (Hudson & Den Boer 2004). En har allerede begynt å se tendenser til økt kvinnehandel, prostitusjon, lavere ekteskapsalder, polyandri og bortføringer av kvinner (UNFPA 2012). Hudson og Den Boer (2004) kaller overskuddet av menn som ikke finner ektefeller for ”bare branches”. Disse mennene kjennetegnes av lav sosioøkonomisk status, lavere tilknytning til samfunnet og økt sannsynlighet for kriminell oppførsel. De mener at maskuliniseringen av Asias kjønnsrater er en av de oversette ”megatrendene” i verden, og at dette sannsynligvis vil

² United Nations. *Sammendrag Human Development Report 2013*. Tilgjengelig fra: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013%20Summary%20Norwegian.pdf> [lest 26.05.2013]

påvirke nasjonal og internasjonal politikk utover 2000-tallet. Dette er fordi kulturer med mannsdominerte kjønnsrater kan se mulighet til å utnytte overskuddet i mellomstatlig konflikt. I ytterste konsekvens kan dermed kvinners status i India knyttes til demokrati og fred innen og mellom stater (Hudson & Den Boer 2004). De individuelle fordelene par ser i kjønnsselektive aborter kan skape alvorlige kollektive konsekvenser – en allmenningens tragedie. Sannsynligheten og alvorligheten for eventuelle konsekvenser, vil jeg ikke spekulere i, da en i moderne tid ikke har sett et slikt overskudd av menn. Dette er ikke det oppgaven min vil handle om, men de potensielle konsekvensene er en viktig motivasjon for studien. I tillegg illustrerer det størrelsen og viktigheten av å undersøke fenomenet.

For å forstå dagens situasjon er det nødvendig å se fenomenet i en større kontekst. Kvinner i India har historisk vært offer for diskriminering av ulikt slag. Kjønnsselektive aborter er en av mange måter diskriminering av kvinner utspiller seg i India. I dette kapittelet vil jeg si litt om kjønnsseleksjon og hvordan situasjonen er i dag. Jeg vil si litt om situasjonen for India generelt og mer spesifikt for Delhi.

2.1. Kjønnsseleksjon

Av naturlige årsaker fødes flere guttebarn enn jentebarn, som en kompensasjon for høyere dødelighet blant hankjønn etter fødsel. Naturlige, biologiske kjønnsrater er derfor 104-106 guttebarn per 100 jentebarn (UNFPA 2012), eller 950-975 jentebarn per 1000 guttebarn³ (Jha et al. 2011), og ikke 100/100. Kjønnsseleksjon forekommer når foreldre foretrekker et kjønn foran et annet og aktivt forsøker å påvirke kjønns sammensetning på sine barn. Dersom dette skjer i stor skala vil en kunne observere kjønnsrater som er utenfor det som regnes som normalt. Når kjønnsratene overstiger 108 guttebarn per jentebarn eller utgjør mindre enn 950 jentebarn per 1000 guttebarn, regnes det som unaturlig og betraktes som indikasjon på at kjønnsseleksjon forekommer. På grunn av manglende eller mangelfull statistikk for kjønnsrater ved fødsel, brukes ofte kjønnsrater i aldersgruppen 0-6 år som mål på om kjønnsseleksjon forekommer. Dette målet rommer flere former for kjønnsseleksjon; preseleksjon av embryo, kjønnsselektive aborter, drap av jentebarn etter fødsel og

³ Anderson og Ray (2012) mener det kan være problematisk å bruke et gjennomsnitt av kjønnsrater ved fødsel fra vestlige land som referanse for asiatiske befolkninger fordi det kan være nedarvede variasjoner i kjønnsrater ved fødsel basert på rase eller etnisitet. Jha et al. (2011) skriver også at de naturlige kjønnsratene er basert på funn fra Europa og Nord-Amerika, og kan være ugyldige for asiatiske befolkninger av ukjente biologiske årsaker. Men slike kjønnsrater ble funnet ulike steder i India i 1991. Og om det skulle være biologiske forklaringer på kjønnsrater som ligger utenfor spennet 950-975/1000, så er det lite sannsynlig at de skulle påvirkes av rekkefølgen på fødslene, slik en ser i India. Guilamoto (2008) skriver at det ikke finnes noen statistiske forskjeller eller avvik i kjønnsratene i den sørasiatiske befolkningen som følge av biologiske forklaringer.

overdødelighet blant jentebarn på grunn av neglisjering. Kjønnsrater ved fødsel brukes som indikasjon på preseleksjon av kjønn og kjønnsselektive aborter. Arokiasamy (2007) mener også at ”*differential stopping behaviour*”⁴ i noen grad påvirker kjønnsratene ved fødsel.

I India er det lovlig med abort til og med uke 12 av svangerskapet under visse kriterier, men abort opptil uke 20 er tillatt dersom det godkjennes av to leger (Hirve 2004). Cirka fra uke 14 er det mulig å oppdage fosterets kjønn gjennom ultralydundersøkelse.

2.2. Problemer med fenomenet

I litteraturen er det vanlig å betegne kvinnene som ikke eksisterer på grunn av kjønnsseleksjon og diskriminering for ”manglende kvinner” (missing women). Dette er et problematisk begrep, særlig når det brukes som betegnelse for jentefoster som aldri ble født. Foster som aldri ble født, har aldri vært i live, og i så måte er det vanskelig å si at de mangler. Som Attané og Guilmoto (2007a) skriver, ville flere jentefoster resultert i jentebarn i et samfunn uten kjønnsdiskriminering i form av kjønnsselektive aborter - og preseleksjon. Men det ville også bli født færre guttebarn fordi totalantall barn ikke ville vært mye annerledes. Kjønnsrater ved fødsel er dermed et resultat av såkalte ”manglende” jenter, men også et overskudd av gutter. Begrepet er vanlig å bruke innen diskursen. Når ”manglende” jenter eller kvinner brukes videre i oppgaven menes jenter og kvinner som en skulle forvente at var i live i samfunn uten kjønnsseleksjon eller kjønnsdiskriminering som fører til overdødelighet blant hunkjønn.

Det er mange problemstillinger knyttet til kjønnsselektive aborter. For det første er det vanskelig å slå fast om en abort er kjønnsbetinget eller ikke. Typisk skjer determinering av foster og påfølgende abort på ulike klinikker. Både kjønnsdeterminering og kjønnsselektive aborter er ulovlig i India. Men det er viktig å huske at ultralydundersøkelser og fosterdiagnostikk ikke i seg selv er *årsaker* til at kjønnsselektive aborter skjer. Det er heller et *middel* som muliggjør kjønnsselektive aborter. Det er ingen automatikk i at kjønnsdeterminering under ultralydundersøkelse fører til abort dersom fosteret er hunkjønn (Jha et al. 2011). Mange par ønsker å vite fosterets kjønn for å kunne planlegge og forberede seg. Undersøkelsene som Joseph og Centre for Youth Development and Activities (2007) refererer til viser at mange mente det var et naturlig ønske og en rettighet å få vite kjønn på fosteret de bærer, at dette var en personlig sak som ikke myndighetene skulle blande seg inn i.

⁴ ”Differential stopping behaviour” betyr at foreldre stopper reproduksjon når de har fått ønsket kjønns sammensetning på sitt barnekull. I dette tilfellet vil det bety at foreldre slutter å reprodusere seg når de har fått en sønn, mens de gjerne ville fortsatt reproduksjon dersom de kun har døtre. For eksempel er det mer sannsynlig at par som allerede har sønner vil bruke prevensjonsmidler (Clark 2000).

De så på kjønnsdeterminering og kjønnsseleksjon som to ulike ting, og at kjønnsdeterminering i seg selv ikke var problemet. En kan dermed være imot kriminalisering av kjønnsdeterminering samtidig som en er imot kjønnsseleksjon. Per i dag er kvinner i India ved lov fratatt muligheten til å få vite kjønn på fosteret de bærer. Det kan stilles spørsmål ved om dette bør være en rettighet.

Det er forskjell på bruk av fosterdiagnostikk og misbruk av fosterdiagnostikk. Sistnevnte vil være når det brukes som middel for å praktisere kjønnsseleksjon. Det er selve aborten basert på fosterets kjønn som er problemet. Det andre etiske dilemmaet er valget mellom ulovliggjøring av kjønnsselektiv abort og kvinners rett til abort. Dilemmaet mellom individuelle, opportunistiske valg og kollektiv sosial urett er vanskelig. På én side er det et ideal at kvinner har rett til selvbestemt abort, på den annen side mener en at systematisk abortering av foster basert på kjønn fører til en kollektiv sosial urett. Kishwar (1993) skriver at dersom en støtter kvinners rett til selv å bestemme om de ønsker å fullføre en graviditet, kan en ikke samtidig være for at myndighetene skal ulovliggjøre spesifikke aborter, ikke en gang kjønnsselektive. På samme tid mener Kishwar (1993) at en ikke kan overse kjønnsseleksjon som en trussel mot kvinners og samfunnets velferd. I likhet skriver Dickens (2002) at de fleste feminister mener at det er kvinnen selv som best kan ta avgjørelser om abort, og de er derfor imot generelle regler for når en abort er moralsk legitim. De fleste feminister mener også at kvinner må få full kontroll over sin reproduksjon for å frigjøre seg fra mannsdominans. Samtidig anerkjenner han at kjønnsselektive aborter er et instrument og en konsekvens av mannsdominans, og dermed noe feminister bør bekjempe. Dickens (2002) mener likevel at kjønnsseleksjon klart er kjønnsbetinget, men ikke nødvendigvis kjønnsdiskriminerende. At et par som har et barn med et bestemt kjønn ønsker et barn med det andre kjønn, er en *kjønnsbetinget* avgjørelse, men ikke en *kjønnsdiskriminerende* avgjørelse, skriver han. Dickens (2002) mener dermed at ulovliggjøring av kjønnsseleksjon er undertrykkende og kontrollerende der ønsket kun er å balansere familien med barn av hvert kjønn, og skadelig for kvinner i samfunn med preferanse for sønner fordi alternativet er at kvinnene må gjennomgå flere graviditeter for å få en sønn (Dickens 2002). Argumentasjonen for legitimering av kjønnsselektive aborter er dessuten ofte den samme som legitimering av abort av fostre med medisinske avvik. I likhet med fostre med medisinske avvik kan det argumenteres for at jentefostre også blir kostbare å oppdra, mindre produktive, belastende for foreldres finansielle og emosjonelle situasjon, og at det derfor er bedre at de ikke blir født (Visaria 2005).

Denne oppgaven om kjønnsselektive aborter handler ikke om liv, død eller drap, men om å *hindre potensialet for liv* basert på kjønn. Min ambisjon er å være klar og konsekvent i begrepsbruken da det er knyttet sterke konnotasjoner og verdier til mange av begrepene i litteraturen om kjønnsseleksjon. Selv om forskningsartikler og informanter bruker begreper som *feticide/foeticide* og *gendercide*, er ikke dette betegnelser som jeg vil bruke. Først og fremst på grunn av konnotasjonene i ordene. Jeg tror på og forsvaret kvinners rett til å avslutte et svangerskap, og i begrepet *feticide* ligger det henspeilinger til at abort er drap av foster. For meg er det vanskelig å ta stilling til når et liv begynner, om det er på embryostadiet, når det utvikler fingre eller når det sparker i magen. Bruk av slike begreper sier noe om verdigrunnlag og kan antyde et visst standpunkt til abort generelt. Av denne grunn går noen så langt som å fullstendig avkoble begrepene *kjønnsseleksjon* og *abort*. Men *kjønnsselektive aborter* er én spesifikk form for kjønnsseleksjon. Da det er denne formen for kjønnsseleksjon oppgaven hovedsakelig tar for seg, velger jeg å bruke dette begrepet. Det betyr ikke at jeg er motstander mot selvbestemt abort eller at jeg bruker begrepet retorisk som argument mot retten til abort

Jeg forsvaret kvinnens rett til selvbestemt abort. Det kan da ses på som et paradoks at jeg mener at kjønnsselektive aborter er galt. Som det vil komme frem i analysekapittelet, er grunnen at jeg blant annet ser på dette som et aktør/struktur-problem. Det er *ikke* alltid kvinnens individuelle valg å abortere bort et jentefoster, men det er et valg som tas i påvirkning av andre aktører og en struktur som er sterkt patriarkalsk. Jeg har allerede skrevet noe om jentefosters *eventuelle* rett til å bli født. Det er stor uenighet om når et liv begynner og når en abort er akseptert. Jeg mener kjønnsselektive aborter er galt fordi det skaper kollektive problemer og fordi jeg mener at en verdi som likestilling mellom kjønn bør være universal. Derfor mener jeg at en kjønnsselektiv abort uansett er kjønnsdiskriminerende. Som kvinne blir jeg fornærmet og provosert av at foster aborteres fordi de er hunkjønn, for at et hunkjønn anses å ha lavere verdi enn hankjønn. Jeg møter meg selv i døren og må spørre meg selv hvor langt prinsippet om selvbestemt abort skal strekke seg? Hvor sterkt skal prinsippet forsvares når det skaper en kollektiv sosial urett? Skal myndighetene begrense retten til selvbestemt abort gjennom lovverket som umiddelbart tiltak mot kjønnsselektive aborter? Eller skal samfunnet bevitne kjønnsseleksjon i påvente av sosial endring? Jeg gir ikke svar på disse spørsmålene, men stiller dem for å illustrere kompleksiteten i fenomenet.

2.3. Situasjonen

Fordi en kjønnsselektiv abort er vanskelig å definere og registrere, er det stor usikkerhet rundt hvor mange jentefostre som aborteres basert på deres kjønn. Kjønnsrater ved fødsel og kjønnsrater i aldersgruppen 0-6 år kan gi en indikasjon. Problemet med å anslå omfanget av kjønnsselektive aborter er påliteligheten i de ulike registreringene av kjønnsrater ved fødsel og relevansen til kjønnsrater i aldersgruppen 0-6 år, som jeg kommer nærmere inn på i metodekapittelet. Skjeve kjønnsrater i aldersgruppen 0-6 år kan indikere at kjønnsselektive aborter forekommer, men de kan også indikere at drap av jentebabyer fortsatt praktiseres, og at jentebarn har høyere dødelighet på grunn av neglisjering. Spørsmålet er hvor stor del som skyldes kjønnsselektive aborter. Kjønnsrater ved fødsel er derfor et bedre mål på kjønnsbestemte aborter, men disse er ofte preget av feilregistreringer. Til tross for disse utfordringene, underbygger gjentatte studier at kjønnsratene ved fødsel avviker markant fra det som er biologisk normalt på grunn av kjønnsselektive aborter.

Store statistiske undersøkelser som Indias folketelling av 2011, viser at kjønnsraten i India som helhet steg fra 933 kvinner per 1000 mann i 2001 til 940/1000 i 2011. Dette skyldes forbedringer i helsevilkår som gjør at kvinner lever lenger. Samtidig viser folketellingen en nedgang i kjønnsraten i aldersgruppen 0-6 år: for jenter i aldersgruppen 0-6 år sank kjønnsraten til tidenes laveste nivå på 914 per 1000 guttebarn i 2011 (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011).⁵ Dette vil si at kjønnsraten for guttebarn steg fra 108 per 100 jentebarn i 2001 til 109/100 i 2011⁶. The Sample Registration System Statistical Report 2010 (SRS-2010) anslår at gjennomsnittlige kjønnsrater ved fødsel var 905/1000 for India som helhet i årene 2008-2010 (Office of the Registrar General 2012).

I India er det få tegn til kjønnsseleksjon ved første fødsel. Men kjønnsratene blir skjevere for hver datter en kvinne har fra før, spesielt dersom kvinnen ikke har sønner. Etter at kjønnsbestemmende teknologi som fostervannsprøver og ultralydundersøkelse ble tilgjengelig, særlig på 1980-tallet, har kjønnsratene ved fødsel etter en førstefødt datter falt dramatisk (Jha et al. 2011). På midten av 1980-tallet stupte sannsynligheten for at tredje og fjerde fødsel ville resultere i et jentebarn dersom det ikke var en sønn i familien. På midten av 1990-tallet begynte en å se samme tendens ved andre fødsel dersom det ikke var en sønn i familien (Bhalotra & Cochrane 2010). *National Family Health Survey 2005-06* (NFHS-3)

⁵ Kjønnsrater per 1000 vil i denne oppgaven alltid referere til jentebarn per guttebarn, mens kjønnsrater per 100 alltid vil referere til guttebarn per jentebarn.

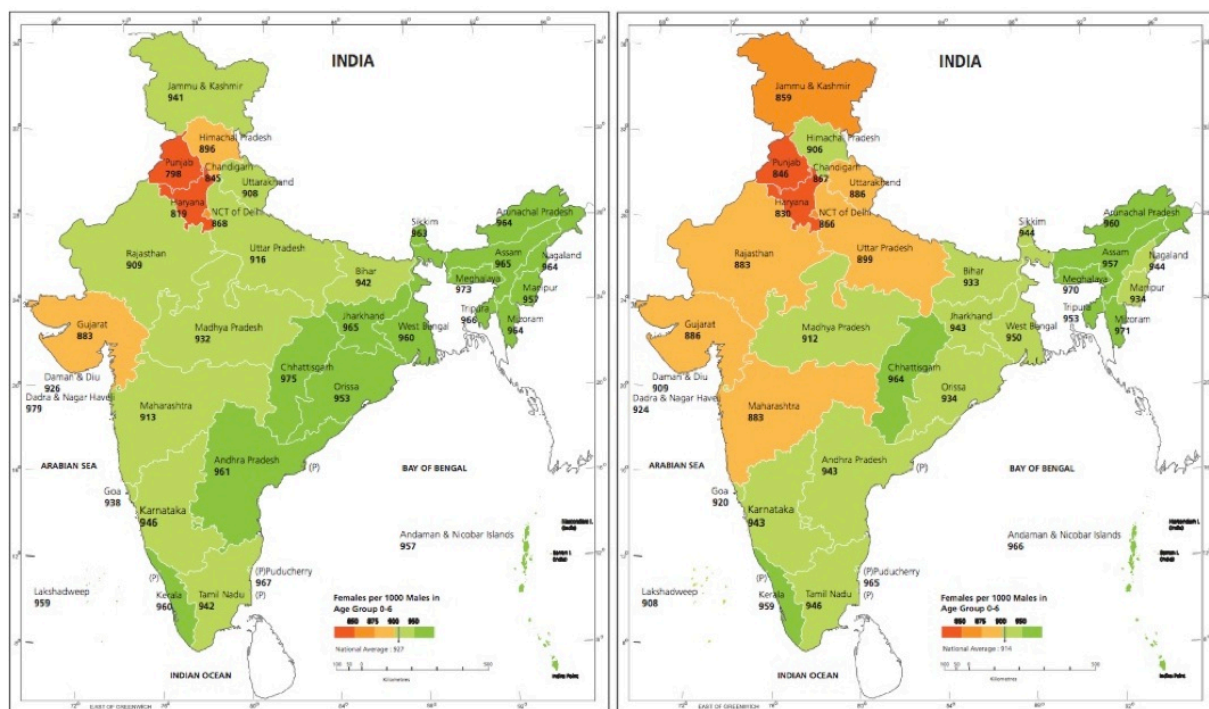
⁶ Population Reference Bureau. India Releases Latest Census Results, Showing Population Catching Up To China. <http://www.prb.org/Articles/2011/india-census-results.aspx> [lest 09.05.2013]

viser at kjønnsraten var 849/1000 etter ultralydbruk. Dersom kvinnen allerede hadde to døtre og ingen sønn, var kjønnsraten 570/1000 for neste fødsel ved bruk av ultralydteknologi (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2007). UNFPA (2012) estimerer at 30% av kvinner i India vil gå for kjønnsseleksjon ved sin tredje fødsel dersom de ikke har en sønn fra før. Noe som ofte overses er at familier som gjennomgår kjønnsselektive aborter gjerne har flere døtre fra før, og tenker dermed at de har bidratt med sin andel jenter (Perwez, Jeffery & Jeffery 2012).

Situasjonen som jeg inntil nå har beskrevet i India som helhet, gir et unyansert bilde av fenomenet. Kjønnsseleksjon er ikke et fenomen alle steder i landet, i alle sosioøkonomiske strata av befolkningen eller blant alle religiøse grupper. Videre vil jeg beskrive hvordan ”mangelen” på jentebarn varierer spesielt mellom ulike geografiske områder og sosioøkonomiske grupper, før jeg kort beskriver variasjon mellom religiøse grupper.

2.3.1. Geografisk variasjon

Kjønnsseleksjon og kjønnsrater varierer geografisk på ulike måter. Analysene til Subramanian og Selvaraj (2009) viser at kjønnsratene for spedbarn (gutt/jente) var signifikant høyere i urbane områder. Men forskjellene finnes ikke bare mellom urbane og rurale områder. I India ser vi en tendens til romlig konsentrasjon av sterk kjønnsdiskriminering og svært skjeve kjønnsrater rundt noen ”hot spots”. En konsentrasjon ligger rundt statene Punjab og Haryana og grensestater i sør og øst. Den andre konsentrasjonen ligger i Gujarat og hovedstaden Ahmadabad, med utvidelse til Maharashtra. Utenom dette beltet i Nord-India finnes det knapt noen soner med overskudd av gutter (Guilmoto 2008). Folketellingen fra 2011 viser likevel skjeve kjønnsrate i aldersgruppen 0-6 år i 27 av 35 stater og Union Territories fra 2001 til 2011, og ifølge Jha et al. (2011) bor 56 % av Indias befolkning i stater som har lavere kjønnsrater enn 915/1000 i aldersgruppen 0-6 år. Til tross for geografisk variasjon, betyr dette at over halvparten av Indias befolkning bor i områder med barnekjønnsrater som avviker mye fra biologisk naturlige kjønnsrater.

Figur 1: Kart over regionale forskjeller i kjønnsrater i aldersgruppen 0-6 i 2001 og 2011 (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011 s. 92-93).

Som et apropos til geografisk spredning av fenomenet, viser flere undersøkelser at vestlige land med innvandrere fra India også ser tendenser til kjønnsseleksjon. Basert på resultater fra indiske immigranter i USA og Storbritannia estimerer Bhalotra og Cochrane (2010) at henholdsvis 5,0 og 5,3 % av tredje- og fjerdegangsfødsler ble selektivt abortert. Dette er høyere enn ved tredje- og fjerdegangsfødsler i India (3,5%), men lavere enn tredje- og fjerdegangsfødsler blant Indias mest velstående og utdannede (9-11%). I India praktiseres kjønnsseleksjon fra andregangsfødsel, noe ikke immigrantene gjør.

2.3.2. Sosioøkonomisk variasjon

Bhalotra og Cochrane (2010) skriver at det er en vanlig oppfatning at preferanse for sønner er en markør for økonomisk underutvikling og uvitenhet. Men funn tyder på at signifikant mer kjønnsseleksjon skjer etter ultralydundersøkelse blant de 20% mest velstående og blant kvinner med utdanning (minst fullført ungdomsskole). Dette utfordrer denne tanken. Det var de urbane, utdannede og velstående som først tok i bruk kjønnsseleksjon fordi de var de første til å få informasjon og tilgang til teknologien (Guilmoto 2009). Dette illustreres ved at

kjønnsratene (jenter/gutter)⁷ fra 1980-tallet sank ved andregangsfødsel for kvinner med 10 års utdanning eller mer, men ikke for kvinner uten utdanning. Kjønnsratene for andregangsfødende falt også drastisk for de 20% mest velstående husholdene, men var ikke signifikant for de 20% fattigste husholdene (Jha et al. 2011). Subramanian og Selvaraj (2009) har undersøkt om sannsynligheten for å ha et guttebarn (under ett år) er assosiert med sosioøkonomisk status, målt ved husholdets inntekter, utdanning og kaste. Resultatene viste at kjønnsratene for spedbarn (gutt/jente) økte med inntektsnivå og utdanningen til familieoverhodet. Assosiasjonen med utdanning var konstant og positiv. I motsetning til andre studier fant ikke Subramanian og Selvaraj (2009) en statistisk signifikant effekt av utdanningen til familieoverhodets partner, som typisk vil være en kvinne og potensielt barnets mor. Sannsynligheten for å ha et guttebarn varierte ikke mellom sosiale kaster. Basert på NFHS, viser analysene til Retherford og Roy (2003) også en sammenheng mellom høy sosioøkonomisk status og skjeve kjønnsrater. De skriver at urbane, utdannede kvinner med høy levestandard med større sannsynlighet har kjennskap og tilgang til teknologi som muliggjør kjønnsseleksjon, og i større grad tilpasser seg et lavt fruktbarhetsnivå.

En grunn til at kaste ikke er et større tema i denne oppgaven er fordi litteratur om kjønnsseleksjon i liten grad ser på sammenhengen med kaste, men heller på sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og kjønnsseleksjon, noe jeg også har valgt som utgangspunkt. I tillegg er det høy grad av samvariasjon mellom kaste- og klassestatus. Kaste er likevel viktig å forstå som et bakteppe til den sosiale stratifiseringen og det sosiale hierarkiet i India. Når jeg i denne oppgaven bruker begrepet *sosial status*, vil det være den posisjon en har gjennom kaste, sosioøkonomiske ressurser, sosiale relasjoner og autoritet knyttet til alder eller kjønn. I kapittel 4.4. om det religiøse aspektet av den indiske patriarkalismen skriver jeg mer om forholdet mellom kaste og religion, og om kjønnsperspektivet i dette forholdet.

2.3.3. Religiøs variasjon

I den eksisterende litteraturen om kjønnsseleksjon er det lite fokus på religiøs variasjon når det gjelder kjønnsselektive aborter. Praksisen forbindes mer med kultur enn religion. Likevel mener noen at forekomsten er mindre i visse religiøse grupper. Bhalotra og Cochrane (2010) skriver at muslimske familier i mindre grad selekterer bort døtre og at det er mer vanlig å få flere barn i påvente av en sønn enn å bruke kjønnsseleksjon. Guilmoto (2008) skriver også at

⁷ Fordi det opereres med ulike type kjønnsrater som antall gutter per jenter (f.eks. 109/100) eller jenter per gutter (f.eks. 914/1000), som er vanlig i India, spesifiserer jeg dette i (parentes) ved noen anledninger.

blant muslimske og kristne er kjønnsratene nærmere normale. Høyest er de blant jainer, som tilhører religionen jainisme: 127,3/100. I sin rapport refererer Joseph og Centre for Youth Development and Activities (2007) til undersøkelser som viser at mange innen et muslimsk område i Haryana mente at religion var et hinder for kvinners mulighet til abort, og at det er årsaken til at religiøse grupper der abort ikke støttes har kjønnsrater som er nærmere normale. Dette tyder på at det ikke er ulovligheten mot kjønnsseleksjon som er årsaken, men en generell aversjon mot abort.

2.4. Delhi

En av årsakene til at Delhi ble valgt som sted for mitt feltarbeid er fordi Delhi er en av statene som har opplevd en sterkest økning i kjønnsraten (guttebarn/jentebarn) i tidsrommet mellom folketellingene i 2001 og 2011, og at kjønnsraten i aldersgruppen 0-6 år ligger langt under landsgjennomsnittet. Ifølge folketellingen var kjønnsraten 866 jentebarn per 1000 guttebarn i Delhi i 2011 (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011). *Annual Report on registration of Births & Deaths in Delhi 2010*, basert på *The Civil Registration System* (CRS) viste at kjønnsraten ved fødsel i Delhi var 901 jenter per 1000 gutter, eller 111 gutter per 100 jenter. Tidligere på 2000-tallet lå nivået stabilt rundt 830/1000 (Government of National Capital Territory of Delhi 2011), noe som viser at trenden er kjønnsrater som avviker sterkt fra normale biologiske kjønnsrater. *National Family Health Survey 1998-99* (NFHS-2) viste at kjønnsraten var ekstremt skjev (140+/100) blant kvinner med fullført ungdomsskoleutdanning og høy levestandard (Arokiasamy 2007).

Delhi har også et lavt fruktbarhetsnivå. Gjennomsnittlig antall barn per kvinne (Samlet fruktbarhetstall (TRF)) i Delhi var 1,9 i 2010 (Office of the Registrar General 2012). *National Family Health Survey 2005-06: Delhi* (NFHS-3: Delhi) viser at kvinner med ti års skolegang og kvinner i den høyeste velstandsklassen får enda færre barn i gjennomsnitt (1,7). 84% av kvinner i Delhi mener at den ideelle familiestørrelsen består av to eller færre barn. Samtidig er befolkningen i Delhi langt mer velstående enn det indiske gjennomsnittet. 67% av Delhis husholdninger tilhører den rikeste femtedelen av befolkningen. Dette betyr også at mange i Delhi har tilgang til avanserte helsefasiliteter som gir tilgang til kjønnsseleksjon. NFHS-3: Delhi viser også at bruk av ultralyd under graviditet er utbredt, og at bruken øker med kvinners skolegang og velstandsnivå. Undersøkelsen viser også at ultralydundersøkelser ble brukt i større grad av kvinner uten sønner, noe som kan antyde at en grunn til bruk av teknologien er ønsket om en sønn. I urbane områder er den selvrapporterte bruken av ultralyd

på vel 51%. Etter disse ultralydundersøkelsene resulterte 44% av graviditetene i et guttebarn og vel 39% i et jentebarn. Undersøkelsen kan også tyde på kjønnsselektive aborter av guttebarn etter ultralyd i tilfeller der kvinnen har én sønn fra før, men ingen datter (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2009).

Det er få som vedkjenner at de har en sterk preferanse for et bestemt kjønn. De fleste ønsker minst én sønn og én datter, men 12% oppgir at de ønsker flere sønner enn døtre. Motsatt oppgir 2% at de ønsker flere døtre enn sønner. Ønsket om å få flere barn er sterkt påvirket av hvor mange sønner kvinnen har fra før. Mens 95% av gifte kvinner med to sønner ikke ønsker flere barn, er det til sammenligning 71% av gifte kvinner med to døtre som ikke ønsker flere barn. Sannsynligheten for bruk av prevensjonsmidler er også langt høyere dersom kvinnen allerede har en sønn. Den *selvrapporterte* preferansen varierer også med sosioøkonomisk status. Mens nærmere 24% av kvinnene uten skolegang oppgir at de ønsker flere sønner enn døtre, er det kun 7% av kvinnene med ti års skolegang eller mer som oppgir det samme. Prosentandelen som oppgir at de ønsker minst én sønn synker også med utdanning. Likevel oppgir 54% av kvinnene med ti års skolegang eller mer at de ønsker minst én sønn. Blant kvinner i den høyeste velstandsgruppen ønsker nesten 58% minst én sønn (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2009).

Til tross for om den selvrapporterte preferansen for sønner minker med velstandsnivå og antall år med skolegang, er kjønnsratene i aldersgruppen 0-6 blant de skjeveste i noen av Delhis overklasseområder. Folketellingen fra 2011 viste at sørvest i Delhi var kjønnsratene på 836/1000 i aldersgruppen 0-6 år (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011). Det betyr at kvinner som bor i områder som er kjennetegnet av høy levestandard og høyt utdanningsnivå, som Vasant Vihar, Vanant Kunj og Dwarka, er blant de kvinnene i India som har færrest jentebarn per guttebarn.

3. Den indiske konteksten

For å kunne forstå hvorfor kjønnsselektive aborter skjer i India er det også viktig å se konteksten for praksisen. Det finnes ingen enkel årsakssammenheng mellom kjønnsseleksjon og én annen faktor. Det er mange samfunnsbetingede faktorer som spiller inn, men det er vanskelig å si med hvilken styrke de innvirker.

3.1. Historisk kontekst

Bhalotra og Cochrane (2010) skriver at preferanse for sønner i mange århundrer har fått uttrykk gjennom spedbarnsdrap av jenter (infanticide) og overdødelighet blant jentebarn og kvinner på grunn av neglisjering. De britiske kolonimaktene forsøkte å bekjempe dette ved å innføre *The Female Infanticide Act* i 1870. På den tiden ble det sagt at dette ble praktisert spesielt blant høyere kaster fordi de ikke fant ektemenn til sine døtre i samme sosiale strata. Fordi familiens og kastens status er så nært forbundet med en kvinnes renhet, ble døtre drept for å hindre at grupper utenfor skulle "forurense" kasten ved å fange eller bortføre deres døtre (Hudson & Den Boer 2004). Statistikk tyder på at spedbarnsdrap fortsatt forekommer visse steder i India, og at jenter fortsatt har unaturlig høy dødelighet i barndommen sammenlignet med gutter flere steder (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2007).

Siden 1970-tallet har fruktbarheten i India og Kina gått kraftig ned. Gjennomsnittlig fikk en indisk kvinne fem barn i 1971, og to barn i 2000 (Guilmoto & Attané 2007). Samtidig som fruktbarheten gikk ned i India og Kina oppstod et ønske om å kontrollere kjønns sammensetningen på barnekullet. Parallelt så en derfor en nedgang i antall jentebarn i forhold til guttebarn. I et samfunn med høy fruktbarhet er det få som mislykkes i å få en sønn. Men når par kun ønsker seg to barn, legger det press på målet om å få en sønn fordi en bare får to sjanser til å "lykkes" (Guilmoto & Attané 2007). Det oppstår et dobbeltmål om å skape en liten familie med få barn, men med én eller flere sønner.

Tilgang til ny teknologi har gjort det enklere for foreldre å oppnå ønsket størrelse og kjønns sammensetning på barnekull (Guilmoto & Attané 2007). Likevel er det ikke en direkte sammenheng mellom bruk av fosterdiagnostikk og kjønnsrater. Bhat og Xavier (2007) har gjort undersøkelser på misbruk av kjønnsdeterminerende teknologi. Bruk av fosterdiagnostikk er høyest i Sør-India, men graden av misbruk er lav. I nord er bruken lavere, men graden av

misbruk mye høyere (17-24% i den sentrale delen av nord). Tilgang til fosterdiagnostikk er likevel en forutsetning for å kunne påvirke kjønns sammensetningen på barnekull.

Denne tilgangen henger igjen sammen med en sterk økonomisk vekst. Fra slutten av 1970-tallet og frem til 2005 har India hatt en gjennomsnittlig økonomisk vekst på 6% årlig, og etter 2003 har ikke veksten vært under 7,3%. Mens befolkningen har mer enn doblet seg siden 1960-årene, er bruttonasjonalprodukt (BNP) mer enn åttedoblet i samme tidsrom. Likevel har den økonomiske veksten ikke i stor grad tilgodesett de fattigere lag av befolkningen (Basu & Maertens 2007). Den økonomiske middel- og overklassen som har vokst frem de siste tiårene har dermed tilgang til tjenester som majoriteten ikke har.

3.2. Den nye middelklassen

Før frigjøringen fra kolonimakten refererte middelklassebegrepet til familier ansatt i staten, advokater, leger og ansatte i private firma som forstod seg selv som en moderne, nasjonalistisk elite. Utover 1800-tallet utviklet middelklassens levesett seg til bli mer homogen i møtet med institusjoner som skole, rettssystem og urban infrastruktur, til tross for at det var regionale forskjeller. Dette gjorde at sosiale arenaer og praksiser som tidligere kun var tilgjengelig for grupper med høy status nå ble tilgjengelig for flere. De siste årene har akademia og mediene gitt økt oppmerksomhet til den voksende indiske middelklassen. I mye av denne litteraturen har middelklassen blitt sett på som konsumenter og mye av studiene er redusert til å studere konsumeringspraksiser (Donner & De Neve 2011). Målt i forhold til tilgang på forbruksvarer, inntekt og infrastruktur, har den indiske middelklassen vokst betraktelig de siste 30 årene. Avhengig av hvilke indikatorer som brukes, regnes middelklassen å bestå av 50-250 millioner mennesker (Donner 2008). Flere indere identifiserer seg nå som mellom fattig og rik. Mange har fått tilgang på middelklassens komfort. De har gjerne ikke de samme røttene som den etablerte middelklassen, men deler mange verdier og praksiser. Etter liberaliseringen av India er sosiale skillelinjer mer flytende enn før (Donner & De Neve 2011), og nye grupper, som i IT-bransjen, har fått en ny mulighet til oppadgående sosial mobilitet. Som følge av dette har forhandlere, entreprenører og industrialister blitt del av den nye eliten (De Neve 2011).

Det er vanskelig å definere middelklassen kun etter økonomiske indikatorer, men Donner (2008) bruker begrepet *middelklasse* som et stilisert begrep og som et kulturelt prosjekt som angår en del av befolkningen som har visse fellestrekk hva gjelder økonomi, utdanning og arbeid. Det som gjør middelklassene sammenlignbar med andre kategorier, er

middelklassens felles vektlegging av respektabilitet, felles strategi for sosial mobilitet og en delt kulturell selvforståelse (Donner 2008). Donner og De Neve (2011) foretrekker å behandle middelklassen som en prosess fremfor en kategori, og skriver at "middelklassehet" skapes gjennom produksjon og konsum av avbildninger og forestillinger av rom, sted og praksiser som ikke nødvendigvis lar seg realisere. Selv om det er stor variasjon i middelklassen, argumenterer Donner og De Neve (2011) for at det finnes temaer som definerer "middelklassehet" gjennom tid og rom, for eksempel verdier knyttet til familien, vektlegging av moral, og et ønske om sosial mobilitet. Det som er nytt med "middelklassehet" er at flere grupper er inkludert. Selv om det gjerne er en sammenheng mellom kaste- og klasseposisjon, kan grupper som i utgangspunktet har lav sosial status bli akseptert som medlemmer av middelklassen (Donner 2008). Middelklasselivsstilen i India er et resultat av samspillet mellom postkolonial nasjonalisme, statlig initiert utvikling, urbanisering og industrialisering. Den nye middelklassen og middelklassens levesett, kjennetegnet som moderne, nasjonalistisk og "indisk" på samme tid. Formasjonen av middelklassen ble på mange måter formet av normer og verdier forbundet med høyere kaster, som moral, ærbarhet, kjønnsidentiteter og den symbolske rollen til familien (Donner & De Neve 2011). Dette kommer jeg også tilbake til i teorikapittelet.

3.3. Befolkningspolitikk

Befolkningsvekst har lenge vært et viktig og omdiskutert politisk tema i India. Befolkningsreduksjon har vært et av landets viktigste mål for utvikling. En del av konteksten er hvordan offentlig politikk og lovgivning har hatt en innvirkning på reproduksjonsønsker. Det blir blant annet hevdet av Connelly (2008), Hvistendahl (2011) og blant mine informanter at myndighetenes oppmuntring om mindre barnekull sammenblandet med et sterkt patriarkalsk samfunn har intensivert preferansen for sønner og presset frem praksisen med kjønnsselektive aborter. Jeg vil derfor beskrive det politiske rammeverket for dagens reproduktive normer.

Som del av den første femårsplanen til India ble familieplanleggingsprogrammet introdusert i 1951. Prevensjonsmidler var fortsatt lite akseptert på denne tiden, men på 1960-tallet ble fruktbarhetsregulering bredt akseptert blant eliten (Guilmoto & Attané 2007). Liberaliseringen av abortlovgivningen begynte i 1964 i India på grunn av høy mødredødelighet som følge av utrygge aborter. Før dette var abort ulovlig (Hirve 2004). På midten av 1960-tallet innførte indiske myndigheter en måltilnærming om å øke

prevensjonsbruk for å nå demografiske mål (Khan & Townsend 1999). På 1970-tallet intensivertes programmet og det ble lagt stort press på helsearbeidere for å oppnå spesifikke familieplanleggingsmål, som for eksempel et visst antall steriliseringer i året. Med støtte fra vestlige donorer, åpnet Sanjay Gandhi, sønn av den gang statsminister Indira Gandhi, flere massesteriliseringsleirer. Dette resulterte i at 6,2 millioner menn ble sterilisert på ett år, mange med tvang (Hvistendahl 2011). I 1976 argumenterte *National Population Policy* i India for at myndighetene ikke kunne vente på økonomisk utvikling for å oppnå demografisk endring (Guilmoto & Attané 2007). På 1970- og 1980-tallet implementerte indiske myndigheter tobarnsnormen. Landsdekkende bevisstgjøringskampanjer portretterte den ideelle familien: bestående av to barn – et barn av hvert kjønn (Ganatra 2008). Gjennom ulike strategier har statlig og nasjonal befolkningspolitikk oppmuntret til frivillig fruktbarhetsnedgang (Guilmoto & Attané 2007). På FNs internasjonale befolkningskonferanse i Kairo i 1994 ble landene enige om en ny agenda for befolkning og utvikling med vekt på individuelle behov foran demografiske mål. Som en følge av dette fjernet indiske myndigheter i 1996 sin målsetting om å nå spesifikke prevensjonsmål, og beveget seg mot kvalitative helsetjenester (Pachauri 1999).

Hvistendahl (2011) mener at det mangler fokus på hvordan aborter ble en del av befolkningspolitikken, og hun stiller spørsmål til hvilken rolle indiske og amerikanske myndigheter, og vestlige organisasjoner har spilt. På 1960-tallet mottok India det meste av sin bistand fra amerikanske myndigheter, FNs befolkningsfond (UNFPA), Ford Foundation og Verdensbanken. Sistnevnte ga India matlån med betingelse om befolkningskontroll. Gjennom medfinansiering og tilstedeværelse av vestlige eksperter ble utdanningsinstitusjoner opplært i effektive metoder å drive befolkningskontroll, blant annet gjennom aborter. På denne måten lærte også studenter ved Indias prestisjemedisinskele AIIMS (All India Institute of Medical Science) om kjønnsdeterminering. Amerikanske forskere hadde gjennom intervjuer funnet ut at grunnen til at folk ville ha flere barn var ønsket om sønner. I 1969 argumenterte lederen for indiske Population Council, Sheldon Segal, for at kjønnsdeterminering var et effektivt middel for å kontrollere befolkningen (Hvistendahl 2011). I 1975 introduserte AIIMS fostervannsunndersøkelse og fra starten ble testen brukt for å identifisere fosterets kjønn. Ifølge Hvistendahl (2011) reklamerte samtidig store kampanjer med finansiell støtte fra Vesten for familieplanlegging med bruk av fostervannsprøver. Mallik (2002) skriver også at befolkningspolitikk støttet av indiske myndigheter og internasjonale donorer i stedet for å bekjempe kjønnsseleksjon har forsterket bruken av moderne teknologi som har muliggjort storskala abortering av jentefostre. USAID har spilt en viktig rolle i utforming av

befolkningspolitikk i stater som Uttar Pradesh og Andhra Pradesh. Hovedmålet med politikken er kortsiktig reduksjon av fruktbarhet, noe som forsterker preferansen for sønner på lang sikt. Kjønnsskimming er kun overfladisk nevnt i politikken.

Feministiske aktivister reagerte mot de kjønnsslektive abortene på slutten av 1970-tallet, og Hvistendahl (2011 s. 81-82) skriver at

”In late 1978, shortly after [Dr.] Bedi watched a cat trot down the hospital hall with a female fetus dangling from its mouth, the health minister responded to the protests by barring government hospitals from performing sex determination.”

Selv om tilnærmingen til befolkningspolitikk blant indiske myndigheter og vestlige organisasjoner har endret seg, vektlegger de fortsatt små familier som et ideal (Hvistendahl 2011).

Overnevnte påstander er godt dokumentert av Connelly (2008), men jeg vil ikke ta stilling til om kjønnssleksjon er bevisst introdusert av myndigheter og internasjonale organisasjoner for å begrense befolkningsvekst. Dette er interessante påstander, blant annet om Norges rolle i indisk befolkningspolitikk, men det kreves ytterligere studier for å si noe om dette har vært en bevisst strategi, og eventuelt hvordan dette har påvirket bruk og aksept av kjønnssleksjon i dag. Grunnen til at dette nevnes, er for å si noe om hvorfor kjønnssleksjon i dag kan ses på som et alternativt og eventuelt et akseptert alternativ for å få ønsket kjønnssammensetning på sine barn. Etter Kairo-konferansen i 1994, inkluderte FN kjønnssleksjon før fødsel i *Programme of Action* (Miller 2001).

3.4. Abort i India

Verdens land kan grupperes etter hvilke rettigheter kvinner har til abort. I de fleste land er abort tillatt, men i mange afrikanske og søramerikanske land er abort kun tillatt dersom det kreves for å redde kvinnens liv. I andre land er abort kun tillatt for å ivareta kvinnens helse. I de fleste vestlige land, nord- og østasiatiske land er abort tillatt inntil tolv uker, med mindre en annen tidsavgrensning er fastsatt. I blant annet India, Storbritannia og Finland er abort tillatt på såkalte sosioøkonomisk grunnlag.⁸ Slike lover blir vanligvis tolket liberalt.⁹ I India betyr det at kvinner ikke har rett til selvbestemt abort, men rett til abort på visse kriterier, blant annet at prevensjonsmidler har feilet.

⁸ The World's Abortion Laws 2013. Tilgjengelig fra: <http://worldabortionlaws.com/map/> [lest 21.05.2013]

⁹ Center for Reproductive Rights. The World's Abortion Laws. Tilgjengelig fra: http://reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/pub_fac_abortionlaws2008.pdf [lest 21.05.2013]

The Medical Termination of Pregnancy Act (MTP Act) ble innført i India i 1971. Loven gjør abort lovlig opp til uke 20, men krever at to leger godkjenner dersom aborten skjer etter uke 12. Abort er bare tillatt på kriteriene at svangerskapet kan være belastende fysisk eller psykisk for kvinnen, at der eksisterer en vesentlig risiko for at et barn blir født med fysiske eller psykiske skader, eller at prevensjonsmidler har feilet (Khan, Barge, Kumar & Almroth 1999). Selv om abort er lovlig under mange kriterier er det legen som har siste ordet og kvinnen må begrunne hvorfor hun ønsker en abort. Loven krever ikke tillatelse fra øvrig familie med mindre kvinnen er mindreårig, men i praksis forlanger flere klinikker tillatelse fra familie eller ektemann basert på risikoen for at kvinnen får varige mén eller omkommer som følge av inngrepet. Kvinnens lave status i samfunnet og avhengighet av ektemannen, bidrar også til at ektemannen må gi tillatelse til aborten (Hirve 2004).

Etter hvert som kjønnsselektive aborter ble ansett å være et problem, ble det forsøkt å begrense tilgang til kjønnsbestemmende ultralydundersøkelse og kjønnsselektive aborter, samt å endre forutsetningene for etterspørselen etter sønner (Ganatra 2008). I 1994 ble *The Pre-Natal Diagnostic Techniques Act (PNDT Act)* innført, og videreført i *The Pre-Conception and Pre-Natal Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act (PC-PNDT Act)* i 2003. Dette var for å ulovliggjøre og hindre avdekking av fosterets kjønn som kunne føre til aborter av jentefoster (Subramanian & Selvaraj 2009). Loven ulovliggjorde bruk av fosterdiagnostikk til å avsløre fosterets kjønn, bruk av kjønnsseleksjonsteknikker før befruktning og satte standarder for bruk av ultralyd under graviditet (Mallik 2002).

UNFPA (2012) skriver i sin rapport at myndighetene brukte lang tid på å innse alvoret knyttet til kjønnsseleksjon, delvis på grunn av likegyldigheten til kvinners lave status i samfunnet. Guilimoto (2009) mener dette skyldes en laissez-faire holdning påvirket av malthusisk tankesett. Myndighetene viste noe initiativ ved å innføre PC-PNDT Act, men lovverket har vist seg vanskelig å implementere. Dette skyldes flere årsaker. Én av grunnene er at selv leger og sykepleiere kan ha et patriarkalsk tankesett og at de derfor ikke ser problemet i praksisen. Det er *The Appropriate Authorities (AA)*, bestående av leger, som skal implementere lovverket. Mange steder har heller ikke AA nok kompetanse og kjennskap til lovverket til å straffeforfølge lovbrudd. Straffen mot leger som bryter loven er også svært mild og denne typen kriminalitet defineres som lavrisiko på grunn av at sjansen for å bli tatt er liten. Fengselstraffen kan være på kun én dag og bot for første tilfelle er på 10.000 indiske rupier (Joseph & Centre for Youth Development and Activities 2007), noe som tilsvarer omtrent 1.000 NOK.

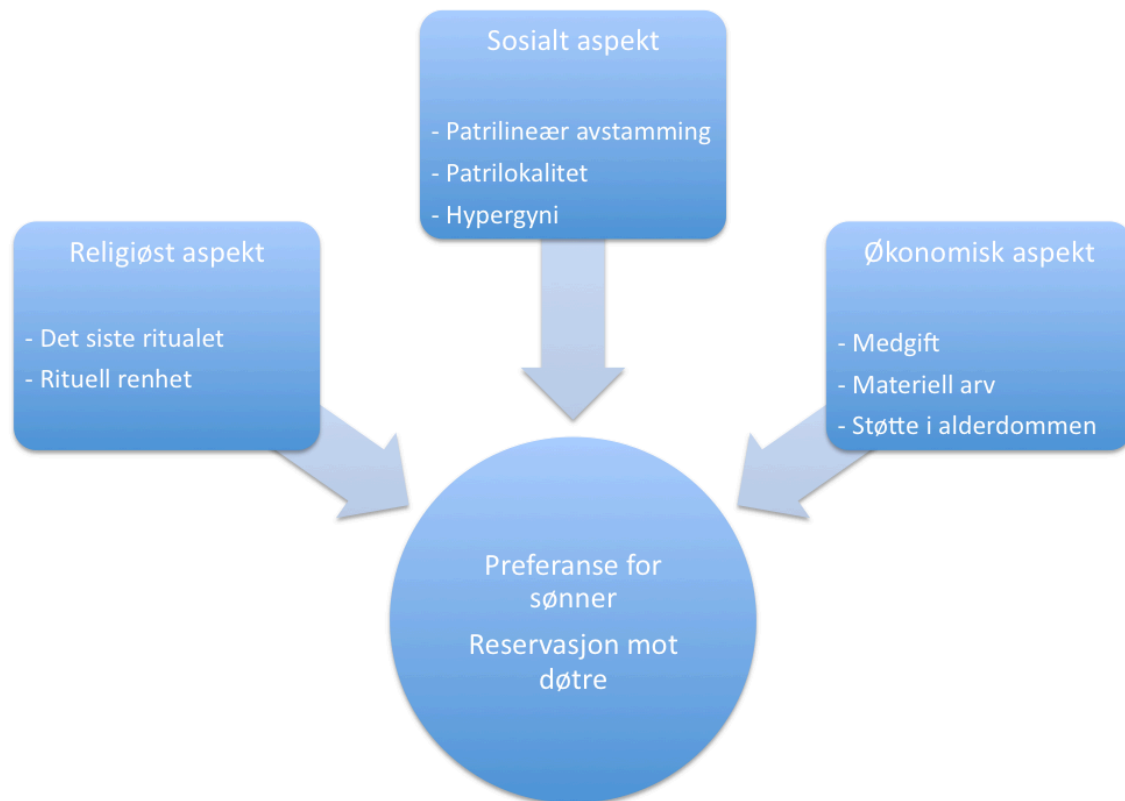
Selv om PNDT Act og MTP Act hadde forskjellige formål, ble de ofte linket til hverandre (Hirve 2004). Fokuset på kjønnsselektive aborter som ulovlig blir av mange misforstått til å gjelde aborter generelt. Både tilbydere av abortfasiliteter og brukere har liten kunnskap om abortrettigheter, og mange par forstår ikke forskjellen mellom generell abort og kjønnsselektiv abort (Visaria 2005). Fordi myndighetene i stor grad mislyktes i å implementere The PNDT Act, ble det foreslått å begrense lovlig abort i MTP Act til 12 uker for å hindre aborter etter fostervannsprøver eller ultralydundersøkelser som kan avdekke fosterets kjønn. Et annet forslag var å registrere identiteten til kvinner som søkte abort, samt kjønnnet på det aborterte foster (Hirve 2004). I den offentlige debatten har også kjønnsselektive aborter blitt linket til aborter på en sånn måte at retten til trygge aborter trues (Kishwar 1993), og dødelighet som følge av utrygge aborter er fremdeles høy i India (Ganatra 2008). Joseph og Centre for Youth Development and Activities (2007) mener at det er deler av PC-PNDT Act som er uklare og at det er muligheter til å finne hull i lovverket for å utnytte det. Det er sjelden anklager om brudd på loven da både den gravide kvinnen eller hennes familie og doktoren går sammen om å bryte loven. Dette har blitt en lukrativ forretning for leger og leverandører av ultralydapparater (Bhalotra & Cochrane 2010). I praksis betyr dette at en kjønnsselektiv abort er relativt lett å gjennomføre og risikoen for å bli tatt er lav.

Andre utfordringer var at det var tilgangen til teknologien som ble angrepet, ikke de underliggende årsakene (Mallik 2002, UNFPA 2012). Fordi myndighetene adresserte symptomene og ikke årsakene forsvant ikke kjønnsdeterminering da det ble ulovliggjort, men klinikkene gikk under bakken og formidlet fosterets kjønn gjennom kodet språk (Visaria 2005).

4. Indisk patriarkalisme som teoretisk rammeverk

I India kjennetegnes områder med skjeve kjønnsrater gjerne av svært patriarkalske samfunnstradisjoner. Konsekvensen av disse tradisjonene er at sønner anses mer verdifulle enn døtre. Mange studier har vektlagt tre forklaringer til nytten av sønner. Den *økonomiske nytten* baserer seg på økonomisk produktivitet og deltakelse i arbeidslivet, noe som gir foreldre sikkerhet i alderdommen. I tillegg vil en sønn gi inntjening i forbindelse med medgift. Motsatt blir jenter ansett en kostnad på grunn av medgiftssystemet og høye ekteskapsutgifter, særlig blant høykastefamilier. Den *sosiale nytten* av å ha sønner henger sammen med familie- og arvelinjesystemer og statusen en sønn gir familien. Den *religiøse nytten* av sønner stammer fra de viktige rollene en sønn har i religiøse ritualer. Da er det særlig kremeringen av avdøde foreldre som er viktig (Arnold, Choe & Roy 1998). Disse forklaringene til preferanse for sønner går igjen i litteraturen om kjønnsdiskriminering og kjønnsselektive aborter. I de følgende underkapitlene har jeg valgt å gå dypere inn på de sosiale, økonomiske og religiøse aspektene av den indiske patriarkalismen.

En nytte av sønner som overgår nytten av døtre kan skape en preferanse for sønner. Når nytten av sønner versus døtre ses innen rammen av en familienorm med små barnekull, skapes ikke kun en preferanse for sønner, men også en *reservasjon* mot døtre fordi det ikke er rom for mange døtre i et lite barnekull som skal bestå av minst en sønn. Selv om ulik litteratur om temaet kaller dette en *aversjon* mot døtre, fordi det ikke handler om at foreldre ikke ønsker døtre, eller at de ikke blir glade i sine døtre. Det handler om at flere døtre ikke gir rom til sønner innenfor rammene av små barnekull. Det som skaper en reservasjon mot døtre, bidrar til å skape en preferanse for sønner. *Mitt argument er derfor at en ikke kun kan vurdere hva som gjør sønner attraktive, uten å se på hva som gjør døtre mindre attraktive.* Etterspørselen etter sønner må derfor ses i sammenheng med en preferanse for sønner og en reservasjon mot døtre.

Figur 2: Modell over teoretisk rammeverk: Det patriarkalske storfamiliesystemet. Basert på blant andre Miller (2001), Das Gupta et al. (2003), og Arnold et al. (1998).

For å definere hva patriarkalisme er, brukes her beskrivelsen til Miller (2001). Hun bruker begrepet *patriarkalisme* om en kulturell kontekst der menn dominerer den økonomiske, sosiale, politiske og ideologiske sfære. Dette innebærer at *økonomisk* er kvinner avhengige av mannlige familiemedlemmer. *Politisk* dominerer menn både den offentlige og private sfære i disfavør kvinners status og velferd. Det *sosiale* familiesystemet vektlegger mannlige familierelasjoner, patrilineære allianser og eksogami som skiller kvinner fra sin fødefamilie. *Ideologisk, religiøst og filosofisk* assosieres menn med renhet og makt, mens kvinner er en trussel mot dette og må kontrolleres. Varma (2002) skriver at kjønnene definerer sine roller i samfunnet vis-à-vis det annet kjønn, og at patriarkatet står sterkt. Mange samfunn er patriarkalske, men dette betyr ikke at de automatisk er sterkt kvinnediskriminerende. I ulike samfunn vil en patriarkalsk kultur innebære ulike praksiser, men i en indisk kontekst bruker Malhotra, Vanneman og Kishor (1995) begrepet *patriarkalisme* om et sett av institusjoner som diskriminerer kvinner.

Valget av patriarkalisme som teoretisk rammeverk for en videre diskusjon om kjønnsselektive aborter, begrunner jeg med en målsetting om å være så kontekstspesifikk og relevant til problemstillingen som mulig. Gjennom flere tiår med akademisk diskusjon om

kvinnerns autonomi og status i India, har indisk og internasjonal akademia utviklet et rammeverk om patriarkalisme tilpasset en indisk kontekst. Men det er flere potensielle problemer med å bruke patriarkalisme som rammeverk. Mohanty (2011 s. 87) mener at det er viktig at forskning tar opp nyansene i utbyttingsforhold og ideologiene som produserer og reproducerer undertrykkningen av kvinner, og at kategorien ikke må reduseres til en forklaring om en passivitet og lydighet som kan karakterisere disse kvinnene. Selv om jeg skriver at akademia har utviklet et rammeverk om patriarkalisme tilpasset en indisk kontekst, kan det også kritiseres for å være et rammeverk som skaper forenklede binære begrepspar om kvinner og menn: kvinner som utnyttet og menn som utnytttere, kvinner som svake og menn som sterke, døtre som en kostnad og sønner som en ressurs, en feminin privat sfære og en maskulin offentlig sfære, og så videre. Dette er en fremstilling som mangler nyansene som Mohanty (2011) etterlyser. Et mål med denne analysen er å nyansere disse kategoriene med det empiriske materialet.

Et annet problem er å betrakte patriarkalisme som noe statisk og deterministisk. Denne oppgaven er et bidrag til å utvikle dette rammeverket ved at patriarkalisme diskuteres i forhold til en *gruppe*, et *sted* i denne *tid*. Et av målene med denne oppgaven er å diskutere rammeverket i forhold til den kontekst som blir studert. Patriarkalisme er ikke kun en etablert struktur, men produseres og reproduseres kontinuerlig i det offentlige og private rom, gjennom kommunikasjon, handling og diskurs. I så måte bidrar også jeg med denne oppgaven til en forståelse av patriarkalisme. Samtidig er dette *min* forståelse av patriarkalisme, slik jeg ser at den er relevant i forhold til informasjon om kjønnsselektive aborter fra en liten gruppe mennesker i Delhi på denne tiden. Dette rammeverket kan bære preg av forenklede kategorier, men det er likevel viktig å ha i minne at det finnes forskjeller mellom og innen samfunn. Målet for analysen å illustrere nyansene og diskutere teorien i forhold til mitt datamateriale.

Mye av det som er skrevet om patriarkalisme og familiestruktur i India, bygger på artikkelen "*On kinship structure, female autonomy, and demographic behavior in India*" av Dyson og Moore (1983). Siden denne ble skrevet, har mange andre akademiske artikler brukt deres kulturelle modell for å forklare kjønnsforskjeller i India. Rahman og Rao (2004) kritiserer den sterke posisjonen Dyson og Moore har fått innen diskursen, og sier at modellen baserer seg på etnografisk forskning som er gjort mellom 30 og 150 år siden. Rahman og Rao (2004) mener at mye har endret seg siden den tid. Også i dette teorikapittelet refereres det til Dyson og Moore (1983), men som svar på kritikken til Rahman og Rao (2004), og for å

tilpasse rammeverket til dagens kontekst, integrerer jeg teorier og kjennetegn ved det moderne indiske samfunn i rammeverket.

4.1. Storfamiliesystemet og preferanse for sønner

Storfamiliesystemet er en viktig del av den indiske patriarkalismen, og nettopp fordi dette er en så viktig institusjon i India, mener jeg at det først og fremst er på dette nivået at patriarkalismen påvirker individuelle liv. Forskere mener at familien og husholdet får demografisk betydning hva gjelder blant annet fruktbarhet og dødelighet, fordi de er så viktige institusjoner i India. Ifølge Das Gupta et al. (2003) er det et rigid patrilineært familiesystem som er fellesnevneren for samfunn der preferanse for sønner er sterkt manifestert. Familie og hushold er komplekse institusjoner med mange geografiske, religiøse og sosiale variasjoner. Det er store forskjeller på familiesystem og praksis innen og mellom samfunn, og mellom familier. Spørsmålet er derfor om en kan snakke om et eller flere familiesystem i India, og om det er noe unikt indisk ved disse (Uberoi 1994d).

Selv om det er stor variasjon i familiesystem innen samfunn, er det noen fundamentale forskjeller mellom det stiliserte nordindiske familiesystemet og for eksempel vårt stiliserte norske. Das Gupta (1999) skiller det indiske storfamiliesystemet (joint family) fra europeiske stammefamiliesystemer (stem family). Samtidig kan det nordindiske storfamiliesystemet skilles fra det sørindiske, og det finnes trolig utallige regionale variasjoner i India. Når det videre refereres til storfamiliesystemet, er det på grunnlag av det som karakteriserer det *nordindiske storfamiliesystemet*. Det finnes flere definisjoner av *storfamilien*. Ifølge Uberoi (1994b) er den indologiske forståelsen at storfamilien ikke trenger å bestå av et eneste gift par og at medlemmene ikke trenger å bo i samme hushold, men at storfamilien er relatert til arverettigheter. Den sosiologiske definisjonen av storfamilien er et hushold bestående av to eller flere gifte par. Jeg velger å skille *storfamiliehushold* og *storfamilie* i denne konteksten. Jeg definerer storfamiliehusholdet som et hushold bestående av flere generasjoner av familien, mens en storfamilie betyr flere generasjoner som tilhører den patrilineære arvelinjen, både innen og utenfor husholdet.

De to kategoriene storfamiliehushold og nukleært hushold fanger ikke kompleksiteten i det indiske samfunn, men brukes for å forenkle. I teorikapittelet vil jeg gi en noe stilisert fremstillingen av patriarkalisme og familiesystemer for å kunne skape en teoretisk forståelse for hvilke underliggende årsaker som kan påvirke etterspørselen etter sønner og diskriminering av døtre. Dette blir videre nyansert i analysekapittelet.

For det første kjennetegnes den idealtypiske versjonen av storfamiliesystemet i Nord-India av å være *utvidet*, noe som innebærer at flere generasjoner av familien bor i samme hushold (Chakraborty & Kim 2010). For det andre er familiesystemet unilateralt, mens det blant annet i Vesten og i noen deler av Sør-India er bilateralt. Et bilateralt nedarvingssystem vil si at relasjoner både gjennom mannen og kvinnen blir anerkjent og pleiet (Das Gupta et al. 2003). Biologisk bærer en person arvestoff fra både sin mor og sin far, men dette blir ikke alltid sosialt anerkjent. I det nordindiske unilaterale familiesystemet blir fars familiegren vektlagt, og sosial plassering og arverettigheter bestemmes av dette. Det er husholdet og ikke paret som er den viktigste enheten i familien (Das Gupta 1999). I store deler av India skjer nedarving gjennom menn, noe som kalles *patrilineær avstamning*. Dette betyr at kvinner bærer frem barn for familien hun giftes inn i, og at blodsband, familielinjen og familienavn går gjennom menn (Malhotra et al. 1995). For det tredje har patrilineære systemer ofte et *patrilokalt* bosettingsmønster, der det er forventet at en gift kvinne bor sammen med sin svigerfamilie etter ekteskap. I husholdet er det familiens eldre menn som besitter størst autoritet. Slike samfunn karakteriseres gjerne som *patriarkater* (Uberoi 1994a). På disse måtene kan en si at den nordindiske storfamilien er en patriarkalsk institusjon.

Et mulig utfall av det patriarkalske systemet er at storfamilien får en preferanse for sønner (Miller 2001). *Preferanse for sønner refererer til en holdning der sønner er mer ønskede enn døtre* (Clark 2000). Arnold et al. (1998) skriver at preferanse for sønner påvirker demografiske hendelser og valg, at det påvirker mønstre av fruktbarhet og dødelighet. Men selv om foreldre har et ønske om sønner, er det ikke sagt at de vil få den ønskede kjønns sammensetningen på sine barn (Clark 2000). Intensiteten på kjønnspreferansen og tilgang til teknologi vil avgjøre om par vil handle på kjønnspreferansen. Ifølge Das Gupta et al. (2003) er det familiesystemet som er fellesnevneren for kjønnspreferansen i India, Kina og Sør-Korea. Familiesystemet marginaliserer kvinner på en slik måte at foreldre drar fordeler av sønner, men har få insentiver til å få døtre. Dersom nytten av å ha en sønn er større enn nytten av en datter er det sannsynlig at foreldre vil ha en preferanse for sønner. Et komplekst sett av økonomiske og sosiokulturelle faktorer avgjør kostnadene og fordelene med et barn.

Chakraborty og Kim (2010) skriver at familiesystemet i Nord-India påvirker kvinnens forhandlingskraft i familien, og at dette igjen påvirker kvinnens velferd, samt hennes døtres velferd. På den måten mener de at det er sannsynlig at familiesystemet også påvirker kjønnsrater. Das Gupta (1999) skriver at:

”Kinship systems profoundly influence our values and social constructs in ways of which we are usually not conscious. They influence what people learn about appropriate ways of relating

with others, within and outside the family. They shape the relative evaluation of different categories of members of a household. They shape who people will live with, who they will live for and networks of cooperation.” (Das Gupta 1999 s. 173)

Hun skriver videre at på disse måtene påvirker familiesystemer viktige aspekter av sosial organisasjon og handling, som igjen påvirker demografiske utfall. Hypotesen til Das Gupta (1999) er at det vil være større forskjeller i dødelighet blant søsken i et storfamiliesystem. Dette fordi hvert barn vil legge press på fordelingen av ressurser. I særlig grad har påfølgende døtre (higher parity) større sjanse for å bli abortert bort under graviditet, høyere sjanse for dødelighet grunnet neglisjering eller høyere sjanse for å bli drept som spedbarn. Men Malhotra et al. (1995) skriver at empirisk forskning kun viser en grov sammenheng mellom ulike stater hva gjelder indikatorer for familiestruktur og kjønnsrater ved fødsel. Selv innen en spesifikk kultur er ikke kjønnsulikheter og familiestruktur ensformig og uniform.

Et moderniseringsteoretisk syn påstår at modernisering, urbanisering, industrialisering og utvikling blir fulgt av en overgang fra storfamiliestruktur til en nukleær familiestruktur, men også til fravær av medgift, flere kjærlighetsekteskap, og høyere skilsmisserater. Empirisk forskning har utfordret den simplifiserte fremstillingen om overgangen fra storfamiliestruktur til nukleær familiestruktur (Uberoi 1994b, 1994c) og Das Gupta (1999) skriver at det finnes belegg for å si at verdier og familiestrukturer endres sakte til tross for fremveksten av et industrialisert og urbanisert samfunn. For den indiske middelklassen kan dette belyses med det som Donner og De Neve (2011) kaller produksjon av "middelklassehet". De argumenterer for at "middelklassehet" er et kulturelt prosjekt, som blant annet består av en "sanskritisering". Det betyr at en viktig del av "middelklasseheten" består av reproduksjon av høykasteidealene, verdier og normer. Samtidig som en tilpasser seg praksiser som er kjent for middelklassen, som for eksempel forbruksmønster og mediekonsum, reproduseres også det som ses på som "tradisjonelle" kastebaserte praksiser og verdier, som kjønnskoder for oppførsel, storfamilien, respektabilitet, moralitet og ære. Nøkkelmarkørene for respektabilitet er mannens autoritet og kvinnens kyskheter, og familiens rykte er avhengig av dette. På denne måten er produksjonen av "middelklassehet" ikke kun et resultat av utdanning og suksess (Donner & De Neve 2011). Fordi "middelklassehet" er et kulturelt prosjekt, kan det lett oppstå konflikt mellom globaliseringen og forventningene til den moderne middelklasselivsstilen på den ene siden, og "tradisjonelle" normer og familieverdier på den andre. Menn og kvinner må dermed forhandle for å "create 'suitably modern traditionally Indian' ways of being in the world." (Donner & De Neve 2011 s. 14). I den postkoloniale

diskursen het det at storfamilien stod for fall, men storfamiliesystemet har vist seg svært overlevels- og tilpasningsdyktig (Donner 2008).

I de videre kapitlene drøftes det nærmere hvordan ulike aspekter ved patriarkalismen og det nordindiske storfamiliesystemet gjør sønner mer verdifulle enn døtre. Det kan finnes mange forklaringer til dette, men jeg har valgt å fokusere på det sosiale, økonomiske og religiøse aspekt av patriarkalismen.

4.2. Det sosiale aspekt

I dette kapitlet ser jeg på hvordan det sosiale aspektet av den indiske patriarkalismen bidrar til å skape en preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre gjennom patrilineær avstamning, patrilokalitet og produksjon av sosial status. Dette blir diskutert i tre underkapitler om det indiske ekteskapsmønsteret, familiehierarki og patrilineær allianse.

4.2.1. Det indiske ekteskapsmønsteret

Ekteskap er en helt kritisk institusjon i det indiske storfamiliesystemet, og sosial status er i stor grad avhengig av ekteskap og reproduksjon (Donner 2008, Hesketh & Xing 2006). Det er særlig døtre som påvirker en families status gjennom ekteskapsinstitusjonen. Videre skal jeg forklare hvordan det kan skape et insentiv til å begrense antall døtre.

Ekteskap i det nordindiske storfamiliesystemet er typisk arrangerte, endogame i den forstand at de arrangeres innen ens egen kaste eller subkaste, eksogame ved at ekteskap ikke inngås innen nær familie (Uberoi 1994d), patrilokale ved at bruden flytter inn hos brudgommens familie (Uberoi 1994a), og hypergame ved at kvinnens familie har lavere status enn mannens (Malhotra et al. 1995).

Donner (2008) skriver at institusjoner som familie og ekteskap er i endring, men at lokalt konstruerte, klassebaserte praksiser og identiteter vokser frem *sammen* med en patriarkalsk organisering av ekteskap og storfamilien. Til tross for endringer, skriver hun hvordan patrilokalitet, arrangerte ekteskap og livslange partnerskap fortsatt er den normative diskursen, eller til og med en forsterket diskurs. Donner (2008) skriver også at ekteskapet i dag er en form for statusproduksjon. Dette kan skje gjennom hypergyni og det Van Wessel (2011) kaller "sanskritisering". Hypergame ekteskap krever at kvinnen gifter seg innen samme sosiale sjikt, eller oppover i det sosiale hierarkiet. De fleste ekteskap finner sted innen ens egen *jati* (subkaste), men kvinner har muligheten til å gifte seg med en mann med høyere subkaste. Hypergyni innebærer også at kvinner fra høyere subkaster har færre muligheter til å

bevare rituell renhet ved ekteskap fordi det er færre muligheter for å giftes til subkaster høyere i det sosiale hierarkiet. Å gifte bort en datter representerer en form for sosial allianse mellom to familier, og det utgjør en hedring fra en lavere-status familie til en høyere-status familie (Hudson & Den Boer 2004). Det å gifte bort en datter er en religiøs plikt som reproducerer et hierarkisk forhold mellom datterens fødefamilie og mottakerfamilien (Donner 2008). Van Wessel (2011) skriver at undersøkelser viser at de fleste ekteskap fortsatt skjer innen ens egen kaste og sosiale klasse, noe som kan tyde på at hypergyni fortsatt er en levende tradisjon. Antropologer mener at det finnes signifikante forskjeller i ekteskapsmønster mellom ulike statusgrupper. Det har blitt observert at høykastegrupper prøver å følge en "sanskritisk modell". Forandringer i ekteskapsmønster skjer som følge av en "sanskritisering", der andre grupper forsøker å imitere høystatusgrupper (Uberoi 1994d). Denne imiteringen av høykastepraksiser kan ses på som et forsøk på sosial mobilitet og reproduksjon av sosial status.

At en datters giftemål er så nært forbundet med familiens sosiale status, kan være en årsak til at arrangerte ekteskap fortsatt er normen i middelklassefamilier. Fordi ekteskapet kan påvirke familiens status, er det også viktig for familien å kontrollere og arrangere ekteskapet. Ekteskapet som markør for sosial status gjør det også viktig for foreldre å investere i å gjøre sine barn "ekteskapsdyktige" (Donner 2008). Patel (2007 s. 156) skriver at "As an infant and toddler, a girl is like fine china, parents take care that she turns out fair and beautiful." Dette er fordi hun en dag forhåpentligvis vil tilhøre en familie med høyere sosial status enn den hun er født i, og derfor må hun oppdras på en måte som gjør henne attraktiv på ekteskapsmarkedet i fremtiden. Det innebærer blant annet at hun må eskorteres av eldre eller mannlige familiemedlemmer til stedene hun skal, spesielt i urbane områder. En annen utfordring i oppdragelsen av døtre, er å advare dem mot forelskelse. Kjærlighet og forelskelse kan ses på som naturlig, men det er forventet at en ikke skal handle på disse følelsene, noe som ville være egoistisk oppførsel ovenfor familien, og potensielt skadelig for familien. Idealet er å vente på at kjærlighet utvikler seg innen ekteskapet. Kjærlighetsekteskap blir sett på som antisosial oppførsel og står i konflikt til bildet middelklassen har av seg selv som mer familieorientert og dermed mer "indisk" enn andre. Familien har blitt sett på som den innerste sfære av den nasjonalistiske kulturen. Ekteskap handler ikke kun om å finne en partner, men også om å reproducere tradisjonelle familieverdier. Men selv om arrangerte ekteskap fortsatt er normen, har de utviklet seg i retning av at det kommende ekteparet vanligvis gir samtykke til ekteskapet og blir kjent på forhånd. De fleste mener at ekteskap innen egen religiøs gruppe eller kaste er det beste alternativet, og det er kjærighetsekteskap utenfor disse rammene som

er de mest problematiske (Donner 2008). Sannsynligheten for at de unge vil ende opp med et arrangert ekteskap er stor. Dette er av frykt for uvennskap med familien, og fordi menn og kvinner i liten grad omgås personer av det annet kjønn som de ikke er i slekt med. Unge kvinner ønsker ikke å være kjent for å ha et forhold med gutter og unngår derfor disse relasjonene. Kvinner må beskytte sitt rykte for å være gode ekteskapsemner og for ikke å skade familiens rykte og respektabilitet (Van Wessel 2011).

Ekteskap er en viktig del av individets livssyklus og nødvendig for å gjøre individet til et fullt menneske. En ugift kvinne vil ikke ha det sosiale og finansielle sikkerhetsnettet som en mann ofte representerer i det indiske samfunn, men ville forbli avhengig og en belastning for sin fødefamilie. Samtidig kan det bli en sosial krise også for hennes familie. Det blir ansett foreldres plikt å finne en *passende* partner til sitt barn, og denne plikten kan være en byrde, spesielt når det gjelder døtre. Dette henger sammen med kravene til en datters oppdragelse for å gjøre henne "ekteskapsdyktig", men også en oppfattelse av at det er en mangel på potensielle brudgommer. En *passende* brudgom skal ha en viss religiøs, kaste - og klassetilhørighet, og gjennom hypergyni representerer ekteskapet en reproduksjon eller reforhandling av sosial status. Et ekteskap kan dermed bli en ekstra stor byrde å arrangere (Donner 2008), og Hudson og Den Boer (2004) skriver at dersom et ekteskap av døtre blir for kostbart eller sosialt truende, kan dette true jenters rett til livet.

Ekteskapet legger en ekstra byrde på foreldre til en datter. Hypergyni og sanskritisering representerer en form for reforhandling om sosial status, og setter brudens familie i en underlegen posisjon til brudgommens familie. Fordi ekteskapet på denne måten er en markør for sosial status, krever det mye av foreldre å oppdra sine døtre til å bli gode ekteskapsemner, og å kontrollere en datters seksualitet og familiens rykte. Dette kan potensielt skape en reservasjon mot døtre og en preferanse for sønner.

4.2.2. Patrilineær allianse

Det nordindiske storfamiliesystemet preges av at menn i samme familie ofte har en sterk allianse. Dette betyr at det er de patrilineære slektsbånd mellom foreldre og barn, og mellom søsken, som er viktigst. Forholdet mellom mann og kone er mindre viktig, og båndene mellom dem blir motarbeidet ved å skape ulike sfærer for kjønnene. Grunnen er at relasjonen mellom mann og kone kan ses på som en trussel til det patrilineære familiebandet (Das Gupta 1999). Dette skyldes at kvinnen kommer fra en annen gruppe. Derfor er det viktig at hun gjensosialiseres til å identifisere sine egne interesser med familien hun er giftet inn i (Dyson

& Moore 1983). På grunn av det patrilineære båndet, er ekteskap en uviktig hendelse i forhold til fødselen av et mannlig arvtaker som kan fortsette familielinjen. Kvinnens hovedoppgave i ektemannens hushold er til syvende og sist å føde barn og ta seg av hjem. Det betyr i grunnen lite hvilken kvinne som bærer frem barna fordi et barn får sin sosiale identitet gjennom posisjonen i fars arvelinje (Das Gupta 1999). Donner (2008) skriver at det er som mor til en sønn at kvinnen blir akseptert som medlem av den patrilineære gruppen. Morsrollen er en middelklassekvinnens viktigste identitet, og utdanning og arbeidsliv blir organisert rundt og underliggende morsrollen. Oppofrelsen ved å oppdra barn er det som definerer gode, indiske mødre.

Denne vektleggingen av de patrilineære båndene gjør at familier har en interesse av å få sønner som kan føre familienavnet, familielinjen og generasjonene videre. Samtidig kan kvinners seksualitet være en trussel mot den patrilineære arvelinjen, og døtre en trussel mot familiens ære og sosiale status. I et patrilineært samfunn, der blodsband og familienavn går gjennom menn, vil det være svært viktig å strengt kontrollere kvinners seksualitet. Dersom menns produksjon av arvinger og allianser trues, vil deres ære, rykte og makt undergraves. Derfor begrenses kvinners bevegelsesfrihet for å "beskytte" dem mot andre menn (Dyson & Moore 1983). *Purdah*, eller isolasjon, er en av konsekvensene av ønsket om å beskytte en kvinnes, og familiens, ærbarhet. Rahman og Rao (2004) mener at en "negativ velstandseffekt" kan forklare hvorfor velstående familier ønsker at kvinnens aktiviteter skal være i hjemmet. Den "negative velstandseffekten" kommer av sosiale normer for hva som definerer en respektabel familie. Dette kan ses i sammenheng med en sanskritiseringsprosess, som betyr at lavere kaster opptar sosiale og kulturelle praksiser forbundet med høyere kaster. På denne måten blir "beskyttelsen" av kvinner en form for klasseproduksjon.

Diskriminering av kvinner i India har en romlig form som består av et skille mellom privat og offentlig rom, innenfor husholdet og utenfor husholdet. Høy status er assosiert med kjønnssegregasjon og kvinnens rolle i hjemmet. Fordi familiens eller samfunnets status avhenger av det, blir ofte kvinnens mobilitet strengt kontrollert. Men urbanisering og migrasjon forandrer normer og praksiser. En ser også tendens til at kvinner oppmuntres til utdanning, til å delta i arbeidslivet og til nye forbruksmønstre der disse sfærene anses å være "beskyttet". Noen normer og praksiser svekkes, som når kvinner lettere kan bevege seg rundt i den anonyme byen. Samtidig kan urbane områder være en ytterligere trussel mot verdier som kvinners ære og kyskhets på grunn av manglende trygghet, og at kvinners rom i det offentlige rom er begrenset til lommer mellom de maskuline sfærene (Donner 2008). Dette påvirker ikke bare en gift kvinnes liv, men også oppdragelsen av døtre. Før en kvinne blir giftet bort, er det

også viktig at hennes familie beskytter hennes jomfruelighet for at hun skal være et godt ekteskapssemne og for å bevare familiens ære (Arnold et al. 1998). En av konsekvensene av dette er tidlige ekteskap. Det sies at en ung jomfru har en "tørst kropp" og at det derfor er bedre å gifte henne bort tidlig enn å frykte at hun vil inngå seksuelle relasjoner som kan skade familiens ære (Das 1994).

Vektlegging av den patrilineære alliansen kan dermed skape en preferanse for sønner som kan føre familienavn, ære og sosial status videre. På den annen side kan det skape en reservasjon mot døtre fordi de kan true familiens ære og klasseposisjon gjennom sin seksualitet.

4.2.3. Familiehierarki

Det tradisjonelle storfamiliesystemet er også i endring i møte med det moderne samfunnet. For middelklasseungdom som vokser opp i et urbant konsumeringsamfunn med impulser fra verden utenfor India, kan det oppleves som to verdener i konflikt. På den ene siden har en tradisjonelle indiske middelklassenormer assosiert med de eldres autoritet og strenge respektabilitet - og kyskhetsidealer, på den andre siden vestlige impulser om likeverd, individualitet, og seksualitet. Van Wessel (2011) skriver at det indiske generasjonshierarkiet mister deler av sin legitimitet i det moderne samfunnet. For disse foreldrene som får sin autoritet truet, tilsvarer det et personlig tap som blir sett på som et kulturelt og moralsk forfall. I undersøkelsene til Van Wessel (2011) av unge i Baroda, Gujarat, handlet ikke dette om umoralskhets for de unge, men om egalitære familieidealer. Hun skriver at selv om de unge og de voksnes kulturelle verdensbilder ikke kan plasseres i strenge kategorier, utfordrer ofte unge i middelklassen kulturelle konvensjoner og de eldres autoritet. Likevel blander de elementer av den "tradisjonelle" moralen inn i argumentasjonen, og dermed legitimere den moralen som de angriper. Ofte prøver de å forene moralske paradokser, omformer moralske grenser og prøver å kombinere synene. De unge forsøker å skape en subjektivitet under påvirkning av avvikende kulturelle og sosiale krefter. Dette kan bety at unge prøver å finne et kompromiss mellom "det tradisjonelle" og det moderne. Samtidig som de ønsker å respektere tradisjonelle familienormer - og idealer, forsøker de å leve i takt med det moderne samfunn.

Familien har fortsatt stor betydning. Som skrevet i kapittelet om ekteskapet, vil unge delvis ha innflytelse over ekteskapspartner, samtidig som de aksepterer foreldrenes medvirkning i form av å godta eller arrangere ekteskapet. *Selv om kjernefamilien begynner å bli vanlig, er normen patrilokale ekteskap der bruden flytter inn i brudgommens*

storfamiliehushold (Uberoi 1994a). På grunn av de ulike overnevnte kjennetegnene ved ekteskapsmønsteret, vil inngiftede kvinner være underlegne på flere måter. Alder- og kjønns hierarkier er sterkere i storfamiliesystemer enn i stammesystemer, skriver Das Gupta (1999). Kvinnene i dette systemet er på bunn både i kjønns hierarkiet og i alders hierarkiet, og kvinnen har lavest status på det tidspunktet hun giftes inn i familien. Kvinnen er i denne perioden ikke i posisjon til å ta selvstendige reproduktive valg på grunn av posisjonen i familiehierarkiet, skriver Das Gupta (1999). Dette kan dermed være en grunn til at kvinner er sårbare for press til kjønnsselektive aborter.

En kvinnes livssyklus i det patriarkalske utvidede husholdet begynner med undertrykking etter giftemål, noe som går over i undertrykking av egne svigerdøtre når sønnene giftes. På denne måten internaliserer kvinner selv også patriarkalismen. Det er derfor et mål for kvinner å sikre en livslang lojalitet og allianse til sine sønner og undergrave dette bånd mellom sine sønner og deres ektefeller (Kandiyoti 1988). Derfor havner en mann gjerne i en konflikt mellom sin kone og sin mor (Das 1994). Kvinner bidrar på denne måten også til reproduksjon av kvinners undertrykking. På grunn av den makt en kvinne forventer å få i posisjon som svigermor i et storfamiliehushold, vil mange, ifølge Kandiyoti (1988), være motstandere av endringer i familiestruktur mot nukleære hushold. For en svigerdatter kan nukleære hushold bety økt autonomi da kontrollen fra svigermor blir svakere, men det betyr samtidig at hun selv ikke kan forvente å utøve kontroll over sine egne svigerdøtre. Noen kvinners opportunistiske strategi vil derfor være å motstå denne endringen i familiestruktur, spesielt dersom de allerede har vært undertrykt av sin egen svigermor og ikke får den samme maktposisjonen selv. Markedskreftenes og konsumeringsamfunnets trussel mot den klassiske patriarkalismen svares dermed på med en form for feministisk konservatisme (Kandiyoti 1988).

I dette underkapittelet har jeg vist hvordan unge må forhandle mellom tradisjonelle storfamilieverdier og det moderne samfunn, og at den patrilokale storfamiliestrukturen fortsatt står sterkt. Dette innebærer at kvinner er nederst i alders- og kjønns hierarkiet i sine reproduktive år. Dette kan føre til at de eldre i familien har en definisjonsmakt over den eventuelle preferansen for sønner eller reservasjonen mot døtre. Dermed har tradisjonelle forestillinger innvirkningskraft, selv om strukturene er i endring.

4.3. Det økonomiske aspekt

Det økonomiske aspektet av patriarkalismen kan skape en preferanse for sønner og en reservasjon mot døtre på ulike måter. I dette kapittelet diskuteres hvordan materiell arv, medgift og støtte i alderdommen på flere måter gjør sønner til en ressurs og døtre til en potensiell kostnad.

4.3.1. Materiell arv

Det er ikke kun familienavn som følger den patrilineære linjen, men også materiell arv. Det er et ønske om at land, eiendom, familiebedriften og andre økonomiske verdier skal bli i familien, og følge familienavnet. Ifølge A. M. Shah er det indikasjoner på at organiseringen av familielinjen vanligvis er sterkere blant de politisk og økonomisk dominerende kastene, inkludert de som eier land (Uberoi 1994a). Fordi en kvinne vil tilhøre familien hun giftes inn i etter ekteskap, vil datterens eventuelle arv tilhøre hennes manns familie. Storfamilien ønsker at landområder, eiendom, familiebedrift og andre akkumulerte ressurser fortsatt skal være tilknyttet familien og familienavnet. Disse ressursene symboliserer familiens klasseposisjon. Arv til en datter og deres nye familie, kunne i så måte true sosial status. Selv om kvinnen i lovverket har fått forbedret sine arverettigheter (Deininger, Nagarajan & Goyal 2010), ønsker som regel familien at økonomiske verdier skal forbli i den patrilineære gruppen, og få kvinner krever sin rett på arven. Das Gupta et al. (2003) skriver at jo rikere folk blir, desto mer ønsker de en sønn for å videreføre velstanden. Velstanden er også et symbol på den akkumulerte suksessen til den patrilineære gruppen, og denne suksessen er knyttet til familienavn. Å føre verdier videre gjennom en sønn er derfor en mulig grunn til preferanse for sønner. Medgift regnes som regel ikke som en form for arv ettersom det er brudgommens familie som mottar den. Bruden kommer derfor inn i brudgommens familie uten egne ressurser (Kandiyoti 1988). Dette gjør kvinnen økonomisk avhengig av sin svigerfamilie, og på den måten plasseres hun lavt i familiehierarkiet.

På grunn av det patrilokale ekteskapsmønsteret og vektlegging av patrilineære slektsbånd, er det i storfamiliens interesse å sikre en mannlig arvtaker til de verdier familien besitter, og den suksessen og klasseposisjonen verdiene representerer. Dette kan bidra til å skape en preferanse for sønner.

4.3.2. Medgift

Medgiftstradisjonen er komplisert på flere måter. For det første er praksisen ulovlig. Likevel praktiseres medgift fortsatt i stor grad (Patel 2007). For det andre er ikke praksisen vanlig alle steder eller til alle tider i India. Noen steder har en sett at brudgommer har gitt gaver til brudens familie, såkalt *brideprice*, og i dag ser en økt tendens til kjøp og import av kvinner til steder i India der mangelen på kvinner er stor (UNFPA 2012). Medgift har heller ikke vært det samme alltid, eller like vanlig i alle sosioøkonomiske eller religiøse grupper. Sharma (1994) skriver at det indiske samfunn har opplevd en inflasjon i medgiftutgifter som ikke står i proposisjon til den generelle inflasjonen i samfunnet. Samtidig har *The Committee of the Status of Women* i India registrert at praksisen har spredd seg fra hindu høykastegrupper til hinduer fra alle sosiale lag, men også til mange kristne, muslimske og sikhfamilier. I tillegg utviklet medgiftpraksisen seg fra å være en engangsgave ved ekteskap til å bli en strøm av gaver ved ulike markeringer gjennom hele ekteskapet til brudens død. For mange menn ble valget av brud avhengig av størrelsen på medgift (Sev'er 2008).

I utgangspunktet var medgift en hindutradisjon blant høykaster der gaver hovedsakelig gikk fra brudens familie til brudgommens som en bekreftelse på den respektabilitet og status brudgommens familie besatt. Dette var også en ære for brudens familie, ettersom bruden ble akseptert i en familie med høyere status på grunn av hypergyni. Likevel blir døtre sett på som et økonomisk tap ettersom de optimalt skal giftes opp i det sosiale hierarkiet, mens sønner giftes ned. Det er dermed ikke alltid at medgift til en sønn vil dekke medgiftkostnadene til en datter (Sev'er 2008). *Den økonomiske kostnad/fordel-teorien* går ut på at medgift blir sett på som en slags kompensasjon til brudgommens familie for å ta til seg et medlem som regnes som økonomisk avhengig og ikke-inntektsgivende. Selv om utdannede kvinner bidrar finansielt i mange utdannede familier, ser ikke denne trenden ut til å ha endret medgifttradisjonen. *Den demografiske medgiftteorien* baserer seg på at medgift er et svar på mangel på egnede brudgommer. I store deler av India er ikke dette tilfellet, da det er kvinnene som er mangelvare. Dette skulle da tilsi at det ble betalt en pris for bruden, noe som ikke er tilfelle de fleste steder i India. Et av aspektene som gjør brudgommer mer attraktive enn bruder, er at den sosiale krisen er mye større for en ugift kvinne enn for en ugift mann, og at en kvinnes foreldre derfor bekymrer seg for hennes ekteskap (Sev'er 2008).

Selv om det offentlige har avvist kastesystemet, er ikke behovet for sosial stratifisering redusert. I det moderne klassesamfunnet trengte nye kapitalister nye symboler, som forbruksvarer og luksusartikler, for å bekrefte sin nye sosiale status. Dette kunne oppnås gjennom ekteskap og medgift. Samtidig ble det nye klassesamfunnet en slags trussel mot den

sosiale statusen som kastesystemet tidligere hadde gitt. For høyere kaster ble medgift et middel til å bekrefte sin status (Sev'er 2008). Medgift til brudgommens familie blir større jo høyere *jati* (Hudson & Den Boer 2004). Dermed er størrelsen på medgift i stor grad avhengig av hvilken status kvinnens familie har, og hvilke ekteskapsambisjoner de har for sin datter. En stor medgift og utsiktene til å få en velstående og utdannet svigersønn, vil øke statusen til kvinnens familie fordi det symboliserer familiens mulighet til å gi en gave uten forventninger om gjengivelse. På den måten opprettholder også medgiften statusposisjon (Sharma 1994). Siden døtre ideelt skal giftes oppover i det sosiale hierarkiet, og fordi ekteskapsallianser også handler om hennes families status, kan et ekteskap koste dyrt. Medgift kan finansiere den rette forbindelsen. Økonomisk er medgift en gevinst for brudgommens familie, og en utgift for brudens familie. Det gir derfor mening å være i en posisjon som mottaker av medgift, og ikke som giver. Nå ære måles gjennom finansielle midler, økes den økonomiske byrden med døtre (Patel 2007, Sharma 1994). Sett i sammenheng med det Sharma (1994) skriver om inflasjon i medgiftkostnadene vil det koste familier desto mer å opprettholde status gjennom medgift i dagens samfunn. Dette påvirker hele husholdet og bidrar til synet på døtre som en byrde for familien. Derfor har medgift blitt sett på som et onde av hinduer selv, men det er et onde de ikke vet hvordan stoppe. I tillegg til medgiftkostnadene, har middelklassefamilier overdådige ekteskap, i tråd med høykasteidealer (Donner 2008). Til sammen kan dette være et uttrykk for sanskritisering, der kvinnens familie søker sosial mobilitet gjennom midler brukt på ekteskapet.

Medgiftinstitusjonen gjør døtre til en stor økonomisk byrde og sønner til en gevinst. At de finansielle overføringene fra brudens familie til brudgommens også reproducerer og symboliserer klassestatus, legger ytterligere press på brudens familie. At en har sett en økonomisk inflasjon i ekteskapsutgifter, særlig i Indias metropoler, skulle tilsi å skape en forsterket preferanse for sønner og en ønske om få døtre.

4.3.3. Finansiell støtte i alderdommen

Verdien av de ulike kjønn henger sammen med familiesystemet i India. På grunn av patrilokalitet, bor foreldre ofte sammen med voksne sønner i alderdommen. I det patriarkalske storfamiliesystemet vil det være en solidaritet mellom generasjonene, noe som betyr at foreldre kan forvente både finansiell, emosjonell og annen type støtte fra sin gifte sønn og hans familie. Ifølge Guilмотo (2009), er støtten fra sønner den viktigste sikkerhetskilden til foreldre for majoriteten av befolkningen, i fraværet av et fungerende sosialt sikkerhetsnett

med sosial støtte og pensjoner. Også kvinner vil investere i sønner fordi de vil være avhengig av en sønn, spesielt om hun skulle bli enke (Sultan Ahmed & Bould 2004). Ifølge Van Wessel (2011) tenker fortsatt unge menn og kvinner at det er deres plikt å ta vare på henholdsvis foreldre og svigerforeldre i alderdommen. Fordi det er sønner som er den eventuelle økonomiske sikkerheten for alderdommen, skaper storfamiliesystemet økonomiske insentiver til å få sønner.

Donner (2008) skriver at den viktigste grunnen til nedgang i fruktbarhet i India er økte kostnader knyttet til barneoppdragelse. I tillegg til eksterne faktorer som påvirker fruktbarhet, påvirkes reproduktive ønsker av nye ideer om sosiale relasjoner, og foreldre ønsker å gi sine barn en privilegert middelklassebarndom. Gode skoler har blitt en prioritet, men også en stor kostnad med barn. Utdanning er viktig for reproduksjon av middelklassen og dens status (Donner & De Neve 2011). Utdanning av døtre reflekterer familiens tankesett, gir familien status, og reproducerer klasserelasjoner. De Neve (2011) skriver at nyrike familier i Tiruppur utdanner døtrene sine, og at dette markerer et skille mellom rike familier og andre, påvirker ekteskapsvalg og hever statusen til individer og deres hushold. Likevel er det et skille mellom den utdanning døtre og sønner gis. Mens døtre studerer nærmere familien, sendes sønner gjerne til utlandet. Sønner går også på mer prestisjetunge universiteter enn døtre. Det er heller ikke alltid slik at døtre gis utdanning med sikte på inntektsgivende arbeid. Deltakelse i arbeidslivet kan påvirke en kvinnes respektabilitet og ekteskapsmuligheter negativt. Behovet for å beskytte døtre er fortsatt stort, men det er økt aksept for at døtre må ha kjennskap til verden og sosiale rom utenfor hjemmet. Donner (2008) sitt inntrykk fra intervjuer med middelklassekvinner var at rollen som mor dominerte livene deres. Utdanning, ekteskap og karrierer er organisert i forhold til rollen som mor. De fleste kvinnene ender opp med å bo med svigerfamilien etter ekteskap, der det forventes at hun skal styre husholdet og barnepass. Likevel ser en at en økende del av kvinnene deltar i sin svigerfamilies familiebedrift. Fortsatt er husholdet og familien kvinnens viktigste oppgave, men ved siden av dette kan hun ta del i bedriften. Derfor ser en ofte at kvinner først tar del i bedriften når barna når skolealder. Storfamiliestrukturen kan bidra til at kvinnen kan ta del i arbeidet når andre kvinnelige familiemedlemmer kan hjelpe til med barnepass. Denne typen arbeid gjør det mulig for familien å fortsatt ha en god del kontroll over kvinnen samtidig som hun bidrar i bedriften. Uansett hvor mye kvinnen ønsker å bidra i bedriften, kan hun bare arbeide dersom hun får tillatelse fra sin ektemann (De Neve 2011).

Selv om døtre ikke har ansvaret med å ta seg av foreldre i alderdommen i det patriarkalske familiesystemet, er det likevel forventet at en datter må gis en god utdanning.

Dette er ikke hovedsakelig med tanke på at hun skal forberedes til inntektsgivende arbeid, som potensielt kunne vært til støtte for hennes foreldre, men for at hun skal stille sterkt på ekteskapsmarkedet, kvalifisere seg til oppdrager av barn, og fordi det er et statussymbol for hennes familie. Inntektsgivende arbeid er kjent for å heve kvinners status og makt innen husholdet, men det betyr ikke at kvinners status i fødefamilie vil øke så lenge hun ikke har ansvar for å støtte sine foreldre i alderdommen. Før familiesystemet endres, mener Das Gupta et al. (2003) at en kvinne ikke vil kunne bidra finansielt til sin fødefamilie, og de økonomiske insentivene til å få døtre vil fortsette å være lave. For selv om en kvinne har inntektsgivende arbeid, vil det i mange familier eksistere et tabu mot å ta i mot noe fra datterens hushold.

Ifølge Das Gupta et al. (2003) gjør en urban livsstil foreldre mindre avhengige av sønner, i forhold til rurale områder. At foreldre i urbane områder ofte har inntektsgivende arbeid som gir pensjonssparing, gjør foreldre mindre økonomisk avhengige av sine barn. De mener at hvem som tar seg av foreldre i alderdommen er mer avhengig av hvilket barn som bor i nærheten, enn kjønn. Da kan det like gjerne være døtre som støtter sine foreldre finansielt og emosjonelt. På den annen side mener Donner (2008) at liberalisering av den indiske staten har forsterket eksisterende institusjoner som storfamilien, arrangerte ekteskap og ønsket om en sønn. Spørsmålet er om storfamilien som institusjon er mest relevant for finansiell støtte i alderdommen, eller om den er viktigere for det emosjonelle sikkerhetsnettet.

På grunn av det patrilokale og patrilineære storfamiliesystemet er det tradisjonelt en sønns ansvar å ta seg av foreldre i alderdommen. Siden døtre og deres eventuelle inntekt vil tilhøre familiene de giftes inn i, skal kvinner ikke ta ansvar for sine egne foreldre. Dette kan skape en preferanse for sønner. Kvinner deltar generelt lite i inntektsgivende arbeid. Likevel kreves det at døtre gis utdanning. Ved at døtre på denne måten blir en utgift i sin fødefamilie uten at det forventes en gevinst i forhold til finansiell støtte i alderdommen, kan skape en reservasjon mot døtre. Das Gupta et al. (2003) har hevdet at arbeid i urbane områder gjør foreldre mindre økonomisk avhengig av sine barn, og at støtte i alderdommen er mer avhengig av det barnet som bor nærmest. Samtidig er storfamilien en viktig institusjon, og i et storfamiliehushold vil økonomien i stor grad være felles, noe som vil bety at foreldre får økte ressurser gjennom en sønns inntektsgivende arbeid.

4.4. Det religiøse aspekt

I dette kapittelet skal jeg beskrive hvordan det religiøse aspektet av patriarkalismen kan skape en preferanse for sønner og en reservasjon mot døtre gjennom at sønner har større verdi i religiøse ritualer.

Organiseringen av hindusamfunnet skjedde da arisktalende (sanskrit) migranter kom til India fra det Kaspiske hav og Svartehavet. Et komplekst styresett ble utviklet i konflikt og samarbeid med de dravidan-talende innbyggerne som bodde i området fra før. Hindusivilisasjonen ble organisert rundt kasteprinsippene *varna*, *ashram* og *dharma*, *livsstadier* som bestemmer status, mål og plikter, samt *moralske plikter* og *hellig lov* (Hudson & Den Boer 2004). Hinduismen er ulike religiøse tradisjoner som har sine røtter i *Vedaene*, og som danner et sosioreligiøst system. De fleste hinduer legger mest vekt på de filosofiske *Brahmanasene* og *Upanishadene*, de historiskmytiske *Puranasene*, og de episke *Ramayanaene* og *Mahabharataene* (blant annet Bhagavad Gita). I den tidlige vediske perioden hadde kvinner høy status, men i den senere perioden får kvinnene en annenrangs rolle. I litteraturen fra denne tiden heter det at menn må kontrollere kvinner. Dette er spesielt synlig i *The Code of Manu* (hindulover), der det skrives at en kvinne må være underlagt sin far i barndommen, sin mann i ungdommen, og sine sønner dersom ektemannen dør (Hudson & Den Boer 2004).

Hinduismen fungerer som legitimering og sanksjonering av kastesystemet som danner basisen for det sosiale systemet i India. Kastesystemet er ekstremt komplekst, men kort skissert forblir hvert individ i den *jati* (subkaste) som en blir født inn i. Hver av de mange tusen ulike *jati* er plassert i en av fire *varnas* (kaster). Sosial status, arbeid, ekteskapsmuligheter innenfor det hierarkiske sosiale systemet avgjøres av ens *jati* og *varna*. Brahminere er øverst i kastesystemet, mens de kasteløse er utenfor *varnaene*, på bunn i systemet. Det som jeg opplever som spesielt relevant i forhold til kjønnsseleksjon, er at for å opprettholde rituell (*jati*) renhet må all kontakt med lavere subkaster (*jati*) kontrolleres. Ekteskap er den mest offentlige markeringen av ens rituelle status, og arrangering av et riktig ekteskap for sine barn er en av foreldres viktigste oppgaver (Hudson & Den Boer 2004). For foreldre er det også et ærefullt offer å gi sin jomfrudatter til en egnet brudgom (*kanyadan*). Å fortsette å gi gaver til datteren og familien hun er giftet inn i, er en måte for hennes familie å få religiøs fortjeneste. Døtre kan også ses som en religiøs, rituell og seksuell byrde før hun er gift på grunn av utfordringen med å vokte hennes seksualitet og det å finne en passende partner (Patel 2007).

I tillegg til å opprettholde rituell renhet ved ekteskap, skriver Das Gupta et al. (2003) at det er svært viktig for foreldre å sikre seg "udødelighet" gjennom en mannlig etterfølger som viderefører familielinjen i Nord-India. I hinduisk tradisjon skal foreldres likbål aller helst tennes av en sønn, eller et annet mannlig familiemedlem i fraværet av en sønn. Sønner har også en viktig rolle i å frigjøre sjelen til sin avdøde forelder gjennom å gjøre offer til brahminer og fattige (Arnold et al. 1998). For hinduer er det dermed viktig å få både en datter og en sønn, men kun sønner kan utføre vediske ritualer, noe som kan skape en preferanse for sønner.

Samtidig som det er ærefullt å gifte bort en datter, er det også en byrde å sørge for hennes rituelle renhet. Ettersom det kun er menn som kan utføre vediske ritualer og da det ideelle er at en sønn tenner sine foreldres likbål, er den religiøse nytten av sønner større enn nytten av døtre. Dette kan bidra til å skape en preferanse for sønner.

4.5. Oppsummering

I dette teorikapittelet har jeg vist hvordan det nordindiske storfamiliesystemet er en patriarkalsk institusjon som kan skape til etterspørsel etter sønner eller en reservasjon mot døtre. Dette er fordi de sosiale, økonomiske og religiøse aspektene ved det patriarkalske systemet gjør den relative nytten av sønner større enn nytten av døtre. Jeg har pekt på hvordan kjennetegn ved ekteskapsmønsteret kan gjøre døtre til en byrde ved at ekteskapet og kvinnen blir en markør for sosial status, hvordan vektlegging av patrilineær avstamning skaper etterspørsel etter sønner som kan videreføre arvelinjen, familienavn og status, og hvordan kvinner påvirkes av generasjonshierarkiet i storfamilien. Jeg har også pekt på den *økonomiske* nytten av sønner for å videreføre materiell arv og den status det symboliserer innenfor storfamilien, som støtte for foreldre i alderdommen, men også den økonomiske og sosiale medgiftbyrden med døtre. I forhold til det *religiøse* aspektet har jeg pekt på viktigheten av sønner til kremeringen av foreldre, men også byrden ved å sikre døtres rituelle renhet.

5. Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for hvordan datamaterialet fra feltarbeidet i Delhi er skapt i samspill med informantene. En forsker er med på å produsere kunnskap gjennom valg av problemstilling, forskningsdesign, utvalg, og gjennom intervjudiskurs og analyseprosess. Som samfunnsforsker er jeg en del av den verden som jeg studerer, og derfor har jeg kontinuerlig hatt en selvbevisst undersøkelse av meg som forsker og forskningsprosessen. Det er ikke mulig at forskningen blir fullstendig gjennomsiktig fordi en ikke kan ha full kontroll over sin egen påvirkning av resultatene (Philips & Jørgensen 2002). I dette kapittelet forsøker jeg å vurdere hvordan forskerrollen har påvirket produksjonen av kunnskap.

De ulike informantene blir kort beskrevet i appendiks.

5.1. Vitenskapsteoretisk ståsted

I mitt tidligere arbeid med kjønnsseleksjon i India kom jeg over informasjon som for meg fremstod som paradokser. Bhalotra og Cochrane (2010), Retherford og Roy (2003) og Subramanian og Selvaraj (2009) antydte en sammenheng mellom høy sosioøkonomisk status og sannsynligheten for skjeve kjønnsrater. Utviklingsteori understeker ofte at utdanning og økonomisk vekst er løsning på problemer i utviklingsland, og for meg var paradokset at disse kvinnene hadde en *etterspørsel* etter sønner. Etter å ha lest en artikkel av Mohanty (2011) som stiller seg kritisk til vestlig feminisme, forstod jeg at jeg ser på dette paradokset fordi jeg antok at vestlige kvinners levesett er normen. Jeg antok at sosioøkonomisk utvikling ville frigjøre indiske kvinner fra et patriarkalsk tankesett, gi dem kontroll over egen kropp og seksualitet, slik vi har sett i vestlige land. Men som Mohanty (2011) skriver, må vestlige forskere slutte å se på kvinner i andre kulturer som seg selv avkledd, med den implisitte antakelsen at de etter hvert vil kle seg i samme drakt som oss. Gjennom hele feltarbeidet og skriveprosessen har jeg forsøkt etter beste evne å ha et moderat kulturrelativistisk syn. Dette innebærer at jeg har forsøkt å ta hensyn til kulturelle forskjeller og forståelser, og samtidig holde fast ved at det finnes universelle verdier som likestilling.

5.2. Bakgrunn for studien

Denne oppgaven er på mange måter formet av et samspill mellom et personlig engasjement for likestilling, de erfaringene jeg har med India og den kjennskapen jeg har om fenomenet fra

tidligere studier. I dette kapittelet skal jeg utdype hva som har bidratt til å forme studien, og hvordan dette kan påvirke produksjonen av kunnskap.

5.2.1. Møtet med India og de erfaringene jeg har fra før

Min interesse for likestilling og kvinnekamp går langt tilbake. I 14-årsalderen begynte jeg å skrive om kvinnelige fotballspillere og skihoppere i lokalavisen. På videregående skole tok jeg samfunnsgeografi som valgfag og fikk raskt øynene opp for globale kjønnsutfordringer som mødre dødelighet, kjønnslemlesting og kvinners frihetsberøvelse. Men det var først da jeg studerte demografi på Universitetet i Oslo høsten 2009 at jeg ble bevisst utfordringene som indiske kvinner møter på mange ulike arenaer. Dette var både en overraskelse og en vekker for meg. Det var spesielt to artikler av Jejeebhoy og Sathar (2001) og Jejeebhoy (1995) om kvinners autonomi som fikk meg interessert i posisjonen til kvinner i India. Våren 2010 skrev jeg to ulike bacheloroppgaver om kjønnsseleksjon i India; først en bacheloroppgave ved Høgskolen Stord/Haugesund om *kvinnens overdødelighet i India*, og en andre bacheloroppgave ved Universitetet i Oslo om *betydningen av kjønnsselektive aborter for underskuddet av kvinner i India*. Dette opplevdes som en svært viktige temaer, som det ikke var fokusert mye på i norsk akademisk på denne tiden. Like etter flyttet jeg til New Delhi i seks måneder for å være praktikant ved den norske ambassaden. På nært hold fikk jeg en forståelse for kjønnsproblematikken i området, og en opplevelse av hvordan det var å være kvinne i India. Dette forsterket både interessen og kunnskapen om temaet, og jeg bestemte meg for at dette ville bli tema også for min masteroppgave. Dette er også noe jeg har en drøm om å skrive en doktorgradsavhandling om. Jo mer innsikt jeg får om fenomenet, dess mer innser jeg at det krever ytterligere forskning. At jeg har studert fenomenet kjønnsseleksjon over lengre tid, og at jeg tidligere har bodd en tid i New Delhi, gjør at jeg i utgangspunktet har god bakgrunnsinformasjon for dette feltarbeidet. Fortsatt er jeg en "outsider" på mange måter, som jeg skal diskutere implikasjonene av i kapittel 5.5.3.

5.2.2. Det nye møtet med Delhi

Med min nevnte erfaring, reiste jeg tilbake til India for å gjøre feltarbeid fra oktober til slutten av desember 2012 med en del antakelser og forventninger om hvordan det ville bli å bo i byen igjen. På forhånd hadde jeg også en del forventninger om hvilke funn jeg ville gjøre. Min antakelse var at teoriene som har hegemoni i litteraturen om temaet, ikke var fullt overførbar på kategorien kvinner jeg skulle studere. Dette har påvirket studien i form av hvilken kategori

jeg valgte å studere, men jeg forsøkte å minimere dens påvirkning på intervjuguiden. Målet var ikke å bevise eller å motbevise mine forantakelser, men å skaffe variasjon i mening og en dyp forståelse for årsaksforklaringer. Jeg hadde også en del forventninger til det å bo i Delhi og til gjennomføringen av feltarbeidet. Det viste seg å ikke bli helt som forventet. Jeg fant fort ut at feltarbeid ikke var en ”åtte til fire-jobb”. Feltarbeid gjøres ofte på informantenes premisser, og til de tider det passer for dem. Flere ganger måtte jeg dra spontant ut på intervju. Denne gangen reiste jeg til New Delhi sammen med min kjæreste. Begge var mye syke i første halvdel av oppholdet. Blant annet var jeg alvorlig syk med dengue-feber. Tid som kunne vært brukt til feltarbeid gikk dermed bort i sykdom. Da jeg ble friskmeldt bestemte min kjæreste seg for å reise tilbake til Norge på grunn av sykdom i familien. For min del betød det at jeg plutselig bodde alene i en leilighet i New Delhi, noe som igjen bød på begrensninger i forhold til utendørs ferdsel på kveldstid. På dette tidspunktet ble jeg selv overfalt på gaten i Delhi, og mye mediefokus på overfallsvoldtekter gjorde meg spesielt varsom mot å gå ut alene på kveldstid, ettersom ingen ventet på meg hjemme. Samtidig betød det at jeg fikk mer tid til feltarbeidet, men jeg var ensom og deprimert i en by som ikke er særlig trivelig i november og desember. Jeg hadde aldri følt meg så alene, så sårbar, utrygg og så maktesløs. Feltarbeidet var utfordrende, jeg hadde knapt noe sosialt liv, og jeg vandret rundt under den tykke smogen i Delhi som den apatiske Sult-figuren til Hamsun. Til tross for denne depresjonen, tok jeg meg sammen for å fullføre feltarbeidet. Møtene med mine informanter var lyspunkter i hverdagen. De ga mye av seg selv, og jeg følte at jeg ga mye tilbake. Jeg følte det jeg gjorde var viktig, og at informantene fikk et inntrykk av at deres bidrag var viktig.

5.2.3. Medieinteresse og målet med feltarbeidet

Da jeg returnerte til India, opplevde jeg at Indias ”manglende” kvinner var en tematikk som har fått langt mer fokus både i media og i academia de siste årene. Også norsk media var svært interessert i indiske kvinners situasjon, og jeg ble ved flere anledninger kontaktet av norsk media (blant annet Aftenposten¹⁰ og Dagsnytt 18¹¹) fordi jeg var blitt antastet på åpen gate i New Delhi. Jeg bidro også til å sette fokus på surrogatdebatten da HKH kronprinsesse Mette-Marit besøkte New Delhi for å ta vare på norske surrogattvillinger. Ved en tilfeldighet

¹⁰ Færaas, A. (19.12.2012) Gruppevoldtekt på buss sjokkerer India. Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/7073386.html> [lest 17.08.13]

¹¹ Dørum, D. (20.12.2012) Uro i India etter voldtekt. Tilgjengelig fra: <http://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/nnfa56122012/20-12-2012> [lest 17.08.13]

ble tvillingene født på samme klinikk som jeg var innlagt med denguefeber.¹² Det jeg bidro med å formidle til norske medier er ikke direkte relevant i forhold til feltarbeidet, men min kompetanse på indiske kvinners posisjon i samfunnet ble relevant i et bredere perspektiv.

Mitt hovedmål med feltarbeidet var å belyse motivene og faktorene bak kjønnsselektive aborter. Samtidig var det et mål å minimere påvirkningen av mitt verdigrunnlag, i tråd med det Thagaard (2009 s. 54) refererer til som ”problemorientert empirisme”. Mitt ønske er at denne kunnskapen igjen kan bidra til at ulike institusjoner kan handle ut i fra et økt faktagrunnlag. For at dette skal kunne skje, er det viktig at informasjonen blir kjent. Dette har jeg i noen grad bidratt til gjennom deltakelse i norske medier. I tillegg har jeg holdt foredrag om temaet for Norsk medisinstudentforening, og blitt forespurt å skrive en artikkel for det feministiske tidsskriftet Fett. Jeg skal også skrive en engelsk oppsummering av oppgaven som skal sendes noen av informantene. Dette mener jeg handler om å gi noe tilbake til stedet feltarbeidet er gjort, en måte å gi en stemme til, og verdsette informasjonen fra informantene. Jeg skriver mer om dette i kapittel 5.5.5.

I noen grad kan en si at mitt underliggende ønske med studien var å skape sosial, politisk og kulturell forandring i den grad det lar seg gjøre. Min antakelse var at studien kan bidra til å skape økt kunnskap om variasjon og kompleksitet i årsaksforklaringer. Økt kunnskap kan igjen påvirke politikktutforming og virkemidler som adresserer fenomenet. Per i dag er det for eksempel få tiltak eller kampanjer som adresserer kjønnsseleksjon i middelklassen. Økt informasjon om årsaksforklaringer i denne kategorien kan dermed bidra til politikktutforming.

5.2.4. Statistisk materiale

Utgangspunktet for denne oppgaven er ulike kvantitative undersøkelser som sterkt indikerer at kjønnsseleksjon forekommer i India. Slik jeg kan vurdere det, gir dette statistiske materialet solid informasjon fordi undersøkelsene er omfattende. Jeg har vektlagt Indias folketelling (*Census of India 2011*), som er landets mest omfattende statistiske materiale (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011), *NFHS-3*, som henter informasjon fra et nasjonalt representativt utvalg utført i alle 29 stater og dekker 99% av befolkningen (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2007), og *Annual Report on Registration of Births & Deaths in Delhi 2010* (CRS), som hevder å ha

¹² Grønstad, J & Tho, E. (03.12.2012) Mette-Marit på hemmelig surrogatioppdrag i New Delhi. Tilgjengelig fra: <http://www.h-avis.no/nyheter/mette-marit-pa-hemmelig-surrogatioppdrag-i-india-1.7668147> [lest 17.08.13]

oppnådd 100% registrering av fødsler og dødsfall i Delhi (Government of National Capital Territory of Delhi 2011).

Folketellingen registrerer ikke kjønnsrate ved fødsel, men kjønnsrate i aldersintervallet 0-6 år. På grunn av dekningsgraden til folketellingen, er det ofte dette materialet som brukes for å anslå antallet kjønnsselektive aborter, selv om folketellingen ikke gir kjønnsrate ved fødsel. Styrken til folketellingen er at datamaterialet er av nyere dato og at det gir informasjon på regionalt og lokalt nivå. Svakheten er relevansen i forhold til estimering av kjønnsselektive aborter. NFHS er også et omfattende datamateriale med høy dekningsgrad, som også gir informasjon på regionalt nivå. Svakheten med NFHS er at det er noe eldre materiale og at det heller ikke gir kjønnsrate ved fødsel. Derimot gir NFHS interessant informasjon om respondentenes kjønnspreferanser, ultralydbruk og kjønnsrate ved fødsel etter bruk av ultralyd. I forhold til selvrapportert bruk av ultralyd og provoserte aborter antas det stor sannsynlighet for underrapportering. I Delhi brukes CRS til å anslå kjønnsrate ved fødsel. Dette er registreringer av fødsler og dødsfall både i og utenfor institusjon. Ifølge *Annual Report on Registration of Births & Deaths in Delhi 2010*, er det to ulemper ved bruk av folketellingen for å beskrive kjønnsraten: for det første på grunn av tiden mellom hver folketelling, og for det andre på grunn av effekten av migrasjon. Fødsels- og dødsfallsregistreringer, er dermed bedre egnet til å vise utvikling i kjønnsrater i Delhi (Government of National Capital Territory of Delhi 2011). Men også dette datamateriale byr på pålitelighetsutfordringer. I 2008 falt kjønnsratene plutselig drastisk til under 100/100. Dette året ble det betingede pengeoverføringsprogrammet *Ladli* (et såkalt *conditional cash transfer scheme*) introdusert i Delhi for å bedre kjønnsratene ved å gi penger til døtre som fyller 18 år (Sekher 2012). UNFPA (2012) skriver at kjønnsrater basert på 330.000 fødsler ikke kan falle under 100/100. I stedet for å avdekke de virkelige biologiske kjønnsratene er tallet mest sannsynlig et resultat av feilregistrering. Siden har en sett mer sannsynlige kjønnsrater på henholdsvis 109/100 i 2009 og 111/100 i 2010. Til tross for disse pålitelighetsproblemene, har jeg basert meg på at det siste tiåret har vist en trend med en kjønnsrate som avviker fra den normale, biologiske raten.

Til tross for relevansspørsmålet i forhold til NFHS og folketellingen, og pålitelighetsutfordringer med CRS, er dette et solid datamateriale, og det statistiske materialet som best anslår omfanget av kjønnsselektive aborter. Poenget har vært å vise at kjønnsratene avviker fra de biologisk normale kjønnsratene, noe som er en indikasjon på kjønnsselektive aborter.

5.3. Planlegging av feltarbeidet

På grunn begrenset kunnskap om etterspørsel etter kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner, bestemte jeg meg derfor for å finne ut mer om de ulike motivene og faktorene som gjorde at kvinner med høyere sosioøkonomisk status ønsket sønner fremfor døtre, og hva som kan forklare kjønnsselektive aborter blant kvinner i denne kategorien. Jeg ser på kvinnen som en av flere aktører, som påvirker og er påvirket av strukturer. Valget av en kvalitativ fremgangsmåte var fundert i ønsket om å få en dyp *forståelse* av dette. Da kjønnsselektive aborter er både en tabubelagt og ulovlig praksis, vil aktørene operere i det skjulte, noe som begrenser kunnskapen til forskningsmiljøer, myndigheter og andre institusjoner. Middelklassen er også sjelden målgruppe for forskningen, samt offentlige og private programmer og kampanjer. Ytterligere forskning er derfor tjent med å utforske kompleksitet og variasjoner hva gjelder årsaksforklaringer til kjønnsseleksjon i denne kategori.

For å utforske dette fenomenet ville jeg dybdeintervjue rundt 20 middelklassekvinner. Antallet informanter var ikke det viktigste hensynet. Utvalgsstørrelsen er avhengig av informasjonen en ønsker, formålet med studien, hva som vil være nyttig for studien og informasjonsmettetthet (Bradshaw & Stratford 2005). Utgangspunktet for utvalgsstørrelsen var også antakelsen om hva som var mulig på den tid som var tilgjengelig. For å avdekke kvinners virkelighet er det viktig å oppløse husholdet som analyseenhet (Hesselberg 2012). I intervjusituasjonen anså jeg det viktig å snakke med informanten alene. Dersom menn eller svigerforeldre hadde vært tilstede, ville studien kunne få andre svar. For å sikre kvinners stemme i studien, var det viktig at kvinnene alene var enheten, og ikke husholdet. Men også kvinner kan bli en for bred analytisk enhet. Mohanty (2011) kritiserer en måte å objektifisere og konstruere en homogen gruppe av kvinner i ”den tredje verden” som impliserer at de er offer for visse sosioøkonomiske systemer. Dette forsterker begrepsparet menn som utnytttere og kvinner som utnyttet.

Når jeg refererer til middelklassekvinner i Delhi, velger jeg å bruke en bred definisjonen av middelklasse som et stilisert begrep, som delvis er egendefinert av informantene, for å kunne skape en teoretisk diskusjon. Begrepet omfatter kvinner som i ulik grad har selvråderett i familien når det gjelder sosiale, politiske og økonomiske forhold. I Delhi finnes kvinner med røtter i hele India. Dette gjør også mitt utvalg til en heterogen kategori av kvinner med en felles karakteristikk: høy sosioøkonomisk status. Bakgrunnen for valget av sosioøkonomisk status som felles karakteristika, er for å kunne undersøke en kategori kvinner som det er gjort få kvalitative studier på hva gjelder etterspørsel etter

kjønnsseleksjon. Min oppfatning var at det finnes variasjon mellom sosioøkonomiske kategorier i årsaksforklaringer og deres relative forklaringskraft, men også at det finnes variasjon innen ulike sosioøkonomiske kategorier, nettopp fordi de består av en heterogen gruppe mennesker. Til tross for at det er en heterogen gruppe, mener jeg at det kan være noen årsaksforklaringer som kan ha sterkere relativ forklaringskraft enn andre i denne kategorien kvinner i Delhi for tiden. En av mine antakelser var at de økonomiske årsakspåstandene ikke ville være like viktige for kvinner med en solid økonomisk situasjon. I denne oppgaven har jeg ikke spurt informantene om kastetilhørighet fordi litteraturen i svært liten grad ser kjønnsseleksjon i sammenheng med kaste, men at den heller fokuserer på sammenheng med sosioøkonomisk status.

Jeg begrenset studieområdet til Delhi ettersom Delhi har en av Indias laveste andel jentebarn i forhold til guttebarn (Office of the Registrar General & Census Commissioner 2011), og fordi det er svært mange i Delhi som faller under de rikeste inntektsgruppene (International Institute for Population Sciences (IIPS) & Macro International 2009). Utvalg av informanter ville skje innenfor middelklassekvinner i Delhi med ulike bakgrunnsvariabler som alder, sivilstatus, antall barn, kjønns sammensetning på barn, arbeidsstatus og religion. Jeg ønsket også å intervju kvinner som hadde gjennomført en kjønnsselektiv abort. Dette hovedsakelig for å samle variasjon i mening, undersøke kompleks variasjon i oppførsel og motivasjon, for å skaffe ny informasjon som kan bidra til å utvide kunnskap om temaet, men også for å gi denne kategori kvinner en stemme (Dunn 2005). Før mitt feltarbeid fikk jeg kritiske spørsmål om hvordan min studie kunne fylle et kunnskapsgap, da Joar Svanemyr fra WHO mente at svarene jeg ville få allerede er dekket i litteraturen. Dette var jeg uenig i da det er få som har gjort grundige kvalitative undersøkelser om kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner, og dermed potensielt årsaksforklaringer som hittil ikke er utforsket i akademisk litteratur. Nettopp ved å undersøke variasjon i mening, motivasjon og oppførsel ville jeg potensielt kunne bidra til økt informasjon der kunnskapen er begrenset.

Jeg planla i første omgang å bruke snøballmetoden for å finne informanter. Ved å starte ulike snøballer var muligheten for variasjon større. Også for å sikre variasjon i mening, tankesett og oppførsel la jeg opp til såkalte semistrukturerte intervjuer, som har en forhåndsdefinert struktur på spørsmålene, men som også tillater en fleksibilitet (Dunn 2005). Noen spørsmål er mer spesifikke da det er forventet et konkret svar. Spørsmålene ble strukturert som en hybrid mellom trakt- og pyramidestruktur (Dunn 2005). Det vil si at samtalen startet med enkle, konkrete spørsmål om bakgrunn og familiesituasjon, så mer abstrakte og reflekterende spørsmål rundt familiemodeller, kjønnspreferanse og årsaker til

kjønnsseleksjon i middelklassefamilier, og mot slutten mer sensitive spørsmål rundt personlig erfaring med kjønnsseleksjon.

Det ble søkt om tillatelse til å gjennomføre studien hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, som godkjente studien.

5.4. Feltarbeidet i praksis

I dette kapittelet beskriver jeg hvordan jeg gikk frem for å sikre et variert utvalg av informanter og hvilke utfordringer jeg møtte, og vurderinger jeg gjorde underveis.

5.4.1. Informanter, utvelgelse og tilgang

Da jeg ankom Delhi gikk jeg straks i gang med å intervju nøkkelinformanter fra ulike kvinneorganisasjoner i Delhi. Jeg ønsket å vite hvordan de arbeidet med kjønnsseleksjon og hvordan de ville forklare etterspørselen etter kjønnsselektive aborter blant middelklassekvinner. Jeg trodde at de ville kunne hjelpe meg i kontakt med noen potensielle informanter som kunne få snøballen til å rulle. For det første viste det seg at svært få organisasjoner arbeidet mot middelklassekvinner. De fleste fokuserer på fattige kvinner i urbane eller rurale områder. For det andre var organisasjonene ikke særlig velvillige til å hjelpe meg i kontakt med potensielle informanter. Grunnen til dette kan være fordi de var opptatt med sitt eget arbeid, eller fordi det er ukomfortabelt å blande sitt eget sosiale nettverk inn i en studie med denne tematikken.

Å få tilgang til data kan vise seg vanskelig. Individer og grupper kan være fysisk tilgjengelige, men ikke alltid like imøtekommende til forskere eller utenforstående (Hammersley & Atkinson 2007). I Delhi ble jeg fortalt at normen er at en ikke skal blande seg inn i andres private sfære. Det var nettopp det som var min intensjon med studien. I starten av feltarbeidet var det en utfordring å komme i kontakt med potensielle informanter, fordi mulige døråpnere ikke kjente seg komfortable med å introdusere meg og studien for deres omgangskrets. Hammersley og Atkinson (2007) definerer *døråpnere* eller *portvoktere* som aktører som kan gi tilgang, og som har kontroll over nøkkelressurser. Kontakt med portvoktere eller døråpnere kan gi studien legitimitet (Howitt & Stevens 2005). I mitt tilfelle var det helt nødvendig med nettverksbygging og nøkkelkontakter for å få innpass hos potensielle informanter. Det tok lang tid før jeg fikk det nødvendige nettverket til å finne potensielle døråpnere. Etter 1,5 måned med feltarbeid hadde jeg ikke et eneste intervju med en middelklassekvinne og jeg begynte å frykte at studien ville ende i et null case (Hesselberg

2012). På denne tiden gjorde jeg vurderinger på om studien måtte presenteres på en annen og mer sensitiv måte for å rekruttere informanter. Men Dowling (2005) skriver at villedning er problematisk. Vurderingen ble at prosjektbeskrivelsen ikke skulle endres fordi det kunne villede informanter til å delta på noe de ikke ønsket. For det første er det uetisk, for det andre ført til upålitelig informasjon, og sist kunne det fått konsekvenser for det videre feltarbeidet i form av at informanter ikke ville introdusere meg til andre potensielle informanter. I stedet måtte jeg finne nye strategier for å finne døråpnere som kunne introdusere meg for intervjusubjekter.

Da organisasjonene i liten grad kunne hjelpe meg med å finne informanter, måtte jeg tenke ut nye strategier. Jeg prøvde å få hjelp av min utleier, men jeg syntes dette var noe problematisk fordi jeg ikke ville påvirke vårt leieforhold. Hun var heller ikke veldig ivrig. Av en professor på Jawaharlal Nehru University (JNU) ble jeg tipset om et prosjekt om kjønnsseleksjon på Delhi University. Jeg tok kontakt med professorene der som fortalte om sitt forestående feltarbeid. Jeg hadde håpet at de ville kunne hjelpe meg å finne informanter, men det viste seg at deres feltarbeid var i staten Haryana. Neste strategi var å finne en eller flere tolker i tilfelle noen av informantene snakket dårlig engelsk, men også for å få assistanse i å finne potensielle informanter. Ved hjelp av en slags ”Finn”-side for Delhi, kalt Yuni-Net Yahoo, kom jeg i kontakt med tre tolker. Dette var nødvendig fordi deres fleksibilitet var begrenset, og fordi jeg tenkte at tre ulike tolker kunne få ulike snøballer til å rulle. Dette viste seg å være en god idé da alle var behjelpelige med å finne informanter. Tolken Supriya tok meg med på yogaundervisning der vi kom i kontakt med tre kvinner, hvorav den ene kvinnen introduserte meg for tre av sine venner. Det viste seg at kvinnene snakket engelsk. Supriya deltok derfor ikke, men fikk betalt for tiden. Tolken Juhimar var med meg da jeg intervjuet to kvinner i et boligområde som en av organisasjonene tok meg med til. Dette kom i stand gjennom det kontaktnettverket jeg fikk ved å spille fotball ved den britiske ambassaden. Å oppsøke hushold ble kun forsøkt en gang, da jeg ble advart mot å oppsøke folk hjemme og fordi det var så tilfeldig hvem jeg ville møte. Ved et annet tilfelle møtte jeg en indisk kvinne på en fest. Hun fattet interesse for prosjektet mitt og sa hun ville hjelpe meg. Etter en uke hadde hun skaffet en håndfull informanter med ulike bakgrunnsvariabler til min studie. Jeg møtte flere kvinner i hennes nabolag, og senere intervjuet jeg også noen av hennes slektninger, som igjen introduserte meg for andre slektninger. Jeg søkte også hjelp fra ansatte jeg kjente på den norske ambassaden i New Delhi for å finne informanter, og gjennom en informant begynte en ny snøball å rulle, noe som resulterte i fire intervjuer.

Jeg måtte benytte flere strategier samtidig for å komme i kontakt med potensielle informanter. Tilliten til forskeren var avhengig av nettverket, samt at jeg hadde tilbrakt noe tid i området allerede og tilsynelatende kjente til lokale normer og regler. I denne studien ble flere av metodene som Bradshaw og Stratford (2005) refererer til brukt for skaffe informanter som kunne bidra med så variert og dyp informasjon som mulig. Det er problematisk å rangere relevansen til de ulike strategiene. Snøball- og kriteriemetoden kan skape en spredning i utvalget hva gjelder bakgrunnskarakteristikk, men det garanterer ikke variasjon og relevans i mening og informasjon. Mens opportunistisk eller bekvemmelighetsutvalg ikke automatisk gir spredning i informantenes bakgrunnskarakteristikk, kan det likevel gi intervjuer med bredde- og dybdeinformasjon. Det optimale er et utvalg som består av informanter som gir variasjon i mening og erfaring, og samtidig relevant informasjon. I dette tilfellet var det ikke mulig på forhånd å velge informanter som jeg visste ville gi dette. Noen informanter ble derfor rekruttert basert på en opportunistisk- eller bekvemmelighetsstrategi, andre basert på snøball- eller kriteriestrategien. I alle tilfellene var det begrenset hva jeg visste om informantene på forhånd. Noen intervjuer var relevante, andre mindre relevante. Noen ga relevant informasjon om mye, andre ga relevant informasjon om lite. Noen informanter virket mer pålitelige enn andre, uavhengig av utvalgsstrategi. Den videre bruken av dette datamaterialet er vurdert i forhold til relevans og pålitelighet. To intervjuer ble ikke brukt i det hele tatt, av grunner jeg kommer tilbake til i kapittel 5.5.2.

Selv om intensjonen var å intervjuer kvinner, deltok også en ektemann på et av intervjuene. Å få en manns synspunkter, synes jeg beriket utvalget. Legen jeg intervjuet var også mann. Som en nøkkelinformant og en fagperson, beriket også dette studien.

5.4.2. Intervjuene i praksis

Selv om feltarbeidet og intervjuene var nøye planlagt, går ikke alt alltid etter planen, og jeg lærte at jeg måtte være fleksibel og spontan for å få til best mulige intervjuer. Selv om jeg visste noe om de fleste informantene på forhånd gjennom den informasjonen jeg fikk fra de ulike døråpnerne, var informasjonen likevel begrenset. Dette betød at jeg spontant måtte følge opp informasjon som fra før var ukjent.

På forhånd ble informantene informert om ulike temaer jeg ønsket å diskutere, først gjennom den aktuelle døråpneren, dernest gjennom meg over telefon. Selve forskningsspørsmålene ga jeg ikke fra meg da dette ikke ble etterspurt, og da jeg fryktet at noe av spontaniteten i samtalen ville forsvinne. Jeg informerte også om mitt navn og

utdanningsinstitusjon, hvordan jeg fikk deres navn og nummer, hvor lang tid intervjuet forventet ville vare. I tillegg sa jeg at jeg ønsket å snakke med dem spesifikt fordi jeg ville snakke med middelklassekvinner med ulike bakgrunnsvariabler for å oppnå variasjon i mitt utvalg. Ved første møte presenterte jeg meg igjen, understreket anonymitet og bruksområde for informasjonen både muntlig og skriftlig i form av en prosjektbeskrivelse og informert samtykke på deltakelse, som også informerte om min kontaktinformasjon. Jeg understreket også at jeg ønsket deres personlige oppfattelser, tanker og erfaringer, og spurte informantene om de hadde ytterligere spørsmål til min person eller til studien. Etter tillatelse ble alle intervjuene tatt opp på bånd. I de første intervjuene tok jeg notater, men erfarte at dette skapte avstand mellom meg og informanten. Uten notatblokken ble det også lettere å fange opp informantens følelser og bevegelser, vise oppmerksomhet, samt formulere oppfølgingsspørsmål. Spørsmålene ble i noen grad tilpasset den enkelte informant. Dette innebærer at noen spørsmål ble utelatt, mens andre ble stilt som oppfølging til det informanten selv valgte å snakke om.

Intervjuet startet med enkle spørsmål for å opprettholde den gode samtalen, og for ikke å virke avskrekkende og avstøtende. Sensitive spørsmål tidlig i samtalen kunne lett satt informanten i en forsvarsposisjon (Dunn 2005). Jeg avsluttet igjen intervjuene med enkle spørsmål og lett samtale. Informantene fikk selv velge tidspunkt og sted for intervjuene. Jeg påpekte at jeg gjerne ville snakke med dem privat og uforstyrret. Som regel fant intervjuene sted hjemme hos informantene på et tidspunkt der ektemenn var på jobb, og på et tidspunkt de ikke hadde mange oppgaver i hjemmet. Et av intervjuene fant også sted på en yogamatte i en park, to på en skole, seks andre på informantenes arbeidsplass. For å sikre trygge omgivelser og åpne samtaler var det viktig at informantene selv fikk velge kontekst for møtene. Selv om informantene delvis fikk styre samtalen, hadde jeg regien på intervjuene og styrte samtalen inn på relevante tema. De fleste intervjuene varte rundt 40 minutter, men varierte mellom 20 til 90 minutter.

Jeg hadde et inntrykk av at mitt vesen og høflige fremtreden ble godt mottatt, og at dette bidro til å avvæpne spenningen rundt samtalen. Jeg kledde meg bevisst på en måte som blir ansett tekkelig i miljøene jeg oppsøkte. Jeg kledde meg i en indisk kurta, noe som ga meg inntrykk av en redusert avstand mellom forsker og informant. Dette kunne også bidra til å distansere meg fra kategorier jeg antok de ville plassere meg i. Jeg hilste også på hindi, noe som ble svært godt mottatt. Det brøt som regel isen, og jeg ble spurt om jeg kunne hindi,

hvorpå jeg svarte ”tora-tora Hindi”.¹³ Dette symboliserte også i noen grad at jeg er kjent med indiske skikker og tradisjoner. Resten av samtalen gikk på engelsk, med unntak av to intervjuer.

Av tolkene var det kun Juhiamar som deltok under intervju. Hun hadde en god evne til å kommunisere med informantene og hadde satt seg nøye inn i temaet. En av informantene forstod engelsk, men hadde ved noen anledninger problemer med å forklare på engelsk. Ved at informanten nikket bekreftende på Juhiamars oversetting og supplerte det som allerede var sagt, fungerte det også som en kontroll og bekreftelse av tolkens oversetting og tolkning av det som ble sagt. Etter intervjuene hadde jeg samtaler med Juhiamar om det som var blitt sagt og erfart, og eventuelle misforståelser ble oppklart. Ved et annet tilfelle, måtte jeg få en av mine døråpnere til å oversette under intervjuet. Dette var ikke en ideell situasjon. Døråpneren hadde fortalt at informanten snakket godt engelsk, noe som viste seg å ikke stemme. Fordi informanten og døråpneren bodde i samme nabolag, fikk jeg inntrykk av at det la sterke begrensninger på åpenheten i intervjuet. Dette er også et funn som underbygger tabuet rundt temaet. Da intervjuet ga lite informasjon, blir det ikke vektlagt i analysen.

5.5. Refleksjoner rundt feltarbeidet

I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på ulike aspekter ved min forskerrolle, hvordan min deltakelse i intervjusituasjoner, og min person og bakgrunn, i samspill med informantene kan ha påvirket datamaterialet. Jeg skal også greie ut for hvordan jeg har forholdt meg til etiske retningslinjer i denne prosessen. Dette inkluderer blant annet privatliv og konfidensialitet, informert samtykke og hensynet til skade en kan utsette informanten for (Dowling 2005).

Clifford Geertz har argumentert for at god kvalitativ forskning består av tykk eller fyldig beskrivelse. Refleksivitet og presentasjon av valgene en gjør underveis i forskningsprosessen bør være et mål (Mansvelt & Berg 2005), noe jeg har forsøkt å etterleve.

5.5.1. Informantene

Ved å bruke ulike strategier for å komme i kontakt med informanter sikret jeg variasjon i utvalget. Faren ved snøballmetoden er at informantene og døråpnere setter deg i kontakt med andre informanter som i stor grad har samme tankesett som seg selv. Det var nettopp derfor flere snøballer ble startet. Dette mener jeg har styrket potensialet for variasjon i informasjonen

¹³ Betyr "bittelitt Hindi".

fra mitt feltarbeid. Likevel er det godt mulig at jeg har blitt introdusert til kvinner som informantene og døråpnere betrakter som liberale og progressive. Trolig vil det være lettere å introdusere meg for denne typen kvinner. Samtidig var det flere av informantene som understrekte at de var mer "tradisjonelle", for eksempel i sitt syn på familie. Jeg vil derfor si at det finnes noe variasjon i mitt utvalg hva gjelder informantenes tankesett, noe som også reflekteres i deres ulike og varierte svar, blant annet hva gjelder ulike årsaker til kjønnsseleksjon og syn på familie.

Vurdering av informantenes relevans gjøres på bakgrunn av om informantene har utdypende informasjon om konteksten, relevante hendelser eller andres motiver. En må også vurdere begrensningene i relevansen til informantene. Informasjonen informantene besitter kan være ugyldig eller falsk. Samtidig er det ikke sikkert at informantene har nok selvinnsikt til at deres sannhet er garantert, og meningene er rekonstruert basert på hukommelse eller at handlingene opererer i underbevisstheten (Hammersley & Atkinson 2007). Mitt inntrykk er at flere av informantene prøvde å svare det som var forventet av dem, eller det som var "riktig" å svare på mine spørsmål, til tross for at jeg understreket deres anonymitet gjennom hele forskningsprosessen. Dette merket jeg på flere måter. Noen prøvde å overbevise meg om at de var gode mennesker, blant annet ved å si at de var høykaste og at det innebar å ta avstand til kjønnsseleksjon. Andre var nøye med å understreke hvor forferdelig de synes praksisen er, og fordømme de som praktiserer kjønnsseleksjon. Mange av informantene understreket av de var annerledes enn andre, og distanserte seg fra "de andre" som praktiserer kjønnsseleksjon. De beskrev seg gjerne som "moderne", "liberale" og "progressive". Jeg tolker også distansen fra "de andre" som en form for understreking av "middelklassehet", at informantene oppfatter seg som middelklassekvinner som bedre enn andre, at de legitimerer sin klasseposisjon og sitt middelklasseintellekt med å avstå fra kjønnsseleksjon. For eksempel ville ingen av informantene eksplisitt si at de har en preferanse for sønner. Mange kontrasterer seg fra de rurale eller de fattige, som er de primitive og kunnskapsløse, og som praktiserer kjønnsseleksjon. Det kan godt være at mitt utvalg består av en kategori mennesker som er "annerledes" enn de som praktiserer kjønnsseleksjon, og det ville i så måte være en begrensning i forhold til informasjonsbredden jeg ønsker at oppgaven skal ha. På den annen side kan det også være falske eller såkalte "politisk korrekte svar" i tilfeller der kvinnen faktisk har gjennomgått en kjønnsselektiv abort. Dette kan skyldes at tilliten til min person eller mine løfter om anonymitet ikke har vært troverdige nok. Det kan også skyldes en form for fornektelse, eller et ønske om å tie om problematikken fordi den er vanskelig å snakke om. Flere av informantene sa at intervjuet var første gang de snakket åpent om temaet, noe som

illustrerer sensitiviteten. At jeg oppfatter at noen svarer det som er forventet eller "riktig" av dem å svare, vil i så fall være en svakhet for påliteligheten i datamaterialet. For andre informanter kan det være tilfeldigheter som gjør at de ikke har gjennomgått en kjønnssektiv abort, fordi de ved tilfeldighet har fått en sønn.

Jeg kom i kontakt med informanter som har ulike bakgrunnsvariabler som alder, arbeidsstatus, antall barn, barn med ulik kjønnskombinasjon, familierolle, familiestruktur og religion. Blant annet intervjuet jeg ved to anledninger kvinner fra samme familie, som datter, svigerinne og mor/svigermor. Slik fikk jeg ulike forståelser innen samme familie, og ulike versjoner av hendelser. Dette kan også virke som en form for kontrollmekanisme. Jeg tror at denne sammensetningen ga informasjon fra ulike synspunkter. Selv om ingen av informantene fortalte at de selv har gjennomgått en kjønnssektiv abort, hadde mange erfaringer med at andre hadde gjort det, og de vektla ulike forklaringer til hvorfor det skjer. Dette synes jeg beriket informasjonsgrunnlaget, selv om det hadde vært ideelt å snakke med en kvinne som selv hadde gjennomgått en kjønnssektiv abort.

Det er vanskelig å vurdere om ytterligere spredning i utvalget kunne tilført studien mer variasjon i mening og oppfattelser, men det er sannsynlig at levde erfaringer med kjønnsseleksjon ville berike studien. Mot slutten av feltarbeidet fikk jeg inntrykk av at nye informanter ikke nødvendigvis ville gi ny informasjon ettersom mye allerede var diskutert i foregående intervjuer, at jeg nådde en form for informasjonsmetning. Dette skyldes delvis at jeg ikke fikk arrangert intervjuer med kvinner med visse bakgrunns karakteristikk. Blant annet skulle jeg gjerne intervjuet en eller flere kvinner som vedgikk å ha gjennomført en kjønnssektiv abort og kvinner med ulik religiøs bakgrunn. De fleste kvinnene jeg intervjuet var hinduer eller det de betegnet "spirituelle", mens en var konvertert kristen. At jeg søkte kvinner med disse bakgrunns karakteristikkene er ikke fordi jeg antar at de vil representere alle kvinner med den karakteristikken, men fordi de muligens ville kunne bidra med utvidet informasjon. Hadde jeg hatt lenger tid til å gjøre feltarbeid kunne jeg muligens også fått snakket med kvinner som åpent fortalte om sin kjønnssektive abort. Det var hovedsakelig dette jeg mener manglet i mitt feltarbeid. Samtidig som en forsker får innsikt i tematikken, får en også en innsikt i hva en ikke vet, og dermed et ønske om å utføre videre undersøkelser og intervjuer. Kvinner som har gjennomført en kjønnssektiv abort ville kunne ha en annen versjon enn informanter som fortalte om andres levde erfaringer. En kan stille spørsmål til forklaringskraften til kvinner som uttaler seg på vegne av andre kvinner. På den måten mangler denne oppgaven verdifull informasjon, blant annet om en kvinnes følelser knyttet til å gjennomgå en kjønnssektiv abort.

Sensitiviteten i temaet og tiden til disposisjon gjorde det vanskelig å finne kvinner som hadde gjennomført kjønnsselektive aborter. Flere av informantene visste om eller kjente kvinner som hadde benyttet ultralyd for å få vite kjønn, og noen kjente kvinner som hadde etterspurt eller gjennomgått en kjønnsselektiv abort. Ingen ville sette meg i kontakt med disse kvinnene, og jeg presset ikke på. 7 av 28 intervjuforespørsler endte i avslag. Dette mener jeg viser noe av sensitiviteten i temaet, men det kan også si noe om min forskerrolle. Men jeg ble også fortalt av andre forskere i Delhi at de flere ganger ble kastet ut av hjem de oppsøkte. Dermed antar jeg at det ikke er meg, som utenforstående forsker fra Norge, som er hovedgrunnen til at kvinnene ikke ønsket å delta, men sensitiviteten og tabuet omkring kjønnsseleksjon. Den informasjon jeg fikk om kjønnsselektive aborter gjennom informantene var likevel verdifull. Dette gir noe innsikt i hvorfor kjønnsselektive aborter skjer blant middelklassekvinner.

5.5.2. Intervjusituasjoner

Min erfaring var at samtalen ble mer interaktiv og intervjuene ble mer åpne og informative jo mer jeg løsrev meg fra intervjuguide og mot mer generelle tema jeg ønsket å dekke. Spørsmålsformuleringene fra intervjuguiden var likevel bra å ha i bakhodet under intervjuene. Samtidig var det ofte en utfordring å skape en flytende samtale fordi temaet var såpass sensitivt, fordi jeg ikke vil avskremme informantene og fordi det for mange var første gang kjønnsselektive aborter var et tema i en åpen samtale. I ettertid da jeg har gjennomgått intervjuene har jeg selv blitt overrasket over hvor mange spørsmål jeg har formulert som avkreftende eller bekreftende, og at flere har spørsmål har blitt formulert relativt ledende. Hammersley og Atkinson (2007) skriver at selv om det er viktig å skille fremprovoserte fra uoppmuntrede utsagn, kan en ikke si at ikke-fremprovosert informasjon ikke er påvirket av forskeren. Data kan ikke være relevante eller ikke-relevante. Det som er relevant, er tolkningene av dem. Forskeren må kontinuerlig vurdere hvordan tilstedeværelsen påvirker dataene. Formuleringen av ledende spørsmål henger delvis sammen med frigjøringen fra intervjuguiden, og fordi det var nødvendig med oppfølgingsspørsmål eller avklarende spørsmål. Dette kan betraktes som en svakhet ved påliteligheten fordi ledende spørsmål og ja/nei-formuleringer kan føre til fremprovoserte svar. Dette er et eksempel på hvordan jeg er med på å produsere datamaterialet. Som Hammersley og Atkinson (2007) skriver, betyr ikke det at svarene ikke er relevante, men at det er viktig at jeg i tolkningen vurderer hvordan jeg har påvirket svaret. Dette må jeg også gjøre på svar som ikke er fremprovoserte. I analysen

har jeg vektlagt intervjuer som jeg mener har en sterkere relevans og pålitelighet enn andre, og jeg har merket meg utsagn som kan være fremprovoserte. Denne vurderingen er basert på mitt subjektive *inntrykk* av troverdighet, åpenhet og ærlighet, en vurdering av informantens selvinnsikt og evne til kritisk refleksjon, kontroll gjennom å stille oppfølgingsspørsmål og intervju av flere medlemmer av samme hushold, samt en vurdering av i hvilken grad min person og formuleringen av spørsmålene påvirker svarene. Dersom jeg hadde hatt tid til oppfølgingsintervjuer, kunne det ytterligere styrket påliteligheten i informasjonen.

I løpet av feltarbeidet møtte jeg også på andre utfordringer i intervjusituasjoner. Ved en anledning var ektemann hjemme under intervjuavtalen. Selv om jeg påpekte at jeg gjerne ville snakke med kvinnen privat, ble også mannen deltaker i intervjuet etter at han hadde servert te. I dette tilfellet styrket det intervjuet. Begge parter snakket åpent om kjønnsseleksjon og familierelasjoner, og flere ganger ble det en fruktbar diskusjon mellom partene om forklaringer og erfaringer. Ved en annen anledning var kvinnens tenåringsdatter i samme rom under intervjuet. Kvinnen ønsket at datteren skulle være der. Dette begrenset på den annen side åpenheten i intervjuet fordi jeg hadde inntrykk av at kvinnen tilpasset sine svar datteren som var tilstede. Intervjuet ble uansett avsluttet etter kort tid fordi hennes ektemann også kom hjem. Ved sistnevnte intervju burde jeg antageligvis insitert på at intervjuet ble gjort med kvinnen alene. Intervjuet blir ikke brukt i analysen fordi det ble avbrutt etter kort tid, ga lite informasjon og dermed var lite relevant.

Selv om informantene delvis fikk styre samtalen, hadde jeg regien på intervjuene og styrte samtalen inn på relevante tema. Ved en anledninger mistet jeg delvis regien på intervjusituasjonen. Dette var i et intervju med en mannlig lege. Først oppstod en diskusjon mellom meg og informanten om terminologi og min legitimitet. Han mente at jeg ikke kunne kalle meg for forsker eller intervjuer ham uten å ha lest noen navngitte bøker. Jeg beklagde at jeg ikke enda hadde fått lest bøkene, og sa at jeg ville ta en kikk på dem så fort jeg fikk muligheten. Jeg understreket også at jeg var en student med mål å få en dypere forståelse og at hans synspunkter i så måte var verdifulle. Han svarte med å si at det ikke var hans synspunkter, men at det han fortalte var sannheten. Dette er et eksempel som sier noe om informantens manglende selvkritiske refleksjon, og jeg har sørget for å ha et ekstra kritisk blikk på det han uttaler. Jeg anerkjenner at det han sier er hans sannhet, likevel er hans sannhet en av flere sannheter. Videre fortalte han om hvor mange henvendelser fra studenter han mottar hver uke, og hvor verdig en student må være for å bruke hans tid, hvorpå jeg svarte at det var fullstendig hans valg om han ville delta i studien. Jeg ble raskt plassert i en svært ydmyk og nesten målløs posisjon. Informanten fortsatte å snakke og ba om spørsmål.

Jeg følte meg passivisert, men begynte å stille spørsmål. Samtalen gikk etter hvert seg til, og etter en halvtime hadde jeg regien på intervjuet igjen. Etter en time avbrøt vi samtalen og fortsatte intervjuet til lunsj. Det virket som om en halvtime med spørsmål hadde styrket min legitimitet og mitt inntrykk var at jeg fikk respekt for min kompetanse på området. Dette var en kamp om intellektuelt hegemoni og en informant som raskt plasserte forsker i kategorier som han var uenig i. Han stemplet meg raskt som forutinntatt, men endret mening da jeg vektla mitt ydmyke ønske om å bli kjent med hans synspunkter og kunnskap om temaet. Jeg ble så ansett som *akseptert utenforstående* (Thagaard 2009), og det er mulig han ble mer samarbeidsvillig nettopp fordi jeg var ung og kvinne. Intervjuet ble avsluttet på en helt annen måte enn det hadde startet, men jeg var så utslitt som aldri før.

Mitt første intervju var et gruppeintervju med fire jenter i 18-årsalderen. En utfordring med gruppeintervju når temaet er av sensitiv karakter, kan være at de ulike informantene legger begrensninger på åpenheten. Selv om jeg tror dette også er tilfellet med dette intervjuet, var inntrykket at informantene var relativt åpne da de fortalte om kjønnsseleksjon i deres utvidede familie. Jeg tror derimot ikke de ville fortalt om dette dersom det hadde skjedd i deres nærmeste familie. Det som derimot viste seg fruktbart med intervjuet var at informantene skapte en diskusjon rundt temaet, noe som førte til gode refleksjoner. Dette tror jeg også informantene satte pris på. Det samme skjedde da en ektemann deltok under intervjuet. Jeg hadde sagt at jeg gjerne ville intervjuer kvinner alene, likevel tilsluttet mannen seg intervjuet. I dette tilfellet mener jeg at deltakerne ikke la begrensninger på hverandres åpenhet, derimot skapte det en god diskusjon. Paret definerte seg som liberale og progressive, noe som også fremkom av relasjonen til hverandre og deres meninger. Det var dette som gjorde at de kunne intervjues sammen, uten at det merkbart påvirket åpenheten.

5.5.3. Innenfor eller utenfor?

Det å bli betraktet som "innenfor" eller "utenfor" det samfunnet som studeres, kan potensielt ha flere implikasjoner for utførelsen og resultatene av studien. I møte med informantene i Delhi var jeg "outsider" på ulike måter, både som europeer med en annen språkbakgrunn og et annet kulturelt perspektiv. Posisjonen som utenforstående kan bety at jeg ikke har muligheten til å identifisere alle bakenforliggende årsaker til fenomenet. Samtidig kan det bety at jeg kan identifisere faktorer som er selvfølgeligheter for en innsider. Flere ganger reflekterte jeg over hva det hadde betydd for studien om jeg var mer en innsider. Det hadde klart vært en stor fordel om jeg hadde kunnet snakke flytende hindi, om jeg hadde lengre erfaring med indisk

kultur og tankesett, og om jeg hadde et større kontaktnettverk. Det hadde åpnet dører og muligheter som jeg ikke hadde under feltarbeidet.

Jeg har allerede gitt et eksempel på en situasjon der jeg etterhvert ble akseptert som utenforstående. I noen intervjuer opplevde jeg at informanten tok en forsvarsposisjon i forhold til sine meninger og at informanten fortalte meg hvordan det er i India og hva som er vanlig i India. Dette betød at informanten antok at jeg hadde en annen forståelse. Noen ganger fikk jeg også spørsmål om hvordan det samme forholdet var i mitt hjemland, noe jeg svarte åpent på. I andre intervjuer hadde jeg et inntrykk av at informanten i noen grad fortalte det vedkommende antok at jeg ville høre, eller svarte det de tenkte var "riktig" av dem å svare.

Men litt overraskende opplevde jeg under flere intervjuer at jeg ble sett på mer som en innsider enn det jeg selv hadde ventet. For eksempel var det en slags selvsagt forventning fra noen informanter om at jeg delte deres forståelse, blant annet hva gjelder arrangerte ekteskap. For dem var arrangerte ekteskap normen og en helt naturlig del av det indiske samfunn. Måten de snakket til meg om dette vitnet ikke om at de tenkte at den formen for ekteskap er helt fjern for meg som norsk kvinne. Dette kan bety at jeg lykkes i å minimere påvirkningen av min bakgrunn. Dette handler muligens om at jeg ble mer og mer en innsider til lenger jeg hadde vært i området. Samtidig kan en stille spørsmål ved om jeg har utvist for svak kritisk distanse. Det kan være vanskelig å finne balansen mellom å være innsider og "outsider", mellom å minimere innvirkningen av min egen bakgrunn og samtidig ha en kritisk distanse.

Det finnes flere myter om det å være innsider og det å være "outsider". "Outsider-myter" påstår at bare utenforstående fra samfunnet som blir studert har den objektiviteten og emosjonelle avstanden som trengs i forskning. Motsatt hevder innsider-myter at kun innsidere har muligheten til å gjøre sann forskning på en spesifikk gruppe fordi "outsiders" ikke er i stand til å forstå gruppens sanne karakter (Hammersley & Atkinson 2007).

Hammersley og Atkinson (2007) skriver at det alltid må være en grad av sosial og intellektuell avstand fordi det er i dette rommet at det analytiske arbeidet skjer. Uten dette analytiske rommet vil studien ikke være mer enn en selvbiografisk fremstilling av informantens fortelling. En kan også se på det som at min posisjon som "outsider" kan bidra til nye perspektiver og refleksjoner rundt fenomenet, jeg har mulighet til å oppdage og påpeke ting som betraktes som selvfølgeligheter og som ikke drøftes i stor grad (Philips & Jørgensen 2002). I mange samfunn blir visse tema ikke snakket åpent om innen samfunn, og i enda mindre grad med utenforstående, skriver Howitt og Stevens (2005). Min bakgrunn som utlending og *akseptert utenforstående* (Thagaard 2009) kan også ha bidratt til at informantene fortalte mer utfyllende, og min posisjon som "outsider" i samfunnet de tilhører kan ha bidratt

til mer åpenhet nettopp fordi jeg var en "outsider". Mitt inntrykk er at tematikken for studien ikke blir snakket om innenfor miljøet, og at mange av kvinnene snakket åpent om kjønnsselektive aborter for første gang sammen med meg. Noen av informantene fortalte meg at de sannsynligvis ikke ville vært så åpne dersom jeg hadde kjent personene de snakket om. Dette illustrerer noe av verdien av å være utenforstående.

Som kvinne var jeg en form for innsider. I studiet av kjønnsselektive aborter var det avgjørende og en nødvendighet at jeg var kvinne for å få tilgang til aleneintervjuer med kvinner og den grad av åpenhet som jeg møtte. På den annen side ville det muligens være vanskelig å studere samme fenomen blant menn. På forhånd hadde jeg ikke tenkt mye over min egen identitet som hvit. Jeg har gjennom oppveksten lært at hudfarge ikke skal være en kategori som gjør folk ulike. Men i India betyr det noe å være hvit. At jeg var en hvit nordmann, og ikke en mørkhudet nordmann, ga meg status og tilgang til informanter og deres hjem. Det er godt mulig at informantene ikke ville møtt meg like åpent og vært like behjelpelige dersom jeg hadde vært mørkere i huden enn dem selv. Samtidig kan hudfargen være begrensende fordi informantene fort plasserer meg i visse kategorier, fordi hudfargen distanserer meg fra informantene.

Med andre ord var det variasjon i hvilken grad informantene så meg som en innsider og "outsider". Jeg ser at det har både styrker og svakheter, og at det påvirker intervjusituasjonen og tolkningen av materialet. På den måten er min person, identitet og rolle medvirkende i å produsere funnene i denne studien.

5.5.4. Anonymitet og informert samtykke

Kvalitativ forskning innebærer ofte at en invaderer informantens privatliv. Det er viktig at private detaljer om individer ikke blir tilgjengelig for offentligheten (Dowling 2005). Informanter kan føle seg truet av familie eller omgangskrets, stigmatisert for handling eller meninger, men også kriminalisert ettersom kjønnsselektive aborter er ulovlig. Av dette hensynet vil lydopptak, transkriberte notater og informasjon om informantene oppbevares på et sikkert sted som er utilgjengelig for andre. Dette er lagret på passordbeskyttet minnepinne og passordbeskyttet internettlagring. Informasjonen vil heller ikke gjøre det mulig å identifisere informantene. Jeg opererer med anonymiserte fornavn på informantene, med unntak av professor Tulsi Patel som ønsker å fremstå med fullt navn ettersom informasjonen er basert på hennes egen forskning. For å beskytte de andre informantenes anonymitet, er kontaktinformasjon ikke lagret på samme sted som lydopptak eller transkriberte notater.

Informantene ga informert samtykke til å delta i studien. Både skriftlig og muntlig fikk de informasjon om hva studien handler om, bruksformål og informasjon om forsker og utdanningsinstitusjon.

Ved to anledninger intervjuet jeg flere medlemmer av samme hushold. Dette ga verdifull informasjon sett fra ulike ståsted, men det kan samtidig ha begrenset åpenheten. Av disse grunnene var det viktig å etablere et tillitsforhold i begynnelsen av intervjuet ved å understreke at informasjonen ikke ville komme videre. Ved å intervju flere personer i samme hushold, utfordres samtidig prinsippet om informantens anonymitet. Dette kan være problematisk i forhold til at andre familiemedlemmer kan gjenkjenne hverandre i oppgaven. At denne oppgaven er skrevet på norsk, gjør dette tilnærmet usannsynlig.

5.5.5. Etiske retningslinjer

Når en gjør forskning i andre land er det viktig å gjøre etiske vurderinger på maktreelasjoner, og forskerens posisjon i forhold til intervjuobjektet (Winchester 2005), som jeg kaller "*intervjusubjekt*" fordi det er individuelle mennesker med tanker og følelser. Intervjuer som omhandler et tabulagt og sensitivt tema som kjønnsselektive aborter setter i utgangspunktet forskeren i en sterkere maktposisjon enn intervjusubjektet ettersom det er informanten som utleverer sensitiv informasjon, følelser, meninger og erfaringer, og forskeren som er mottaker og analyserer. Temaet er tabu- og skambelagt, dessuten er kjønnsselektive aborter ulovlig. I interaksjon med forskeren vil informantene muligens komme med informasjon som de selv oppfatter at vil sette dem i et negativt lys. Informanten vil muligens også anta at intervjuer har et visst verdsett som dømmer visse handlinger eller tankesett. Forskeren på den annen side vil ikke utlevere informasjon om seg selv som kan oppfattes som negativt, og maktforholdet mellom informant og forsker blir skjevt. Det var *jeg* som stilte spørsmålene, *jeg* som fikk informasjonen og det var *jeg* som skulle tolke resultatene. Jeg har forsøkt å forholde meg til dette i tråd med et *situasjonsbestemt etisk perspektiv* som vektlegger at det som er rett handling må vurderes ut fra situasjon og kontekst, fordeler og kostnader i hvert enkelt tilfelle (Hammersley & Atkinson 2007). Målet om å produsere kunnskap er ikke alle andre hensyn overlegent. Samtidig kan en akseptere at studien fører til noen ubekvemmeligheter som stress for informantene fordi studien kan bidra til et større gode, nemlig at deres syn blir belyst og at det blir forsket på et viktig fenomen.

Hierarki er fundamentalt i India, noe som også gjør maktforholdet mellom forsker og informant viktig å analysere. Intervjusubjektene hører til en bred definisjon av middelklasse i

Delhi. Noen av informantene vil kunne ha et inntrykk av at de møter en forsker med langt mer økonomiske ressurser enn dem selv, noe som også etablerer et maktforhold. Samtidig hadde mange av intervjusubjektene tilsynelatende samme økonomiske ressurser som meg. Hudfarge og opphavsland kan likevel skape et bilde av forsker som økonomisk overklasse. Hovedsakelig fikk jeg et inntrykk av at informantene så meg som likemann, for eksempel ved at de foreslo transportmiddel som t-bane og rickshaw, framfor taxi eller bil. Språk kan også bidra i å etablere et hierarki. At denne studien ble gjort på engelsk, mens morsmål for de fleste er hindi, kan ha skjøvet maktbalansen mot forskeren. I tillegg skrives masteroppgaven på et språk informantene ikke kan forstå. Dette er en måte å frata intervjusubjektene muligheten til å lese den ferdige studien de har deltatt i. Med informanter som viste interesse for studien, avtalte jeg å sende en engelsk oppsummering av hovedfunnene. Hesselberg (2012) skriver at masteroppgaven bør skrives på det språket som er minst krevende for studenten. Min vurdering var at det er langt mer arbeidskrevende å skrive oppgaven på engelsk, og at jeg foretrekker å skrive en artikkel eller en oppsummering på engelsk. Howitt og Stevens (2005) skriver at forskeren har et ansvar i å dele funn med de som deltar i studien, men at akademiske publikasjoner ikke alltid er beste måten å gjøre dette. En bedre måte kan være å dele noen av funnene verbalt med informantene. Dette var noe som ble gjort underveis i prosessen. Noen av informantene ble presentert for noen av funnene jeg på det tidspunktet hadde erfart, og fikk muligheten til å kommentere dette. Noen stilte også spørsmål til hva jeg hadde funnet ut eller hva jeg fikk ut av deres intervju. Da tok vi gjerne en samtale på hva jeg hadde funnet og hva jeg synes var interessant ved informasjonen de ga meg. Dette gjorde at jeg også kunne få en tilbakemelding på min oppfattelse av informasjonen de hadde bidratt med, og det fungerer som en form for kontroll. Philips og Jørgensen (2002) skriver at denne dialogiske forskningsmetoden blir sett på som et demokratisk alternativ til tradisjonell forskning, og kan bidra til å skape gode representasjoner.

En annen utfordring var å ikke utsette meg selv eller informantene for skade under feltarbeidet. For min egen del la det noen begrensninger på fremgangsmåte for å finne informanter. I samtale med professorer og ulike organisasjoner i Delhi som arbeider med kjønnsselektive aborter, ble det vurdert utrygt å oppsøke potensielle informanter hjemme. En kan også bli utsatt for seksuell trakassering under feltarbeidet, og ved å leve i New Delhi der studien ble gjennomført. New Delhi er kjent for å være en voldtektshovedstad og kvinner blir trakassert stadig vekk, både i det private og det offentlige rom. Som nevnt var dette noe jeg erfarte, og jeg forsøkte å minimere sjansene for å utsette meg for fare. For informantenes del var det viktig at de visste hva studien omhandlet og at intervjuet fant sted i trygge omgivelser.

Under et intervju viste det seg av informanten møtte meg hemmelig, og på tvers av familiens ønske. Informanten selv ville fortsette intervjuet. I ettertid er det vanskelig å vite om møtet ble kjent for familien og eventuelt hvordan de reagerte på det. I så fall kan det ha forverret situasjonen for denne kvinnen som i utgangspunktet hadde svært begrenset bevegelsesfrihet. Hennes ønske om å fortsette intervjuet ble i dette tilfellet vektlagt, selv om jeg burde vurdert å trekke meg fra intervjuet for å beskytte informanten mot seg selv. Samtidig sitter jeg igjen med et inntrykk av at jeg har gitt noe tilbake til informanten i form av at hun fikk "lettet hjertet". Hun virket til å ha et sterkt behov for å snakke, noe som sannsynligvis var lettere med meg som en "outsider" som garanterte full anonymitet. Dowling (2005) skriver at tematikken i forskningen kan være en belastning eller psykisk skadende for informanten. Dette er noe jeg reflekterte over før og underveis i intervjuene. Tematikken i studien er sensitiv og aborter kan være sårt og emosjonelt belastende å snakke om for kvinner. Jeg prøvde å stille spørsmål på en sensitiv måte og ved noen anledninger var jeg nødt til å uttrykke medfølelse og forståelse med informanten. For meg var det viktig å være et medmenneske uten å la forskerrollen falle. Det var særlig overnevnte intervju der det ble snakket om å miste barn og stigma ved å få barn med funksjonshemninger at dette ble aktuelt.

5.6. Oppsummering

I løpet av feltarbeidet møtte jeg mange utfordringer: fra denguefeber til vanskeligheter med å finne informanter på grunn av sensitiviteten i temaet. Til tross for utfordringen med å finne informanter, endte jeg opp med 26 intervjuer som jeg bruker i analysen. To er utelatt fra analysen og appendiks. Av disse 26 er fem med fagpersoner eller representanter for ulike kvinneorganisasjoner. Et av intervjuene er med en fokusgruppe bestående av fire jenter i 18-årsalderen og et intervju er med et ektepar. De resterende intervjuene er med kvinnelige informanter med ulike bakgrunnskaraktistikk som alder, husholdstruktur, familiekomposisjon, religion, og arbeidsstatus. Så langt jeg kan se, ga informantene relevant og pålitelig informasjon, selv om dette varierer i noen grad. Ved å bruke ulike strategier for å komme i kontakt med informanter og ved å søke informanter med ulik bakgrunnskaraktistikk, mener jeg å ha fått god spredning i utvalget. Dette har også gitt variasjon i mening, tankesett og erfaring med kjønnsseleksjon. Sett bort ifra at jeg ikke fikk intervjuet en kvinne som vedgikk å ha gjennomført en kjønnsselektiv abort, er jeg fornøyd med antallet informanter og den dybden og bredden i informasjon utvalget ga. Denne

oppgaven vil i stor grad basere seg på informasjon fra kvinner som selv sier at de ikke har førstehåndserfaring med kjønnsseleksjon, men flere har relevant informasjon gjennom å kjenne andre som har denne erfaringen. Hovedmålet med denne oppgaven å samle informantenes meninger, oppfattelser og erfaringer med hvorfor kjønnsseleksjon skjer. Alle informantene har en relasjon til fenomenet, og har bidratt med deres tanker omkring dette, men også mer generelt om kvinners status i samfunnet. I så måte er dette verdifull informasjon i analysen av hva som kan forklare hvorfor kjønnsseleksjon skjer blant middelklassekvinner i Delhi.

6. Analyse

I dette analysekapittelet vil jeg med utgangspunkt i informantenes årsakspåstander drøfte hvorfor middelklassekvinner i Delhi etterspør kjønnsselektive aborter. Disse årsakspåstandene, basert på empirisk innsamlet materiale, blir så sett i lys av de teoretiske forklaringene, som jeg klassifiserer som underliggende årsaker. Det innsamlede materialet er hentet fra kvalitative intervjuer med kvinner med høy sosioøkonomisk status. Informantene vedkjenner ikke selv å ha utført en kjønnsselektiv abort, men har oppfatninger om hvorfor kvinner med samme sosioøkonomisk bakgrunn som dem selv utfører kjønnsselektive aborter. Jeg mener derfor at dette kan bidra til en ytterligere forståelse av de ulike faktorer som påvirker denne kategorien kvinner.

Noen av årsakspåstandene vil omhandle grunner til at foreldre får en *preferanse for sønner*, andre om hva som skaper en *reservasjon mot døtre*. Doktor Vinayak, som er aktivist mot kjønnsseleksjon og som har jobbet som gynekolog i over 30 år, hadde noen interessante perspektiver på dette. Han mener at kjønnsselektive aborter ikke handler om en preferanse for sønner, men en aversjon mot døtre. Begrunnelsen hans er at en kjønnsselektiv abort i seg selv ikke gir en sønn, men at en kjønnsselektiv abort fratar et jentefoster potensialet til liv. Som skrevet i det teoretiske rammeverket, mener jeg at dette må ses i et bredere perspektiv fordi kjønnsseleksjon i denne konteksten skjer innen rammen av små barnekull. Kjønnsseleksjon av døtre skjer derfor for å gi plass til en sønn i den moderne idealfamilien. De videre kapitlene vil derfor omhandle hva som kan skape preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre. Det må understrekes at en preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre ikke automatisk fører til kjønnsseleksjon, men at det er et utgangspunkt for at kjønnsseleksjon kan forekomme. *Mitt gjennomgående argument er at det finnes mange ulike grunner til at sønner kan være mer, og døtre mindre verdsatt i middelklassefamilier, og at disse grunnene får betydning for etterspørselen etter kjønnsseleksjon.* Samtidig er ikke argumentet mitt at en datter er uønsket, men at i mange tilfeller vil to døtre være uønsket og at minst én sønn er nødvendig i storfamiliesystemet.

”[E]verybody will say 'we love our daughters'. Nobody will say 'we don't love our daughters'. It has nothing to do with not loving your daughters, it's about the essentiality of having a son: 'I love my daughters, but I do need a son'. [...] There are contradictions in our society because on the one hand there's a value of having daughters. On the other hand the value of having a son surpasses the value of having a daughter.” (Shreya, direktør for en kvinneorganisasjon i New Delhi)

Kapittelet vil fokusere på fire årsakspåstander identifisert som faktorer som virker sannsynlig at kan forklare etterspørsel etter kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner i Delhi. Dette er basert på den kunnskapen arbeidet med studien har gitt. Faktorene er *press*, *drømmen om "den komplette familie"*, *oppdragelse av døtre*, og *ekteskapsmønster*, kategorier som var gjennomgående i feltarbeidet. Disse fire faktorene utgjør kapitlene i analysen. De sosiale, økonomiske og religiøse aspektene av den indiske patriarkalismen (figur 2) blir sett i sammenheng med hver faktor i underkapitler. Hvilken relativ forklaringskraft de ulike årsakspåstandene har for middelklassekvinner og deres familier i Delhi for tiden, er vanskelig å bedømme. Jeg vil derfor ikke gå lenger enn å *antydde* hvilken relativ forklaringskraft jeg antar at de har. Dette er basert på den helhetsforståelsen jeg har fått av fenomenet gjennom det teoretiske og analytiske arbeidet.

6.1. Press til kjønnsselektive aborter

I løpet av feltarbeidet har jeg hørt mange fortellinger om at kvinnene presses til kjønnsselektive aborter. I fremstillingene er det gjennomgående svigerfamilien som presser, ofte svigermor, noen ganger ektemann, men gjerne også kvinnens egne slektninger og familie. Det kan også være kvinnen selv som ønsker en kjønnsselektiv abort, og i disse tilfellene er det ikke nødvendigvis et press. Det som er press, kan være *eksplisitt* eller *implisitt* press, *internt* i familien eller *eksternt* fra omgivelser utenfor familien. Det implisitte presset kan også betegnes som en *forventning*. De ulike aktørene kan også både være offer for, og utøvere av press gjennom sine relasjoner til andre familiemedlemmer. En kvinne og mann kan være offer for press fra sine foreldre og svigerforeldre, men vil på et tidspunkt potensielt ha rolle som foreldre og svigerforeldre til egne barn. Derfor blir forholdet mellom å være utøvere og offer for press et sammensatt spørsmål. Press kan være en del av forklaringen til at kjønnsseleksjon forekommer blant middelklassekvinner. Likevel må det være grunner til at dette presset skjer. Derfor vil jeg i dette kapittelet diskutere hvordan underliggende faktorer ved den indiske patriarkalismen fører til et press for å få en sønn og et press mot å få for mange døtre. I grunn kan alle faktorer som fører til preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre bidra til å skape et press, men i dette kapittelet omtales kun faktorer som informantene eksplisitt uttaler at kan medføre press.

Aktører i det patriarkalske storfamiliesystemet

Før disse strukturene diskuteres grundig i de neste underkapitlene, vil jeg kort beskrive de ulike aktørene, og si noe om påvirkningsforholdet mellom aktørene. Forholdet mellom aktør og struktur er komplisert. Aktør påvirker struktur, og struktur påvirker aktører og forholdet mellom aktørene. Et av spørsmålene som oppstod under feltarbeidet, er om det er hensiktsmessig å betrakte kvinner som individuelle aktører. For å kunne diskutere de ulike aktørene, må det understrekes at familien som institusjon er svært viktig i India.

"It is women's bodies, they are the ones who are going to find the sex, they are the ones going for abortion. It is tough if they do not do this. Even if they are actors, life is tough for them, and they are not acting completely out of choice. In my research I found out that when women are part of a family, they don't consider themselves as individual actors who are taking a decision. They become part of a family decision." (Professor Tulsi Patel)

Dette innebærer at aktørene ikke alltid handler som individer, men med en kollektiv identitet. Professor Tulsi Patel har gjort kvalitative undersøkelser på kjønnsseleksjon blant middelklassekvinner i Delhi. Hun forteller at den kollektive storfamilietankegangen er essensiell. Dette gjelder ikke bare i storfamiliehushold, men også i nukleære hushold. Selv om en skulle bo i et nukleært hushold, vil familiemedlemmene likevel være en del av en *storfamilie*. Når det hevdes at aktører gjerne handler med en kollektiv identitet, betyr ikke det at alle medlemmene i familien har lik påvirkningskraft til å forme den kollektive identiteten. Jamfør det Uberoi (1994a) skriver om det patriarkalske storfamiliesystemet, er normen at de eldste i familien har størst autoritet, og dermed legger føringer for hva den kollektive identiteten skal være. Selv i et nukleært hushold vil de eldre fortsatt ha autoritet i familien og det er forventet at de konsulteres i viktige spørsmål. Dette understrekes av flere av informantene. Arti, som er gift basert på kjærlighet og som har en datter, vil ikke bo i et storfamiliehushold fordi hun ønsker en mer uavhengig livsstil. Hun sier likevel at "Even if we live in a nuclear family, the family bond is still joint". "In India, you're marrying a whole family" sier Sita, som bor i et storfamiliehushold, men i separate etasjer. Neena, som bor i et nukleært hushold fordi svigerforeldrene har gått bort, sier at "Family ties are very strong in India, and there's no way you can break away from that". For mange av informantene er storfamiliehusholdet et ideal. De vil gjerne bo i samme hus som sine svigerforeldre og sine barn i fremtiden. Noen bor i nukleære hushold fordi svigerforeldrene bor langt borte på grunn av arbeidssituasjon eller fordi svigerforeldrene er døde. Flere skulle gjerne bodd med sine svigerforeldre, selv om også flere påpeker at husholdet er i endring, og at det ikke er sikkert at deres barn vil bo i et storfamiliehushold i fremtiden. Reena sier at kvinner forsøker å

tilfredsstille storfamilien, og at dette muligens påvirker kvinnens personlige valg: "In India you cannot choose when you need your family. They're there all the time. At times it can be wonderful, at times it can be a big pressure". Selv konverterte Reena fra hinduisme til kristendom fordi hennes svigermor ønsket at sønnen skulle gifte seg med en kristen kvinne. Hun bor i et nukleært hushold med ektemann, sønn og datter. Lakshmi er i sin familie "den fremmede" som kontinuerlig må tilpasse seg og internaliseres i familiens levesett. Mens Lakshmis svigermor en gang var "den fremmede" i familien, har hun gjennom mange år blitt sosialisert inn i familiens levesett og normer, og har nå, som en av de eldste, definisjonsmakten over familieverdier og den kollektive identiteten. Lakshmi utelukker ikke at hun selv kunne gjennomført en kjønnsselektiv abort dersom hun ikke naturlig hadde fått en sønn, og om presset fra svigerforeldrene hadde vært stort. Dette kan da bety at den utvidede familien får innflytelse på kjernefamiliens avgjørelser, også reproduktive valg.

Det er en utbredt forståelse blant informantene at kvinnene selv ikke er den pådrivende aktøren i de fleste tilfeller der en graviditet ender i en kjønnsselektiv abort. Eksempler på dette gis blant annet av Manu, som driver en diagnostikklinikk sammen med sin mann og svigerfamilie. Ved en anledning ba et familiemedlem om å få vite kjønn på ultralydundersøkelse. Kvinnen følte press fra sin familie. Selv om Manu er imot praksisen, er det vanskelig å si nei til familiemedlemmer og hennes egen svigermor presset på. Det resulterte i at Manus ektemann ba legene om å sjekke fosterets kjønn, noe legene motsatt seg. Dermed kunne Manu og ektemannen skylde på legene og frykten for å miste lisensen. Paret gikk derimot til en annen klinikk og aborterte jentefosteret som ville blitt den tredje datteren i rekken. Også ekteparet Arti og Sachin vet om en bekjent som gjennomgikk to aborter av jentebarn, fordi hun ble presset av sin mann. Dersom også det neste barnet var en jente, tror de mannen ville sørget for å få det barnet fjernet også. Men på tredje forsøk ble det en sønn. De tror at i 99 prosent av tilfellene der en kvinne utsettes for press om å få en sønn, vil hun gå for en abort av et jentebarn. Selv føler de seg som sosialt utskudd på grunn av sine liberale holdninger. De bor i et nukleært hushold og ønsker ikke flere barn enn den datteren de har. "When you live in a joint family you're actually not independent. More people will influence the decision" sier Arti. Selv om de bor i et nukleært hushold, prøver svigerforeldrene å legge press på paret for at de skal få en sønn. Dette var grunnen til at hun ikke vil bo i et storfamiliehushold. At de ikke bor sammen med svigerforeldrene, kan være en grunn til at Arti har klart å stå imot presset om å få en sønn. "I think the probability of having a sex-selection is much higher in a joint family than in a nuclear family" sier Surabi, som er direktør for en indisk kvinneorganisasjon. Som Uberoi (1994a) og andre skriver, innebærer den

indiske patriarkalismen at eldre menn og kvinner har en sterkere maktposisjon enn yngre menn og kvinner, og at familien vanligvis ledes av en patriark. *Overnevnte eksempler illustrerer at den patriarkalske maktstrukturen også kan påvirke relasjoner mellom medlemmer i en storfamilie.*

Varna jobber i en internasjonal kvinneorganisasjon i New Delhi. Hun mener at det er sterkt patriarkalske strukturer som opererer når kvinner gjennomgår en kjønnsselektiv abort. Kvinnens underlegenhet gjennomsyrrer normer, ritualer og regler gjennom hele livet, slik at kvinnene også selv får en underordnet forståelse av seg selv. I de videre kapitlene skal vi se nærmere på hvilke strukturer som påvirker de ulike aktørene til å utøve eller være sårbare ovenfor press.

6.1.1. Det sosiale aspektet ved press

I dette kapitlet skal jeg gå inn i en grundigere drøfting av hvilke sosiale aspekter ved den indiske patriarkalismen som påvirker de ulike aktørene slik at press skapes. Her har jeg valgt å strukturere underkapitlet etter aktører, for å se hvordan de utsettes eller utøver press, og hvilke underliggende årsaker som skaper press.

Kvinnens sårbarhet for press

Indiske medier har skrevet om tilfeller der kjønnsselektive aborter har blitt utført uten kvinnens samtykke.¹⁴ Men juridisk er det kvinnen som må be en lege utføre en kjønnsselektiv abort. Doktor Vinayak opplever at kvinner selv oppsøker leger for å få gjennomført en abort, uten at familien vet om det. Dette kan tyde på at det ikke alltid er et eksplisitt press bak en kjønnsselektiv abort. Samtidig kan det argumenteres for at denne handlingen ikke skjer i et sosiokulturelt vakuum, men i et samfunn som sterkt favoriserer det mannlige kjønn. Dette er ikke et forsøk på å frata kvinnen egenskap som individuell aktør og tenkende vesen, men omgivelsene kan skape en *forventning* om, og en etterspørsel etter en sønn som også kan påvirke et individs underbevissthet.

Det patriarkalske storfamiliesystemet gjør det mulig å utøve press mot kvinner ettersom de ofte er nederst i både alders- og kjønnshierarkiet. Samtidig er kvinnen spesielt sårbar som nytt medlem i familien etter ekteskap, særlig i storfamiliehushold. Dette er gjerne i kvinnens reproduktive periode. I dette systemet er også kvinnes viktigste oppgave å føre

¹⁴ Ertelt, S. (23.03.2012) *Indian Woman Forced Into Six Sex-Selection Abortions* Tilgjengelig fra: <http://www.lifenews.com/2012/04/23/india-woman-forced-into-six-sex-selection-abortions/> [lest 30.08.2013]

videre det patrilineære båndet (Das Gupta 1999). Grunnen til at Manjit, Preba og Supriya kun har hver sin datter, er medisinske problemer som gjorde svangerskapene vanskelige. Fordi det skyltes medisinske problemer, ble det akseptert av familien at de kun har døtre. At de bor i nukleære hushold, kan også ha gjort det lettere å ikke få en sønn. Supriya og Preba har likevel følt på sine egne og omgivelsenes forventninger om en sønn, og de synes ikke tilværelsen er ideell. Også Manu hadde problemer med å bli gravid. Til forskjell fra Manjit, Preba og Supriya, endte hennes ene graviditet i en sønn. De tre informantene med kun døtre har en følelse av at noe mangler i familien, og får stadig fortalt av andre at noe mangler. Manu har på den annen side innfridd forventningene ved å få en sønn. Men før sønnen ble født, følte hun et sterkt implisitt press for å få barn:

"Maybe my in-laws wanted that we should have a son. [...] [The problems with conceiving] looked bad. I felt bad, but it was not in my hands. [...] It is always said that a child binds the couple together. [Being childless] is very bad. There are many pressures; you should have a child or a second marriage or something like that. [...] I never faced this. But in India many women are blamed for not being able to have children. [...] Women fear their husband might divorce them. [...] A child is security for a woman. And if it's a son, it's a blessing."

Sitatet viser viktigheten av reproduksjon og en frykt for at ekteskapet skal havarere dersom en kvinne ikke kan få barn, eller ikke klarer å få en mannlig arvtaker. At dette skjer i samfunnet, kan bidra til å skape en frykt og et implisitt eksternt press om å få en sønn.

Ekteparet Arti og Sachin forteller at en indisk kvinne utsettes for mye press i familien hun giftes inn i, og at hun i realiteten ikke har mye hun skulle sagt. De sier at kvinnen kan risikere å bli plaget, brukt som "dørmatte" eller kastet ut dersom hun ikke gjør som familien ønsker. Press kan være eksplisitt eller implisitt, eksternt eller internt. Det kan være alt fra svigermødre som truer en svigerdatter til å gjennomføre en abort, til opplevelser som Mansis: "A number of relatives have said 'You are young enough, why don't you have a third?' People have commented that I can try again for a son". Dette har ikke påvirket Mansis ønske om flere barn, utover de to døtrene hun har. I andre tilfeller kunne kommentarer som disse, i samspill med andre faktorer, ført til en opplevelse av press som kan karakteriseres som implisitt og eksternt. Kun Arti av informantene i denne studien sier at hun har opplevd et eksplisitt press om å få en sønn, men flere forteller om episoder som kan tolkes som et implisitt press.

En kvinnes egeninteresse i å få en sønn kan bestå i at hennes status i familien øker ved at hun føder en sønn.

"The woman is the real master when she has a son. She feels that she's in complete control. [...] The daughter-in-law who comes into the family is an outsider, she gradually finds her space in

the family. But having a son completely gives her the authority. She is now fixed, final: her marriage is safe, her life is safe, she's secure." (Professor Tulsi Patel)

Lakshmi var blant informantene som følte sin egen posisjon styrket da hun fikk en sønn. Hun har bodd i et storfamiliehushold i vel 20 år, og bor sammen med en svært dominerende svigermor. For hennes familie var det viktig at hun fikk en sønn ettersom hennes mann var den eneste sønnen i familien. Dette kan tolkes som et implisitt press fordi Lakshmi sier at familienavnet og familielinjen er viktig for familien, og videreføringen av disse avhenger av at hun får en sønn. Dette kan ses i sammenheng med vektleggingen av de patrilineære familiebåndene som skaper en patrilineær allianse. Ved at Lakshmi fødte en sønn, har hun ifølge Das Gupta (1999) gjort sin viktigste plikt og sikret den patrilineære avstamningen og videreføring av familienavnet.

Som Chakraborty og Kim (2010) skriver, er kvinnens forhandlingsposisjon i storfamilien i utgangspunktet lav. Men fordi en sønn er så viktig for familien, kan en sønn gi sin mor en sterkere forhandlingsposisjon i familiens makthierarki. Varna, som jobber i en internasjonal kvinneorganisasjon i New Delhi, sier "Where at one point she would be subordinate to her mother-in-law, now she has an opportunity of having a daughter-in-law, whom she can influence and take decisions for". Videre forteller hun at en kvinne som har vært undertrykt hele livet vil ta de mulighetene hun kan til å øke sin innflytelse. Kandiyoti (1988) skriver at dette er en måte kvinner internaliserer patriarkalismen. Dermed har også kvinner selv en interesse av å få sønner. På den annen side kan kvinner føle de har sviktet om de ikke klarer å få en sønn. "Though I'm happy with the two girls [...] sometimes when a boy is born in our family, then I feel a bit that if I had a son, it would be a little different" sier Mane. Hun sier at hun ikke føler seg presset, men sitatet kan tyde på at hun føler et implisitt press ved at ting ville vært annerledes dersom hun hadde hatt en sønn. Det faktum at Mane bor i en storfamilie der ingen av sønnene har fått en sønn, legger i utgangspunktet et press på ekteparet, dersom de eller svigerforeldrene har en interesse i å reprodusere storfamilien. Gayatri, som fortsatt er student, er klar over at det forventes at hun får en sønn, og at fødselen av en sønn feires i større grad enn døtre. Dette kan potensielt legge et implisitt press på kvinner.

Selv om en kvinne skulle være utdannet, betyr ikke det at familieinstitusjonen trenger å bety mindre for henne. Som Donner (2008) skriver, er det vanlig å utdanne døtre nettopp med tanke på deres rolle i familien som oppdrager. Selv om kjønnsrollemønsteret endres, kan en si at kvinnens hovedansvar i hjemmet fortsatt står sterkt. Reena, som selv har utdanning, jobber og bor i et nukleært hushold, sier at:

"I think that education makes [...] most of the women empowered, but when it comes to their tradition, their families, marriages, death, they're very traditional. They are going by what the tradition and family says. Even if they're highly educated, what their families say matters a lot to them. [...] It's because the woman in India gives a lot of importance to family. The family still remain the core of her being. When I say family, it's the extended family. You try to keep everybody happy. Doing that, you perhaps allow them to influence your very personal decisions."

På grunn av kjennetegn ved nordindiske ekteskap, kjønnsrollemønsteret og hierarkiet i storfamiliesystemet, kan en kvinne være sårbar for press, og stå i en vanskelig forhandlingsposisjon til familien. En kjønnsselektiv abort kan være et resultat av press, men det er også en strategi kvinner bruker for å øke sin forhandlingskraft og posisjon i familien.

Bakgrunnen for press fra svigerforeldre

Svigerforeldre har stor autoritet i storfamilien og mange interesser i å få en sønnesønn, og dermed mulighet og insentiver til å presse sin sønn og svigerdatter til å få en sønn. En av grunnene er videreføring av familienavn. I forhold til viktigheten av familienavn, kan en i dette datamaterialet se tendenser til et generasjonsskille, i form av at det betyr mye for de eldre og mindre for de yngre. Generelt er det mange av informantene som sier at å føre familielinjen og familienavnet videre er viktig, men spesielt viktig for deres svigerforeldre og til dels ektemenn. Sunita sier at:

"Ultimately they want a son to carry the legacy ahead, and they feel the daughter is not going to be doing it. They might have a daughter also, but they would want a son also. [...] Most of the people will still want one son."

83 år gamle Vasala har tre sønner og en datter, men kun en sønnesønn. "Naturally [it has been important to have a grandson]. My family name gives that. [...] I'm happy that my son has a son. Two of my boys have no sons. In my family I have three sons, but only one grandson. I'm happy, what to do?". Vasala sin kommentar peker mot *familienavn* som argument for å foretrekke sønner. Selv om hun ikke sier det eksplisitt, hentyder kommentaren at det er synd at hun kun har én sønnesønn. Hun skulle gjerne hatt flere som kunne føre familienavnet videre. Dette kommer fra et intervju der aldring og språkutfordringer i noen grad begrenset relevansen av intervjuet. Dersom Vasala hadde følt det lettere å uttrykke seg, kunne hun kanskje identifisert flere viktige faktorer og uttrykt mer variasjon. Selv om Vasala hevder at jenter også er greit, forteller hennes svigerdatter, Amita, at det ikke var populært da de fikk to døtre. Da andre datter ble født, responderte svigerforeldrene negativt på dette, noe som kan tolkes som et indirekte press for å få sønner. Dette er noe Vasala ikke sier noe om. Jeg tolker

at de viktigste grunnene er at hun utelater å snakke om det mest private, og at språket var en barriere når et gjaldt å snakke om noe som sjelden blir snakket om.

Da jeg spør Vasala hvorfor familienavn er viktig, svarer hun "There is no answer for the why". Akkurat *hvorfor* familienavn og avstamming er viktig, eller å forstå om dette er viktig nok alene til å praktisere kjønnsselektive aborter, er vanskelig å svare på. Shreya, som er direktør for en kvinneorganisasjon i New Delhi, forklarer at:

"[W]hat's important is that somebody is passing the family traditions to the next generation. [...] The name matters a lot, and I don't know if that's notional or if it's really important. [...] People don't think about it rationally, like "lineage is so important that I should go for sex-selection", it's just a norm. You just do it; it's available. It becomes a trend and you do it."

Som Shreya sier, er det ikke kun navnet i seg selv som er viktig å føre videre gjennom en sønn, men familietradisjonene, eller de usynlige og forestilte familiebandene som følger navnet. Reena sier at "It's about pride and about continuation of your family. It's like a family tree. You want your descendants to grow". Dette kan knyttes til det patrilineære og patrilokale aspektet av patriarkalismen. Ettersom slektsbånd går gjennom menn og døtre flytter til en annen familie etter ekteskap (Dyson & Moore 1983), er en sønn nødvendig for å videreføre familienavn og generasjonene.

Svigerforeldres ønske om en sønnesønn kan også handle om at familiens ære, historie og akkumulerte status er sterkt knyttet til navnet. Mansi sier at:

"One of my close acquaintances had two daughters and had to have a son because she was married into a family that carried a royal name. Her family said that the name had to be carried on. [...] I'm not sure how much she was pressured into it, or how much she wanted it herself."

På grunn av den patrilineære og patrilokale storfamiliestrukturen, kreves en sønn for å reprodusere storfamilien. *Den sosiale statusen knyttet til familienavnet kan skape en interesse i at kvinnen føder en sønn, noe som kan medføre press mot kvinnen.* Renu sier at "[My son] has to carry our name. And to carry the name, he has to have the reputation also". Den stoltheten og posisjonen som familien har oppnådd er knyttet til navnet. En datter vil ikke bære familienavnet og dermed ikke den akkumulerte suksess, stolthet og ære, men det kan en sønn. Derfor er det både en plikt og et gode for en sønn å få oppgaven med å føre alt som er knyttet til familienavn videre.

"A male child or a man is somebody who is really reflecting the power in society, whether it's economically, politically, culturally or social. So that certainly adds to your own respect, prestige, status, and everything that you think." (Surabi, direktør for en indisk kvinneorganisasjon)

Samtidig som en sønn viderefører familiens akkumulerte status, sier Surabis utsagn også noe om at en sønn øker familiens status. Jeg tolker dette i lys av måten Miller (2001) definerer patriarkalisme som ulike sfærer som er dominert av menn, og at makt dermed er knyttet til hankjønn. På et lavere nivå kan det ses i lys av et patrilokalt ekteskapsmønster, der kvinnen forlater sin fødefamilie ved ekteskap (Uberoi 1994a). En sønn vil potensielt kunne tillegge familienavnet økt status i form av inntekt, politisk innflytelse, sosialt nettverk og nye generasjoner til å bære familienavnet. Fødselen av en sønn gir dermed forhåpninger og forventninger relatert til familiens sosiale status og posisjon, blant annet fordi forkastelsen av kaste og fremveksten av den nye middelklassen har utfordret sosial status som noe konstituert. Donner og De Neve (2011) skriver at høykasteidealer som kjønnskoder for oppførsel, deriblant kvinnens kyskhets, er markører for status og "middelklassehet". Derfor kan en datter vanære familiens navn og rykte. Av den grunn er det foretrukket å få sønner. På det tidspunkt en sønn blir født, oppstår glede og en forventning om at familienavnet skal føres videre på en god måte, selv om det ikke alltid er tilfelle. Dette betyr at det helt nødvendig å få en sønn for familier som er stolte over familienavn og som har et ønske om å føre familielinjen videre, familier som er opptatt av å produsere og reprodusere klasseposisjon og makt i samfunnet. På grunn av patrilineær avstamming, vil det å kun få døtre symbolisere at familien og familienavnet ebber ut, at familien er i ferd med å miste sin maktposisjon og status i det døtrene giftes bort. "[I]n our society the status increase if you have a boy" sier Arti. Dette fremmer ønsket om en sønnesønn.

Organiseringen av storfamiliesystemet gjør at svigerforeldre har stor autoritet over inngiftede kvinner i det patriarkalske storfamiliesystemet (Uberoi 1994a), og ifølge flere informanter er press fra svigerforeldre en grunn til kjønnsseleksjon. Gayatri er ikke gift enda, og er åpen for å bo i et storfamiliehushold til tross for svigerforeldres potensielle autoritet over henne som svigerdatter. Hun sier at "If your in-laws want to do it, and if the husband is supporting the parents, they might ask you to do it. You don't have a choice". På en måte kan dette ses på som en ansvarsfraskrivelse av kvinnen som aktør. Det blir unyansert å fremstille kvinnen som fullstendig fratatt forhandlingskraft. Men innvirkningen av implisitt eller eksplisitt press må ses i sammenheng med den patriarkalske storfamilien som plasserer inngiftede kvinner nederst i familiehierarkiet (Hudson & Den Boer 2004), og som dermed gir kvinnene lav forhandlingskraft (Chakraborty & Kim 2010). De underliggende årsakene til at svigerforeldre utøver press er blant annet betydningen av den patrilineære avstammingen, det å skape en storfamilie, videreføre familienavn og den sosiale status som er tilknyttet navnet.

Bakgrunnen for press fra ektemann

Mannen kan ha en egeninteresse i å føre familienavn og arv videre gjennom en sønn. Da Mane fikk sin første datter var alt i skjønneste orden. Da andre barn også var en datter, var det greit, men ektemannen sa et par ganger at det hadde vært bedre om barnet var en sønn, noe som kan skape et implisitt press. Det som kan bidra til å forklare skuffelsen, er at verken Manes ektemann eller hans bror har sønner som kan føre storfamilien videre. En sønn vil også kunne føre familienavn videre, og dermed også den suksess og respektabilitet som mannen har opparbeidet seg, og som generasjonene før ham har akkumulert.

Den patrilineære arvelinjen er ikke kun et gode, men også et ansvar, og noen menn vil føle en stor plikt i å føre familien, og dens ære og historie, videre gjennom en sønn. På denne måten kan også en mann være utsatt for press. I noen situasjoner havner menn i en vanskelig situasjon mellom den patrilineære gruppen og sin nye kone fordi det i det patriarkalske storfamiliesystemet er de patriarkalske familiebandene som skal pleies og vektlegges (Das 1994, Kandiyoti 1988). I så måte kan det å få en sønn ses på som en lojalitet til den patrilineære arvelinjen. Tradisjonen med arrangerte ekteskap kan bidra til å svekke bandene mellom mann og kone. At det er de patrilineære bandene som er viktige, kan muligens være en årsak til at en mann ønsker en sønn, og kan være et motiv til å legge press på en kvinne for å utføre en kjønnsselektiv abort.

Det typiske mønsteret ved ekteskap er at de er arrangerte, endogame og patrilokale, noe som ofte vil bety at kontakten mellom brud og brudgom har vært begrenset før ekteskap. Forskjellen på Amitas og Lakshmis ekteskap kan muligens forklares med at førstnevnte er et kjærlighetsekteskap, mens det siste et arrangert ekteskap. Amita og ektemannen kjente hverandre før ekteskapet, noe som kan ha bidratt til ektemannens støtte i konflikter med svigerforeldrene. Lakshmi er en "fremmed" som har giftet seg med en mann som er sosialisert av sin mor. Amita sier at "[A woman] has no option if her husband is not [supporting her]". Lakshmi sier at "My husband is in his mother's control". Det er få av informantene som kategoriserer ektemenn som hovedpådrivere for kjønnsseleksjon, men som Amita sier har ektemenn en viktig rolle som støttespillere for foreldre eller kone. På grunn av den patrilineære alliansen og svake relasjoner til bruden etter et arrangert ekteskap, kan det for en mann være enkelt å utøve press mot sin kone og vise lojalitet ovenfor foreldre. Dette gjenspeiler det Das Gupta (1999) sier om at det er de patrilineære bandene som er viktige. *Ønsket om videreføring av familienavn, verdier, tradisjoner og klasseposisjon kan være grunner til situasjoner der menn presser sine koner til kjønnsseleksjon.*

Fødefamiliens motivasjon til press

Kvinnens foreldre har også en innvirkning på datterens kjønnspreferanser og reproduktive valg.

”Let’s not only think that it’s the inlaws. It could also be the girl’s parents. Even though they’re not present, they have a certain kind of impact. A girl’s mother would like to tell her friends or her relatives that ‘my daughter’s family is complete’. It’s an ideal family.” (Reena, bor i nukleært hushold med en sønn og en datter)

Fire studenter jeg snakket med på et college i Delhi sier at deres foreldre sannsynligvis vil ha en mening om kjønns sammensetningen på deres barn fordi de foretrekker sønner foran døtre. Den ugifte studenten Shrivani sier at hun gjerne vil ha én datter, men ikke to, for det vil foreldrene motsette seg.

Det som kan bidra til å forklare interesse i en sønnesønn hos kvinnens foreldre, er fordi det innvirker på deres sosiale status. På grunn av hypergyni vil brudens familie stå i en underlegen posisjon til brudgommens familie (Hudson & Den Boer 2004). Dersom datteren føder en sønn, er det et symbol på at ekteskapet har vært vellykket, noe som også kan bety prestisje for datterens familie. De har dermed klart å gi brudgommens familie det de ønsket seg; en svigerdatter som kan bidra til å reprodusere familien. Reproduksjon er sterkt knyttet til en kvinne. Det blir sett på som hennes ansvar. I noen tilfeller der datteren ikke klarer å få en sønn, kan ekteskapet bli sett på som en dårlig avtale, noe som vil falle tilbake på kvinnens familie. Manu og professor Tulsi Patel forteller at en kvinne som ikke kan få barn, eller ikke klarer å få en sønn, kan risikere skilsmisse eller at ektemannen tar en annen kone. Dette ville i så tilfelle vært en stor sosial katastrofe, også for kvinnens familie.

6.1.2. Det økonomiske aspektet ved press

Flere av informantene tror at presset vil være sterkere i familier med store økonomiske verdier eller en familiebedrift. Dersom familien driver en familiebedrift, som er ønskelig å beholde i familien, kan det bidra til å skape press om å få en sønn. Dersom en datter skulle overta familiebedriften, ville det i praksis bety at den faller i hendene til familien hun giftes inn i. Dette gjelder også for eiendom og andre økonomiske verdier.

”If [my husband] would be involved in the family business, then maybe [my mother-in-law] would’ve pressurized me. But we’re not. If you have a family business, the wish for a son would for sure be stronger. [...] [A] friend who has one girl and one boy, said when she conceived the boy ‘Thank God it’s a son. If it was a girl I might have got an abortion’ because they’re a huge business family.” (Mansi, arkitekt med to døtre)

I senere tid har arverettighetene i India endret seg slik at også døtre har rett på å arve sine foreldre (Deininger et al. 2010). Selv om dette regelverket er laget for å begunstige og fremme kvinners rettigheter, kan regelverket også virke i disfavør kvinner. Regelverket kan gjøre det mindre gunstig å få døtre da familier kan frykte at eiendom vil bli oppdelt, og at deler av eiendommen vil overtas av deres fremtidige svigerfamilie. For å bevare fred med familien, vil derfor mange døtre si fra seg sin del av arven. Da Sapna ble skilt, delte faren eiendommen likt mellom alle barna. Sapna sier at "In India brothers can create a lot of hassle for you, but mine were incredible. [...] My dad broke the property into four parts. In many families women are really treated bad". Det var først etter at hun ble skilt at det ble aktuelt å dele arven med Sapna. Da var det klart at deler av eiendommen ikke ville tilfalle hennes svigerfamilie. "People are greedy, you know. They want their name and success to be carried on" sier Renu, som er giftet inn i en familie med en familiebedrift. For familien til Renu var det viktig å få en sønn som potensielt kan ta over familiebedriften. Etter først å ha fått to døtre med to års mellomrom, ble sønnen født åtte år senere. I samsvar med det Renu sier, skriver Das Gupta et al. (2003) at velstående folk ønsker en sønn som kan videreføre velstanden. Dette bunner i vektleggingen av det patrilineære. Å føre familiebedriften videre handler også om å videreføre den akkumulerte suksessen og de økonomiske verdiene. Dette er knyttet til familienavnet. I Renus tilfelle kan det ha vært ekstra viktig å få en sønn fordi familien er stolt av sitt familienavn. Ifølge Renu, var hennes svigerfar kjent for å ha utmerket seg innenfor akademien. Situasjoner som dette kan skape en forventning, eller et implisitt press for å få en sønn. "They need a son to carry on the business – the richest of the people. They won't let their daughters. Very few daughters are taking on the family business", sier Arti. I Renus familie er det sønnen, som er den yngste av barna, som er tiltenkt å ta over familiebedriften, men Renu sier "If the daughters also come [to the business], I don't mind". Det hun sier insinuerer at døtrene kan delta *i tillegg* til sønnen. Hun sier at det ikke er et *problem*, men heller ikke at det er et *ønske*. Andre økonomiske årsaker som kan bidra til å skape press, er medgift og finansiell støtte i alderdommen. Dette blir videre drøftet i påfølgende kapitler.

Fordi kvinnen ofte er finansielt avhengig av familien, er hun sårbar for press. Lakshmi sier at:

"Maybe under family pressure I would go for [sex-selection]. But personally I wouldn't like it and I would try to say no. It all depends on your financial independency also, then you have a bigger say. Since I'm financially dependent on them, [I] have to follow them."

Flere informanter mener at spesielt sønners rolle i videreføring av familiebedriften, kan skape et press mot kvinner for å få minst en sønn. At familiebedriften, eiendom og andre

økonomiske verdier er nært knyttet til familienavn og familiens status, er det viktig å beholde dette innen den patrilineære gruppen.

6.1.3. Det religiøse aspektet ved press

Das Gupta et al. (2003) skriver at en sønn har ansvar for å tenne sine foreldres likbål for at de skal få et godt etterliv. Dette er en praksis som ingen stiller spørsmål ved. "We do it without even questioning the tradition. [...] If you're used to going to church every day and ring the bell, you never question why you're ringing the bell, you just do it". Uttalelsen til Shreya, som er direktør i en kvinneorganisasjon, illustrerer at religion er en svært integrert del av folks liv. Manu sier at "I think my father-in-law would be worried if his sons didn't get any sons. There are family pressure on him also, from his mother and father. Religious reasons are there. Only the son can light the pyre. Funeral is very important". En mann kan ønske en sønn med tanke på sin egen kremering, men han kan også føle et press i forhold til sine egne foreldre, for at deres minne skal hedres gjennom en sønn. Familien kan føle press til å leve opp til religiøse familieritualer, samtidig skapes et press om å få en sønn til å utføre sitt eget siste ritual: kremeringen.

6.1.4. Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vurdert hvilken rolle de ulike aktørene kan ha som offer eller utøvere av press, samt hvilke strukturer som skaper et press. Mine informanter har en generell oppfatning av at det ikke er kvinnen som hovedsakelig er pådriver for en kjønnsselektiv abort, men at det ofte er hennes svigerforeldre, men også ektemann og fødefamilie. Dette vil variere mellom de ulike tilfellene hvilken autoritet og forhandlingskraft de ulike aktørene har i familien, men typisk setter den patriarkalske storfamilien kvinner i en dårlig forhandlingsposisjon. Professor Tulsi Patel sier at:

"You would consult the older generations and take decisions. Including decisions related to marriage. [...] And because of this sense of jointness, the older generation also have a pressure on the younger couple to access technology for finding out the sex of the baby and aborting an unwanted baby."

Som vist i teorikapittelet, vektlegger det patriarkalske storfamiliesystemet at de eldre i familien har autoritet over de yngre, at menn har autoritet over kvinner, og at dette setter nygifte kvinner i en svak forhandlingsposisjon (Chakraborty & Kim 2010). Donner (2008) skriver at strukturen i storfamiliehusholdet fortsatt står sterkt i middelklassen, selv om

ekteskapsmønsteret også er i endring i det moderne samfunnet. Van Wessel (2011) skriver at middelklasseungdom utfordrer generasjonshierarkiet i storfamilien, men samtidig forhandler frem en måte å være moderne innen rammene av den "tradisjonelle" storfamilien. Denne beskrivelsen samsvarer godt med det informantene forteller. Flere av informantene sier at familien er kjernen i en kvinnes familie, og at hun ikke handler som en individuell aktør, men med en kollektiv identitet. *Dette grunnlaget antyder at situasjonen ofte er at kvinner gjennomgår kjønnsselektive aborter basert på et direkte, indirekte, internt eller eksternt press fra andre aktører. Svigerforeldre blir av mange identifisert som hovedpådriver.*

I dette kapittelet har jeg også drøftet hvilke underliggende forklaringer, eller strukturer, som påvirker de ulike aktørene. For det første kan *det sosiale aspektet* av patriarkalismen skape flere grunner til en preferanse for sønner. Fraværet av en velferdsstat kan gjøre familieinstitusjonen desto viktigere. Vektlegging av det patrilineære og det patrilokale kan gjøre en sønn nødvendig for den emosjonelle støtten i alderdommen, for å føre familienavn og generasjonene videre, og for å reprodusere klasseposisjon og "middelklassehet". For det andre gjør *det økonomiske aspektet* av patriarkalismen sønner særlig viktig for videreføring av familiebedrift. Også dette henger sammen med et patrilineært arvesystem og klasseproduksjon. Sist skaper *religiøse ritualer*, som kremeringen, også en preferanse for sønner. Til sammen kan disse underliggende grunnene være med på å forklare hvorfor ulike aktører vil utøve press mot en kvinne for å få en sønn. Min oppfatning er at alle de nevnte årsaker har forklaringskraft, og at de kan virke samtidig til å skape et press. I de neste kapitlene vil det også pekes på faktorer som kan skape en preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre, og på den måten en form for press.

6.2. Drømmen om den "komplette" familie

For det første er det blant middelklassen i Delhi et mål om å få et lite barnekull. "It's unthinkable to have more than two children" sier Reena. Indiske myndigheter har siden 1950-tallet jobbet for å redusere fruktbarheten i landet. Nedgangen i samlede fruktbarhetstall viser at de i stor grad har lyktes. Rasmi sier at "Two children is a government policy, and somehow it has been installed in us", mens Manjit forteller at "[W]e are very well cured in India. We are taught from childhood: two, and not more than two [children]". Dette har skjedd gjennom skoleverket, men også gjennom massive reklamekampanjer som promoterer "den ideelle familien" bestående av to eller tre barn, der minst én er en sønn. Dette leder

videre til andre punkt: den ideelle familien består ikke kun av små barnekull, men et barnekull der minst én sønn.

"It's also something to do with family planning policy [that] discourages having more children. It prefers that people only have one or two children. And most people want a balanced family. And a balanced family is having one son and one daughter. [...] The state is not an actor that is consciously designing a balanced family. But all the advertisement you can see, you would find that there's a daughter and a son. You would never find three or two daughters." (Professor Tulsi Patel)

Bildet av den "ideelle familien", bestående av to barn; én sønn og én datter, er godt internalisert hos kvinnene i min studie. "Society [is creating the image of the complete family]. The people you are interacting with, your social circle, the social circle you try to emulate, media, psychologists, what you read in the newspaper" sier Reena, mens Rekha sier at "When I look at television or something, I see they have one son and one daughter and they look very happy. It looks beautiful. I like that". Professor Tulsi Patel mener at dette ikke er en bevisst strategi av myndighetene, men simpelthen et bilde som reflekterer ønsket i befolkningen. Men å reflektere ønsket i befolkningen om minst en sønn, kan også være en bevisst strategi for å lykkes med befolkningsreduksjon. Doktor Vinayak er av en annen oppfatning enn professor Tulsi Patel. Han mener det som har skapt bildet av "den komplette familie" er internasjonal befolkningspolitikk og myndighetenes mål om befolkningsreduksjon. Ifølge ham, ble aborter brukt som middel til å begrense befolkningen, og kvinner på graviditetssjekk ble fortalt at kjønnsbestemmende teknologi og abort kunne brukes for å få rett kjønns sammensetning på et lite barnekull, i stedet for å få mange døtre i påvente av en sønn. Han hevder at etterspørselen etter sønner alltid har vært der, og at aborter ikke var akseptert blant noen religiøse grupper i India, før aborter ble løsningen på etterspørselen etter sønner, og befolkningskontroll et kriterium for å motta bistand fra internasjonale donorer. Teknologien muliggjorde at foreldre kunne oppnå to mål samtidig: å få små barnekull og en sønn. Rollen myndigheter og befolkningskampanjer har spilt i skapelsen av dagens idealfamilie krever ytterligere studier. Men sitatene til Rasmi og Manjit vitner om at befolkningspolitikk sannsynligvis har bidratt til å endre bildet av idealfamilien, mens sitatet til professor Tulsi Patel kan tyde på at befolkningskampanjer også utilsiktet eller tilsiktet har bidratt til å skape bildet av "den komplette familie".

Det kommer frem av statistikken at middelklassen i stor grad har tilpasset seg statlig og internasjonal befolkningspolitikks ønske om fruktbarhetsnedgang. I det urbane konsumeringsamfunnet er også få barn en nødvendighet for å kunne gi barn en "privilegert

middelklassebarndom", som Donner (2008) skriver. Flere av informantene ønsket to barn, men aller helst en av hvert kjønn. Sita fikk først en datter, men så ønsket hun og svigerforeldrene en sønn. Renu sier det samme. Hun hadde to døtre, og åtte år senere fikk hun en etterlengtet sønn. Da Rekha fødte sin sønn etter å ha fått en datter, ble hun fortalt på sykehuset at nå var hennes familie komplett. Hun skjønte ikke først hva de mente med det, men siden har hun tenkt at hennes familie ser ideell ut, at familiefotoet er perfekt.

Det som oppgis som et ønske om "den komplette familien", bestående av både en sønn og en datter, tolker jeg som et uttrykk for en preferanse for sønner. Dette til tross for at mange av informantene oppgir at de ønsker seg et barn av hvert kjønn. Mitt første argument kan begrunnes med at ingen ville abortert vekk et foster fordi det var hankjønn, mens mange ville abortert bort et foster fordi det var hunkjønn. Arti sier at "If [people] have a daughter, it's fine. But they'll still prefer to have a son. No people would ever abort a boy child. No, no, no, no way!". Mitt andre argument er at mange ville være fornøyde med å ha et barnekull bestående av kun sønner, mens få ville være fornøyde med et barnekull bestående av kun døtre. Rekha forteller at "[My neighbour] has three daughters. [...] Still she thinks 'boy, boy, boy'. If her second child would be a boy, she would've stopped childbearing. Definitely". Et annet eksempel er Pooja som fikk tre sønner før de fikk en datter. Svigerforeldrene blandet seg ikke inn i hvor mange barn de fikk i påvente av en datter, og Pooja sier de hadde vært fornøyde med kun to sønnesønner også. På den annen side tror Pooja at svigerforeldrene hadde blandet seg inn dersom de første barna var døtre. "If [I] had three or four daughters, [my] in-laws or husband would have said 'let's wait for a son to come', so perhaps I would have been giving birth to children right now". Flere av informantene foreller at for familier som får en førstefødt sønn, betyr det lite hvilket kjønn det etterfølgende barnet har. På den annen side; dersom førstefødte var en datter, ville det være svært viktig for foreldre hvilket kjønn påfølgende barn har. En familie uten sønner er ikke en komplett familie. "[One of each] is the completest family, if I can say that. [...] Society would not regard [two daughters] a complete family" sier Reena. *På disse måtene er "den komplette familie" et uttrykk for en preferanse for sønner.*

Preferanse for sønner eller reservasjon mot døtre er en forutsetning for kjønnsselektive aborter. Doktor Vinayak mener at befolkningsreduksjon og preferanse for sønner fører til kjønnsselektive aborter i stor skala. "[B]asically no one gets a second daughter", sier han. Som doktor Vinayak sier og statistikken viser, handler det ikke om å ikke få døtre, men å sikre minst en sønn. I praksis vil dette bety at det kun er rom for én datter i "den komplette

familie". Basert på erfaringen fra sine egne kvalitative studier av middelklassekvinner i Delhi, sier professor Tulsi Patel at:

"It's not that they don't want any daughter at all. But they don't want more than one daughter. And they try to see that they have only one daughter and at least one son. And the norm, as far as the Indian family is concerned, by and large middle class people prefer to have one or two children, and not more. So if they have one child, and the first one happens to be a son, then many of them may not bother about having a second child. If they have a second child, they would not bother about finding out the sex of the baby."

Spørsmålet er om bildet av "den komplette familie" er en årsak i seg selv til at kjønnsselektive aborter forekommer. Det er tenkelig at dette kan ha blitt en akseptert unnskyldning for den kjønnspreferansen som foreldre har. På den måten kan de uttrykke sitt ønske om sønner ved å si at det er fint å ha et barn av hvert kjønn, eller distansere seg fra ansvaret for kjønnspreferansen ved å skylde på "samfunnet" og diskursen rundt den "ideelle" familien. I de neste kapitlene vil jeg greie ut for hvordan de underliggende årsaksforklaringene bidrar til å skape bildet av "den komplette familie" i et urbant miljø der idealet er få barn, og der ny teknologi muliggjør innvirkning på kjønns sammensetning i et barnekull.

6.2.1. Det sosiale aspekt ved "den komplette familie"

Underliggende sosiale grunner i det patriarkalske samfunnet, i kombinasjon med moderne befolkningspolitikk, har medvirket til å skape bildet av "den komplette familie". Videre skal jeg se på hvordan dette igjen kan påvirke etterspørselen etter kjønnsseleksjon i en familie.

Det sosiale sikkerhetsnettverket

Sønner er viktig i et barnekull på rundt to barn fordi en sønn er helt nødvendig for å reproducere den nordindiske storfamilien. Som Das Gupta (1999) og flere skriver, innebærer patrilineær avstamning at sønner fører familielinjen videre, mens døtre er midlertidige. I det indiske storfamiliesystemet har alle en definert plass og rolle i samfunnet som innebærer ulike plikter og goder. Familiemedlemmene er gjensidig avhengige av hverandre. Menn i familien er inntektsgivende, mens kvinnene tar seg av hus, matlaging og oppdragelse (Donner 2008). Svigerdøtre er pliktige til å yte omsorg til sine aldrende svigerforeldre, mens besteforeldre gjerne hjelper til med barnepass. På denne måten danner familien et sosialt sikkerhetssystem. Samtidig har de eldre autoritet over de yngre, og menn har autoritet over kvinner (Uberoi 1994a). Fordi familierelasjoner er viktige i det indiske storfamiliesystemet, vil hver familie

ideelt ha alle de mulige relasjonene, også fordi de er avhengig av det. Neena, som er mor til to sønner, men ingen datter, sier at:

”[The image of the complete family] is strong because somehow it’s a perceived sence of the family as complete. You get a son-in-law and a daughter-in-law. So basically you have all sorts of relations. India is a very relation based society.”

Hun skulle gjerne hatt en datter fordi hun føler det er spesielle bånd mellom en mor og en datter. Men i den patrilineære og patrilokale storfamiliestrukturen er de patrilineære relasjoner de viktigste. I den urbane middelklasselivsstilen der normen er to barn, betyr det at minst en sønn er nødvendig for å skape sin egen familie. Det betyr at dersom en ønsker det som regnes som "sine" barnebarn og et storfamiliehushold, kreves en sønn. Døtre tilhører familien hun giftes inn i, og hennes barn regnes ikke som barnebarn på samme måte. De vil tilhøre en datters svigerforeldre. Familien jeg bodde hos i New Delhi er et eksempel på dette. Oppdragelsen av barnet i familien var i praksis delt av barnets mor og bestemor. Ikke én gang observerte jeg at morens egne foreldre var på besøk. Bestemoren i husholdet har gjennom sin sønn sikret barnebarn i familien, og gjennom sin sønnesønn fortsettelsen av storfamilien. Å få en sønn er derfor selve definisjonen av å reprodusere en storfamilie. I noen familier vil en datters familie og barn anses som del av familien, men også i dagens Delhi råder mange tabuer mot dette, som nevnes i det påfølgende kapittelet om ekteskapsmønster. I praksis gjør essensialiteten en av familierelasjoner det spesielt viktig å få en sønn. En sønn vil ta vare på dem i alderdommen og svigerdatteren kan lage mat og stelle i huset. Gjennom en sønn og barnebarn får de eldre i husholdet en mulighet til å videreføre sine verdier, tradisjoner, ritualer, livssyn og normer.

Samtidig handler ikke produksjonen av en sønn kun om å skape en familie, men også om å skape et sosialt nettverk. Professor Tulsi Patel forklarer at en ikke skal blande seg inn i andres anliggende i Delhi. Dette tolker jeg som at det urbane rom kan skape en upersonlig sfære og upersonlige relasjoner. Poenget mitt er at familien som institusjon blir desto viktigere i det urbane, upersonlige og differensierte lokalmiljøet. For å ha dette nettverket er det nødvendig å få en sønn. Denne sønnen og hans forpliktelser ovenfor foreldre, gir en emosjonell sikkerhet. Med dette mener jeg at foreldre, spesielt i et storfamiliehushold, kan forvente å bli tatt vare på av sin sønn og hans kone. Dette blir videre diskutert i kapittelet om ekteskapsmønster.

Familierelasjoner og kjønnsstereotypi

Samtidig er det mulig at det eksisterer en slags "forelskelse" eller drøm om sønner i India. For eksempel blant mine norske venner er det et ønske om døtre fordi det drømmes om å kle opp datteren i kjoler, og det eksisterer en tanke om at forholdet mellom mor og datter vil være spesielt nært. På samme måte opplever jeg at mange indiske kvinner har en drøm om en liten, romsterende og "chubby" gutt som de kan skjemme ut, og som vil elske sin mor over alle andre i verden. De vil gjerne også ha en datter, men først og fremst en sønn. Begge bildene er stereotypiske. Men mange av informantene hadde en klar mening om at det er forskjell på gutter og jenter, og at de derfor ønsker seg en av hver. Renu legitimerer sitt ønske om en sønn ved å fremheve forskjellen mellom kjønnene:

"Boys have more physical power and girls more emotional power. [...] As a person you need everything. [...] They're different kinds of persons, variety is always nice. Everything is so different."

Sapnas førstefødte var en sønn. Det var spesielt hennes ektemann glad for, men også hun selv. Sapna sier at tidene var annerledes for 30 år siden, og at livet har lært henne at døtre er like verdifulle som sønner. Likevel ønsker hun at hennes egen datter skal få en sønn:

"Traditionally it was always believed that it's great to have a son first. Even today my daughter has a daughter, and I would love for her to have a son. [...] It's just that it's great to have one of each because you experience both. It's different to bring up girls and boys".

Som nevnt i underkapittelet om støtte i alderdommen er relasjoner helt essensielt i det indiske storfamiliesystemet, og at det er noe av bakgrunnen for ønsket om "den komplette familie". Spørsmålet er om disse relasjonene er reelle i et samfunn i endring eller om dette ønsket er basert på forestilte kjønnsstereotyper. Reena reflekterer rundt dette basert på egne erfaringer:

"Boys and girls, they don't just have biological differences, they also have differences in characteristics, gender differences. [...] These could be stereotypes. My daughter is a tomboy. The stereotype is that I would like to do that girly talk with her, buy girly stuff. But I literally go to the boy section and look for clothes for her. Nothing girly about her. [...] People just want the experience of both."

Forklaringen på bildet av jenter og gutter som svært ulike, kan muligens forklares ut fra et strengt kjønnsrollemønster. Også i Norge er oppfattelsen at de biologiske kjønnene har ulik kjønnsidentitet, men det kan sies at i India er det enda sterkere forventninger til at de ulike kjønnene skal ha ulik kjønnsidentitet. Men samtidig som gutter og jenter oppdras i et strengt kjønnsrollemønster, vil nye impulser og ideer om oppdragelse kunne resultere i at kjønnsstereotypiene brytes, som i Reenas tilfelle. Blant middelklassefamilier i India er det

blitt normalt at sønner ikke lever opp til forventningene om å bo i et storfamiliehushold eller å støtte sine foreldre emosjonelt. "[P]eople still feel that 'we want to have a boy so that the house will be full'. But they ignore that the children have a mind of their own these days" sier Supriya, som kun har en datter på grunn av medisinske årsaker. Selv har hun periodevis tatt seg av sin mor ettersom hennes bror har bodd i utlandet. I flere tilfeller forteller mine informanter at de som døtre har måttet ta seg av sine foreldre fordi deres brødre ikke gjør det. De ser også en økt tendens til nukleære hushold. Til tross for denne utviklingen vil jeg argumentere for at det likevel er en forhåpning blant de fleste av informantene om å leve i et storfamiliehushold med en sønn, eller i det minste få en sønn for å skape sin egen storfamilie. Familiebåndene til sønner synes sterkere, sønner anses i større grad som en del av familien enn døtre fordi de vil tilhøre en annen familie etter ekteskap. Idealet om å bo i et storfamiliehushold kan ses i sammenheng med at "middelklassehet" er forbundet med en slags indiske nasjonalisme der det er verdsatt å være så "indisk" som mulig på visse områder. Storfamilien og verdsetting av familien er et eksempel på dette. Til tross for at barn ikke alltid lever opp til kjønnsrollene, er det likevel ideelt å få sønner, eller at kombinasjonen av barn består av minst en sønn.

6.2.2. Det religiøse aspekt ved "den komplette familie"

Det ligger også religiøse motiver bak ønsket om "den komplette familie", fordi ulike relasjoner er nødvendig for de religiøse ritualene. Sita sier at "There are religious festivals [where] a boy is required. Other times you feel the girl is missing, [like] the rakhi where the sisters tigh a rakhi around her brothers arm". Renu sier at "A few rituals need daughters, a few rituals need sons. If both are there, you really feel that you are complete. It feels nice. If you only have one thing, you will always feel that 'I don't have a son' or 'I don't have a daughter'".

I tillegg er religion en del av det som definerer "middelklassehet" i India i dag. Å være "tradisjonell" og mer "indisk" enn andre er en form for sanskritisering. Renu er opptatt av å fremheve seg som en spirituell og tradisjonell person. Jeg opplever dette som en form for markering av høykasteidealer og middelklassehet, en form for distansering fra "de andre". Å ha en sønn til å utføre de viktige religiøse ritualene, kan derfor også være en form for klasseproduksjon. Familiens status er også knyttet til en datters rituelle renhet, noe som kan skape en reservasjon mot døtre.

Selv om begge kjønn har roller i religiøse ritualer, har likevel en sønn en viktigere religiøs oppgave enn døtre. Dette er fordi en sønn skal tenne sine foreldres likbål. "In Hindu

religion they say that if you don't have a son, you don't get nirvana, heaven" sier Sachin. Dette er fortsatt viktig. Religiøse ritualer er dermed med på å bidra til ønsket om den komplette familie, samtidig som det er et argument for at sønner er en viktigere del i "den komplette familie" enn en datter.

6.2.3. Det økonomiske aspekt ved "den komplette familie"

For det første er det økonomiske grunner til at middelklassefamilier får få barn. For det andre er det økonomiske grunner til å foretrekke sønner foran døtre. På den måten er det økonomisk rasjonelt å få sønner i et lite barnekull.

Som jeg skal komme nærmere tilbake til i kapitlet om oppdragelse, koster det å oppdra barn. Guilmoto (2009) skriver at en sønn vil om nødvendig forsørge sine foreldre finansielt, og at en sønn kan ta over en eventuell familiebedrift, familieeiendom og økonomiske verdier som er knyttet til familienavnet. På den måten kan sønner være en økonomisk ressurs, eller en som kan videreføre familiens finansielle verdier. Preba sier at nettopp fordi deres økonomi er bra, er de ikke desperate etter en sønn. Samtidig har de ikke eiendom eller store økonomiske verdier å videreføre gjennom en sønn. Det koster å utdanne både sønner og døtre, men investeringene i en datters utdanning gir ofte ingen økonomisk gevinst. Det kan derimot en sønns utdanning gjøre. Preba sier at "People are coming to terms with having only one child. It's getting expensive". Selv har hun kun en datter, delvis på grunn av et vanskelig svangerskap, men også fordi familien ikke er økonomisk avhengig av å få en sønn. Prebas mann jobber i det offentlige og vil få en pensjon fra staten når han pensjoneres.

Døtre vil ofte representere en utgift. Jeg har allerede nevnt utgifter til utdanning, men for mange representerer medgift og ekteskapsutgifter en stor utgiftspost. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapitlet om ekteskapsmønster. Men det er verdt å nevne at dette er med på å danne argumentet om "den komplette familie". Familier som ønsker et barnekull på to, vil helst ikke ha mer enn en datter, blant annet på grunn av de økonomiske kostnadene. Et barnekull på en sønn og en datter vil derimot danne en balanse i form av at de eventuelle medgiftskostnadene som fører med en datter kan hentes inn ved sønnens ekteskap. "Den komplette familie" går dermed nesten i økonomisk balanse. To sønner vil gi økonomisk gevinst, og regnes fortsatt som en "komplett familie". To døtre vil kunne skape et økonomisk underskudd, og regnes ikke som en "komplett familie".

Som nevnt er barn kostbare i det urbane konsumeringsamfunnet, men likevel nødvendig. Det økonomiske aspektet gjør at det er nødvendig med små barnekull for å kunne leve en middelklasselivsstil (Donner 2008). Samtidig gjør det økonomiske aspektet det mer hensiktsmessig å få sønner enn døtre, fordi døtre på mange måter er en økonomisk utgift, mens sønner er en økonomisk ressurs. Mitt argument er at det økonomiske aspekt ved det patriarkalske storfamiliensystemet skaper en preferanse for sønner som intensiveres av små barnekull, og en reservasjon mot døtre. For noen betyr dette at det kreves en sønn for å skape en følelse av at familien er komplett.

6.2.4. Oppsummering

Den ideelle familie har endret seg i møte med det moderne samfunn, lave fruktbarhetsidealer og ny teknologi. Selv om informantene sier at "den komplette familie" består av et barn av hvert kjønn, argumenterer jeg for at dette er et uttrykk for en preferanse for sønner. Det er fordi denne familien også kan bestå av to sønner, men ikke to døtre: at en sønn er en viktigere del av "den komplette familie" enn en datter. På den måten er dagens ideelle familie et resultat av en tobarnsnorm og en preferanse for sønner, noe som kan være et eksempel på "intensiveringseffekten" som Hesketh og Xing (2006) skriver om. Informantene gir uttrykk for at ønsket om "den komplette familie" er sterkt, at det er den perfekte familie. Moderne normer for fruktbarhetsreduksjon, markører for middelklassehet og en urban livsstil intensiverer preferansen for sønner. I fraværet av en velferdsstat, og i et upersonlig urbant rom, fortsetter sønners funksjon i storfamilien å ha stor betydning. Familieverdiene som storfamilien representerer får også stor betydning i produksjonen av "middelklassehet".

Det finnes mange årsaker til at foreldre ønsker at minst et av barna må være en sønn. *Det sosiale aspektet* av patriarkalismen skaper en preferanse for sønner gjennom vektleggingen av de patrilineære familiebandene. Dette betyr at en sønn er en nødvendig del av en storfamilie, og at foreldre trenger en sønn for å videreføre generasjonene, familienavn, familiebedrift og familiens akkumulerte sosiale status. I et urbant miljø med upersonlige relasjoner, vil en sønn utgjøre foreldres nærmeste nettverk og ha det sosiale ansvaret for sine foreldre i alderdommen. *Det økonomiske aspekt* har betydning for å skaffe en mannlig arving, spesielt i familier med familiebedrifter eller store økonomiske ressurser som symboliserer familiens sosiale status. Det patrilineære aspektet vil medføre at arv gjennom en datter i praksis vil tilfalle familien hun giftes inn i. Fordi de fleste informantene sier de vil være finansielt uavhengige av sine barn i alderdommen, antyder jeg at det vil være den emosjonelle

støtten fra sønner som vil være viktigst. *Det religiøse aspekt* tilsier at både sønner og døtre har religiøse funksjoner i familien, men det er en sønn som skal utføre det viktigste ritualet, nemlig kremeringen av sine foreldre. Dette bidrar til å forklare hvorfor "den komplette familie" må bestå av en sønn.

På disse måtene kan drømmen om "den komplette familie" representere en preferanse og etterspørsel etter sønner. Spørsmålet så er om ønsket om "den komplette familie" i seg selv har den betydningen at det påvirker forekomsten av kjønnsselektive aborter. Begrepet "den komplette familie" hentyder at det finnes *"ukomplette"* familier. Dersom det eksisterer en sterk følelse av at noe mangler, vil det kunne skape en etterspørsel. Fordi mange av mine informanter snakker om "den komplette familie" i en samtalediskurs av kjønnsselektive aborter, mener jeg dette kan være en reell grunn til at kjønnsseleksjon forekommer, eller et vikarierende argument for andre, underliggende årsaker.

6.3. Oppvekst og oppdragelse

De underliggende patriarkalske årsaksforklaringene kan påvirke oppdragelsen av en datter på en slik måte at det skapes en preferanse for sønner og en reservasjon mot døtre. Grunnen er at det er flere hensyn å ta i forhold til oppdragelse, sikkerhet og forberedelser til ekteskap. Samtidig har utgiftene til oppdragelse av døtre økt i det moderne samfunn.

6.3.1. Det sosiale aspekt ved oppdragelse

I dette underkapittelet diskuterer jeg hvordan det patriarkalske kjønnsrollemønsteret, kjennetegn ved det indiske ekteskapsmønsteret og markører for middelklassehet kan gjøre oppdragelse av døtre til en belastning for hennes fødefamilie, noe som igjen kan skape en reservasjon mot døtre.

Oppdragelsen

For det første sier mange informanter at oppdragelse av døtre er krevende. "[People] are more comfortable having a boy. It's less responsibility", sier Renu. Dette er fordi kjønnsrollemønsteret gjør at en viss oppførsel er forventet av jenter, mens guttenes oppførsel er mer fri. Amitas eksempel illustrerer dette:

"[My parents-in-law] think that girls should be traditionally dressed in Indian traditional clothes, they should not go out, drink, smoke, go to parties, they should look after the house. [...] Bringing up girls, there are so many rules. [...] You have to teach the girls how to sit, how

to stand, how to cover themselves and all that. With boys, they can sit anyway they want, do whatever they want. You see so much of a difference. [...] There are rules for them because I feel that in Delhi, the girls have to follow certain decoram, otherwise it gets difficult for them.”

Dette kan knyttes til det Donner og De Neve (2011) skriver om at en datters kyskhets og oppførsel er forbundet med familiens ære, det (Donner 2008) skriver om at en jente skal forberedes på ekteskap og at hun skal være ekteskapsdyktig i konkurransen om en passende partner. Tradisjonelle indiske klær er en kleskode som symboliserer ære, renhet og prektighet. Dette er også forbundet med sosial stratifisering i forhold til at høykasteidealer som kvinners renhet og kyskhets er markører for den moderne "middelklasseheten". Doktor Vinayak underbygger dette ved å si at:

”They don’t want the responsibility of bringing up a girl. They put a huge premium on virginity and honour. Family honour is linked to the discretion of daughters. So a daughter could ruin your 500 years of family name, let’s say if she runs away with a neighbour or slept with somebody out of your caste.”

Det legen beskriver, understreker viktigheten av døtres oppdragelse og det store ansvaret som ligger i å oppdra døtre. Jo flere døtre, dess større risiko for opprettholdelsen av familiestatus og mer ansvar for familien som skal oppdra dem. For unge kan det være vanskelig å skape en identitet i et samfunn påvirket av globale impuler om individualitet, seksualitet og konsum (Van Wessel 2011). Mens det er middelklassen som har tilgang til denne livsstilen, består samtidig "middelklassehet" av tradisjonelle høykasteidealer som delvis står i kontrast til den nye kulturen. Samtidig som "middelklassehet" er et økonomisk prosjekt, er det også et kulturelt, skriver Donner og De Neve (2011). I produksjonen av "middelklassehet" er det derfor viktig å oppdra døtre slik at de ikke får en for vestligorientert og individuell livsstil. Den indiske patriarkalismen er befestet i produksjonen av "middelklassehet" fordi den kulturelle produksjonen av "middelklassehet" består i å ivareta "tradisjonelle" verdier og normer. Det patriarkalske storfamiliehierarkiet, religiøse ritualer, kjønnsrolle- og ekteskapsmønstre er viktige markører for den kulturelle produksjonen av "middelklassehet". Moderne oppførsel kan dermed utfordre dette, og i det moderne samfunn har det blitt vanskeligere å leve opp til høykasteidealer, og dermed "middelklasseheten". Dette kan bety at døtres oppdragelse må kontrolleres desto strengere i et urbant markedsliberalistisk samfunn med globale impulser. Neena, som har to sønner, er arrangert gift og bor i et nukleært hushold, sier noe om kompleksiteten i det moderne samfunn:

"[...]Someone said that India is like a large python with it's head in the 21st century, and it's tail in the 19th century. [...] A girl who wears jeans will still end up marrying the boy of her parents'

choice. [...] We are going through a transition ourselves. For us it's a culture shock when I see my kids going and talking. But I think I take pride in the fact that we have still stuck to some old values. You know the girls in the mall, the way you talk or the way you dress, it doesn't say anything about the person you are. You could be dressing the way you want, but also not be able to speak your mind. It depends on your family, the background, your upbringing."

Varna, som jobber i en internasjonal kvinneorganisasjon i New Delhi, sier at en datter ses på som en belastning på grunn av kontrollen som kreves i forbindelse med hennes seksualitet, og at dette skaper en reservasjon mot døtre, slik også Dyson og Moore (1983) skriver. Som doktor Vinayak forklarer, kan en datter forårsake stor skade på familiens historie, klassestatus og maktposisjon. Dette kan forklares med det Rahman og Rao (2004) betegner som en "negativ velstandseffekt", som innebærer at reproduksjon og etablering av sosial status avhenger av høykasteidealer og normer. Det betyr at i velstående familier blir det desto viktigere å beskytte sine døtre fra å skade familiens ære. Det kan også bety at for rike familier er det desto viktigere å kontrollere døtres oppdragelse fordi de har mer å miste. Når en datter blir født, er det ingen forventning om at hun skal begunstige familienavnet på noen måte. Det eneste en datter kan potensielt påføre familienavnet er skade, eller i beste fall: ingenting. Dersom hun giftes uten å ha skadet familienavnet med romantiske relasjoner eller brudd på kyskhetsnormene, tar hun ektemannens navn og ingen skade er skjedd. Men døtre kan potensielt forårsake stor skade på familiens status. Shreya eksemplifiserer det på denne måten:

"[If sons are] in and out of jail, the parents will say 'a son is no good', but nobody is saying 'it was inessential to have them'. It doesn't go there. If the daughter has an affair, she brings misery to the household and the family name got affected. The first thing one will say is 'it's better if she was not born. You say that all the time for a girl, but you will not say that for a boy.'"

Sikkerhetstrusselen mot døtre

Å sørge for den riktige oppdragelsen av døtre er en utfordring utover det å "dressere" døtrene. Døtres sikkerhet i det urbane offentlige rom, er også en bekymring for foreldre. Sita forklarer at:

"Raising a girl is difficult. [There is] so much negativity in the society. You have to save your girl from the males, people working in the house, drivers. You have to be cautious with the girls. There are incidents. You're a little more scared. It's easier to raise a boy. It's a security question."

For det første er familien bekymret for sin datters velbefinnende. Flere informanter sier at døtre, i større grad enn sønner, betyr at barnet ikke kan overlates til de ansatte i husholdet,

særlig ikke mannlige ansatte. Dette betyr at mor må være mer tilstede med barnet, og ulike ærend vil være begrenset, noe som gjør døtre til en større ansvar og belastning for foreldre, spesielt mor som hovedoppdrager. En annen bekymring er relatert til å sende døtre utenfor huset på kveldstid fordi det føles uttrykt. "Daughters are more problems. They can't go alone at night. You must be reading the paper? Rape cases" sier Vasala. Dette innebærer at familien delvis må sette datteren i isolasjon (purdah) om kvelden. Det betyr også at det er begrenset hva døtre kan bidra med til sine foreldre. Preba forteller at av denne grunn har de vurdert å forsøke å få en sønn, til tross for medisinske problemer i svangerskapet:

"Initially [my husband] wanted a male child, because his job is transferable [...] and he preferred a son for the reason that he would take care of the mother when he's away or basically just having a male presence in the house when he's not there. [...] The main reason to have a male child is for security reasons. [...] Sometimes I feel that [my daughter] should have a brother. There are many situations where I feel [it]. Like late in the evening when I prepare something, let's say tea, and there's no milk in the house. I can't leave the gas burner and I can't send my daughter outside. Not because I don't have faith in her, but because I don't have faith in the society. [...] [My husband] didn't take his promotion because he had to go to Jammu Kashmir. He refused so he could stay here in Delhi. He can't leave us alone here. It pinch me a lot. We need a man for security."

Sitatet forteller flere ting. Det forteller at det anses nødvendig med mannlig tilstedeværelse i et hushold. Fordi svigerforeldrene har gått bort, bor Preba i et nukleært hushold sammen med sin datter og ektemann som tidvis er borte fra hjemmet. Mannlig tilstedeværelse i hjemmet kan begrunnes med sikkerhetshensyn. Sitatet sier også at det er begrenset hva en datter kan hjelpe sin mor med i husholdet, og at en sønn kunne vært nyttig. Samtidig kunne en søster hatt bruk for en bror til beskyttelse og støtte. Som nevnt i teorikapittelet, skriver Sev'er (2008) at en kvinnes fødefamilie har et sosialt og finansielt ansvar for sin datter helt til det siste ritualet: kremeringen. Uten en bror har Prebas datter ingen til å ta dette ansvaret etter foreldrenes bortgang. Sluttvis forteller uttalelsen også at sikkerheten rundt Preba og hennes datter er så viktig at Prebas mann har takket nei til en forfremmelse og mest sannsynlig høyere økonomiske midler. Dette sier også noe om hvor viktig det er å få en sønn.

For det andre er sikkerheten i det urbane offentlige rom en bekymring fordi et seksuelt overgrep kan skade familiens navn og status og datterens ekteskapsutsikter. Selv om jenta skulle bli et ufrivillig offer for et seksuelt overgrep, er muligheten stor for at hun ville bli stemplet som løssluppen. Hun kunne bli kritisert for at måten hun var kledd eller at hennes oppførsel inviterte til handlingene.

”You have to make sure that your kids are safe. [...] When they were young, I couldn’t keep male staff because I was just concerned. [...] Now I have male staff because I know [the girls] are grown enough, they know how to sit and talk to people. They’ll be careful.” (Amita)

Som Amitas eksempel over viser, legges mye ansvar på jentene selv. For å unngå "episoder" må de vite hvordan de skal oppføre seg, og deler av ansvaret fratas overgriperen. Dersom overgrepet skulle bli kjent, ville uansett ikke datteren bli assosiert med jomfruelighet og kyskheter som er idealene før ekteskap. Som nevnt kan det også skade familiens rykte og maktposisjon, fordi hendelsen indikerer at de verken har oppdratt datteren riktig eller gitt henne tilstrekkelig beskyttelse. Da dette er markører for høykastestatus og middelklassehet, kan deres posisjon degenereres i andres øyne. Surabi forklarer at:

”[One of the problems] is the physical security of the girl. If she is sexually violated, assaulted, then it is also associated with the prestige of the family. [...] They cannot leave [their] girl behind with a maid or a servant. [...] The girl’s gestivity is an important factor”.

Av disse grunnene blir ofte sønner og døtre forskjellsbehandlet i oppveksten. Min oppfatning er at sikkerheten av døtre i seg selv er viktig for hennes foreldre, men også fordi det kan true familiens ære og rykte. Døtre skaper en ekstra belastning for foreldre, og kan medføre at mange eller kun døtre er uønsket i en familie.

Ekteskap

Et av hovedmålene med å gi en datter den riktige oppdragelsen, samt bevare hennes jomfruelighet og prektighet, er å få henne gift. Når Supriya sier at:

”I just want [my daughter] to be an extremely adjusting person, which I keep drilling in her. [...] I want her to adjust very well wherever she is. If I give her all freedom and try to spoil her, [that] you can enjoy in your mother’s place [but] later you will have to do this.”

er det et uttrykk for at hun ønsker å gi sin datter en best mulig oppdragelse og forberedelse til ekteskap. Det illustrerer også hva som kreves av oppdragelse og en datters oppførsel. En datter skal flytte inn i et helt nytt hjem og tilpasse seg det hjemmet på grunn av det patrilokale ekteskapsmønsteret. Om hun ikke lykkes med det, vil det påvirke hennes velbefinnende i familien, men det vil også slå tilbake på hennes foreldre. Datteren står dermed ansvarlig både ovenfor sine svigerforeldre og sine egne foreldre.

Å sørge for sin datters ekteskap, er en av foreldres største plikter. Dersom en datter ikke blir giftet bort, representerer det en sosial katastrofe for jenta, men også hennes familie. Som Arnold et al. (1998) skriver, er en forutsetning for at middelklassedatteren skal være et godt ekteskapsparti, nettopp hennes representasjon av høykasteidealer som prektighet og

ærbarhet, symbolisert gjennom kleskoder og ydmykhet. Professor Tulsi Patel mener at medgift også kan ses som en sosial byrde:

"Dowry needs to be seen as a metaphor. When people use the word *dowry*, it's not to be taken literally as gifts given to a bride at the time of marriage, but it's the gifts given along with the whole idea of how to raise a daughter. [...] The metaphor side is how you would raise your daughter so that she doesn't get into romantic love, she does not have relationships with somebody which is not acceptable to the family."

I større grad har også utdanning blitt en viktig faktor. Ikke nødvendigvis for å forberede kvinnen på arbeidslivet, men for å gjøre henne til en skolert barneoppdrager i et samfunn der det stilles stadig høyere krav til barns skoleprestasjoner (De Neve 2011). Dette blir diskutert nærmere under det økonomiske aspektet, sammen med krav til medgift.

Oppsummert er oppdragelse en ekstra utfordring med døtre. Men utfordringen er også større med døtre hva gjelder å finne et passende ekteskapsparti. Dette er et stort ansvar for foreldre, og utfordringen ligger i å finne et parti innenfor riktig klasse, kaste og religion. Dette vil bidra til å reprodusere klassestatus og innvirke på familiens ære og rykte. Den oppdragelse en datter har fått, vil dermed ha betydning for hennes verdi på ekteskapsmarkedet, men også for familiens status. Dette kan være årsaker til at middelklassefamilier ikke ønsker mange døtre, en grunn til reservasjon mot påfølgende døtre og en grunn til en preferanse for sønner.

6.3.2. Det økonomiske aspekt ved oppdragelse

En grunn som kan skape en reservasjon mot døtre er at alle investeringer i en datter vil bifalle og gagne hennes svigerfamilie etter ekteskap, derav begrepet "watering the neighbours garden" (Attané & Guilmoto 2007b), som har blitt et kjent uttrykk i diskursen om kjønnsseleksjon. Begrepet henspiller på det patrilokale ekteskaps- og bosettingsmønsteret fordi en datter vil forlate sin fødefamilie ved ekteskap. Til motsetning blir en sønn i familien. En sønn vil dermed kunne gi en finansiell sikkerhet i dårlige tider og i alderdommen, også fordi sønner i langt større grad deltar i inntektsgivende arbeid. At en kvinne ikke i stor grad skal delta i arbeid utenfor hjemmet er også en måte å symbolisere klassestatus og "middelklassehet" (Rahman & Rao 2004). Nettopp det at familien ikke trenger hennes inntekt viser at familien er velstående. I tillegg viser det at familien besitter visse verdier som gjerne er knyttet til en høykastelivsstil (Donner & De Neve 2011). Med dette mener jeg at kvinnen skal beskyttes fra det offentlige rom og det som kan true hennes, men også familiens, ære (Donner 2008). På den måten representerer døtre ikke en økonomisk gevinst. Og dersom hun

skulle delta i arbeidslivet, ville dette tilfalle den familien hun giftes inn i på grunn av det patrilokale bosettingsmønsteret, ikke den familien som føder og oppdrar henne.

Selv om en datter sjelden vil bringe familien inntekt, er likevel utdanning en stor utgiftspost for en jentes foreldre (De Neve 2011). Flere av informantene forteller om hvor dyrt det er å ha barn i dag, og Manu, som kun har en sønn, sier "Nowadays it's very difficult to take care of one child. Financially I think it's enough". Grunnen er at middelklassefamilier i stor grad sender sine barn til de beste private skoler de har råd til. I tillegg er det blitt vanlig å leie inn privatlærere til leksehjelp for å ruste barna så godt som mulig til å oppnå gode karakterer. Dette er en stor kostnad og en nødvendighet. For Amita og familien var det utgiftene som avgjorde hvor mange barn de skulle få. "We had decided initially that we'll have only two children, so we didn't want to try a third time, no matter what. It's too expensive". Utdanning av døtre er også nødvendig da det i større og større grad er en forventning at en svigerdatter er utdannet. Hovedgrunnen til dette er ikke for at hun skal delta i arbeidslivet, men for å forberede henne på oppdragelsen og skoleringen av egne barn (Donner & De Neve 2011). Utdannede brudgommer ønsker også bruder med kunnskap. Derfor må foreldre investere selv i en datters utdanning. På en annen side kan det være foreldres ønske om å gi en datter muligheten til å stå på egne bein.

I tillegg begynner mange foreldre tidlig å spare til en datters medgift og bryllupsutgifter. Rekha og mannen deltar i en spareplan for sin datter. Pengene blir utbetalt når datteren blir voksen. Noe vil de bruke på hennes utdannelse, noe på ekteskap. I det neste kapittelet blir det grundigere drøftet hvordan en sterk inflasjon i medgift- og ekteskapsutgifter representerer en stor økonomisk byrde selv for velstående familier med døtre.

I motsetning til investeringer i en datter, kan investeringene i en sønn gi familien økonomisk og sosial akkumulasjon. Både en sønns inntekt og suksess vil tilfalle familien og familienavn. Noen av informantene hevder en sønn er spesielt viktig i forhold til å ta over en eventuell familiebedrift. Renu håper å bo med sin sønn og at han skal ta over familiebedriften. "It's more comfortable, more convenient that we follow the same thing", sier hun.

6.3.3. Det religiøse aspektet ved oppdragelse

Døtres oppdragelse kan også gjøre døtre til en religiøs last ettersom det er foreldres plikt å beskytte døtres rituelle renhet. Dette krever tett oppfølging av en datter i form av at hun ikke skal gå alene, hvordan hun kler seg og hvordan hun oppfører seg. Brudd på oppfatningene og

normene for hva som er rituell renhet, kan få konsekvenser for familiens sosioreligiøse status og for datterens ekteskapsmuligheter.

6.3.4. Oppsummering

Det er flere sider ved *det sosiale aspekt* som kan gjøre døtre til en byrde for sine foreldre. Det indiske kjønnsrollemønsteret skaper større krav til døtres oppdragelse enn sønners. Dette gjør i seg selv oppdragelsen av døtre mer krevende. Byrden av å oppdra døtre forsterkes også av det professor Tulsi Patel kaller "medgift som metafor". Det betyr at foreldre må investere mye i å gjøre sine døtre "ekteskapsdyktige" på et marked der kvinner konkurrerer om menn med høyere sosial status. Familiens status er nært forbundet med datterens prektighet, forsterket av middelklassens etterlevelse av en "sanskritisk modell", eller høykasteidealer for moral, kyskhets og tradisjonelle indiske familieverdier. Dette er markører for indisk "middelklassehet" (Donner & De Neve 2011), og dermed viktig for produksjonen av sosial status. I tillegg er oppdragelse av døtre en belastning på grunn av sikkerhetstrusselen i det urbane offentlige rom. Døtre kan potensielt representere en stor fare for den sosiale status familien har etablert gjennom flere generasjoner. Sikkerhetshensyn i forhold til en datter legger ekstra utfordringer særlig på datterens mor, men også for hva en datter kan bidra med i hjemmet. Dette henger sammen med *det religiøse aspektet* der døtres rituelle renhet må sikres. Denne byrden kan skape en form for reservasjon mot døtre, og potensielt et ønske om å begrense antall døtre i en familie.

Det økonomiske aspekt av den patriarkalske samfunnsstradisjonen gjør at investeringer i en datter, i motsetning til en sønn, ofte ikke gir avkastning i form av inntekt eller støtte i alderdommen (Guilmoto 2009). Dette innebærer at investeringer i en datter ikke vil gi gevinst, at det er som å dyrke naboens hage. Den inntekt og suksess en sønn vil oppnå i løpet av livet, vil knyttes til familien og familienavnet. Mitt argument er at flere aspekter av patriarkalismen gjør oppdragelsen av døtre til en større belastning enn oppdragelsen av sønner, noe som intensiveres av et ønske om sosial mobilitet. Oppdragelse av døtre kan være en delforklaring til reservasjon mot døtre.

6.4. Ekteskapsmønster

Kjennetegn ved ekteskapsmønsteret skaper på ulike måter en preferanse for sønner og reservasjon mot døtre, og kan bidra til å forklare hvorfor familier vil unngå flere døtre.

6.4.1. Det sosiale aspekt ved ekteskapsmønsteret

Foreldre til en datter har et viktig ansvar i å finne en passende ektefelle til henne. I dette kapittelet påpeker jeg hvordan det sosiale aspekt ved patriarkalismen kan gjøre dette til en belastning, samtidig som døtre begrenset vil kunne støtte til sine foreldre i alderdommen.

Finne partner

For det første er det problematisk å finne en passende ektefelle til sin datter. Sita beskriver problematikken på denne måten:

"For both of them it will be hard to find a partner. The society has changed. The Indian values that were there, have really gone down. [To] find a person that got equally good values will be difficult. [...] Getting them married is a big issue. If you are highly educated, you will be 27 before you're finished. So they're old when they get married. Then you're already used to an independent life."

Ifølge Sita vil det være vanskelig både for hennes sønn og datter å finne en partner. For hennes sønn vil det innebære at familien må godkjenne den kvinnen som potensielt skal leve sammen med dem i et storfamiliehushold. Men når en datter skal giftes bort, handler det også om å forhandle klasseposisjon, makt og status i samfunnet, og det vil symbolisere den ære og respektabilitet som familien representerer. På grunn av tradisjonen med hypergyni skal en datter helst giftes til en familie med samme, eller høyere sosial status. Professor Tulsi Patel sier at "Symbolically the family that receives your daughter in marriage has a higher status than your own family status". Det er dette blant annet Hudson og Den Boer (2004) refererer til som hypergyni. Ekteskap virker på den måte som en forhandling om sosial posisjon. Giftes hun til en familie med samme sosial status, vil datterens familie posisjoneres som underlegen brudgommens familie ved at de vil være brudgivere mens brudgommens familie blir brudetakere. Å kunne gifte sin datter til en familie med høyere sosial status er en måte å etablere sin egen klasseposisjon, men det vil også bety en livslang underlegenhet til brudgommens familie. Brudgommens familie vil også stille i en sterk posisjon ved å kunne velge blant flere familier som går inn i en sterk konkurranse om å gifte bort sin datter til familien med høyere status. Ekteskap er også kjent for å være endogame hva gjelder religion, klasse og kaste, men eksogame i forhold til at ekteskap skal skje utenfor familien (Uberoi 1994d). Foreldre til en datter vil dermed ha spesielt mange hensyn å ta i forhold til valg av hennes ektefelle. Det valget de faller på, eller den konkurransen de vinner, vil si noe om hvem de er som familie; hvilke verdier de har, deres respektabilitet og klasseposisjon. Det er slik jeg tolker Sita når hun sier at det er en utfordring å finne en potensiell partner med samme

verdier. Hun sier også at samfunnet endres, at *indiske* verdier utfordres og at en individuell livsstil ikke er bra for ekteskapsutsiktene. Dette kan tolkes i sammenheng med det Donner (2008) skriver om globalisering som en trussel mot familieverdier. På den måten kan det være vanskeligere for Sita å finne en partner til sine barn som besitter visse familieverdier, i et samfunn der de unge påvirkes av impulser fra det globale samfunn.

Professor Tulsi Patel sier at det er i familiens interesse at det arrangeres et passende ekteskap for en datter: "So marriage in that sense is considered ideal when the elders of the family decides what is the best match for the daughter". Selv om kjærlighetsekteskap ofte skjer innen samme kaste og klasse, er likevel en forelskelse på tvers av det familien anser som passende, noe familien frykter, skriver Donner (2008). Og selv om en sønn eller en datter finner et ekteskapsparti som foreldrene godkjenner, vil de ønske at ekteskapet skal se ut som om det er arrangert og avtale dette med familien til den andre part, forteller Patel. Dette kan henge sammen med reproduksjonen av middelklassehet i form av middelklassens nasjonalisme og syn på seg selv som noe mer "indisk" enn andre. Det kan også henge sammen med et forsvar av sin klasse- og statusposisjon ved å synliggjøre viktigheten av familien og storfamiliehierarkiet der de eldre besitter den største autoritet, og derfor skal ha innflytelse på slike avgjørelser. Et arrangert ekteskap er dermed et godt utgangspunkt for dette. I tillegg er det arrangerte ekteskapet med på å reprodusere bildet middelklassen har av seg selv som mer "indisk", familieorientert og "tradisjonell" enn andre, og dermed opprettholde en høy status (Donner 2008).

"[Boys] marry the girl their parents choose for them. For us there's nothing abnormal or bad about it. We've adopted Western ways in every way possible [...]. This is one where I think India would be a happier society if they cling on to some part of this value. [...] I think I take pride in the fact that we have still stuck to some old values." (Neena)

Hesketh og Xing (2006) skriver at ekteskapet er en kritisk institusjon. I forhold til ekteskap er det verdt å nevne at en potensiell skilsmisse vil kunne skade hennes familie alvorlig. Så alvorlig kan en skilsmisse være, at til tross for 16 år i et voldelig ekteskap, der hun til slutt nesten ble drept, var det vanskelig for Sapna å skilles fra ektemannen. Ifølge Sapna var det vanskelig for moren Vasala å akseptere henne tilbake i husholdet.

"You have to make a marriage work, and you have to stay there. Divorce was never an option. It's not accepted [...] Behind closed doors it's always like 'maybe she should've adjusted a little more, because men are like that'. Men get away with murder. [...] My mother probably felt that I should go back – that he would become better." (Sapna)

Skilsmissen var også en vanskelig avgjørelse for Sapna, men til slutt sto valget mellom ekteskapet og livet. Hennes svigerinne, Amita, forteller at skilsmissen var svært ydmykende for Vasala, Sappas mor.

Dette er noen av grunnene til at Neena sier "[W]hen a girl is born, they feel it as a liability to marry her off". Med flere døtre, øker utfordringen. Mitt argument er derfor at utfordringen med å finne en passende partner som gjør at familiens sosiale status kommer godt ut av det, er en av grunnene til at foreldre ikke ønsker mange døtre, men foretrekker en sønn. Dette kan være en delforklaring til etterspørselen etter kjønnsseleksjon blant middelklassefamilier.

Emosjonell sikkerhet

Den andre årsaken til preferanse for sønner forbundet til ekteskapsmønsteret er at døtre er midlertidige medlemmer av familien hun fødes inn i, mens sønner blir i familien, som Guilmoto (2009) skriver. Dette gjør at familien som skal føde et barn vil foretrekke en sønn. At døtre forlater familien hun er født inn i, har konsekvenser utover at hun ikke lenger er i familien. Det betyr også at hun svært begrenset vil kunne yte emosjonell og sosial bistand til sine foreldre i alderdommen. Dette er en sønns forpliktelse. Han vil fylle husholdet med familiemedlemmer og muliggjøre et storfamiliehushold. Den inngiftede svigerdatteren vil lage mat og stelle i huset, handle inn og ta dem med til legen om nødvendig. Hun er pliktig i å yte omsorg til hans foreldre.

"If a son decides to live in a joint family with us, it's good - it's better. Mainly people in India want to live in a joint household because we value family. They want the security if anything happens so someone is there to help you. Daughter-in-law takes care of the house, cooks for you. Emotional support, that's the basic thing." (Manu)

Det som menes med emosjonell støtte i alderdommen, er at gjennom det patrilineære, patrilokale ekteskaps- og kjønnsrollemønsteret, har en sønn og hans kone et ansvar i å ta vare på hans foreldre, fortrinnsvis i et storfamiliehushold. De eldres nærmeste sosiale nettverk vil gjerne bestå av én eller flere sønner, deres koner og barn, og dette er deres sosiale sikkerhetsnett. Familie er svært viktig i fraværet av en velferdsstat. Storfamiliestrukturen har en spesielt viktig funksjon i alderdommen når en igjen blir avhengig av å bli ivaretatt, og dette handler ikke kun om finansiell sikkerhet. "Financial support is not only financial support. It's like somebody being present, taking you to the doctor" sier Shreya. En datter utføre disse pliktene i den familien hun giftes inn i. "When a daughter marries into another house, she

adopts their name. [My parents] love our daughter, but they still feel that she would belong to another house”, sier Sachin, ektemann til Arti.

Som tidligere nevnt, forteller mange av mine informanter at de som døtre har måttet ta seg av sine foreldre fordi brødre ikke gjør det eller fordi de er fraværende. Likevel er det store tabuer mot å bosette seg sammen med sin datter og hennes familie. Amita sier at:

”A daughter never settles down with her parents. Maybe 1/1000 cases will the boy stay with the woman’s family, but that is really looked down upon. That used to mean that the man was not financially stable. [...] Even my father, he’s educated and have travelled all over the world, [...] don’t want to come here and stay in my house, because my mother-in-law is here. [...] For my parents it’s embarrassing to stay here”.

På grunn av hypergyni, har kvinnens familie i utgangspunktet en lavere sosial status enn brudgommens familie. Derfor vil det være en degenerering for brudgommen og hans familie dersom han bosetter seg med brudens familie. Samtidig ønsker ikke brudens foreldre å ta fra brudgommens familie, da dette vil bli ansett som snylteri, og da det betraktes som om de allerede har overført en byrde til familien, i form av deres økonomisk avhengige datter. Selv om både Sita, Arti, Manu, og Supriya tidvis har bidratt med emosjonell og finansiell støtte til sine egne foreldre, er det kun Supriya som i perioder har bodd sammen med sin mor.

Min forståelse er at det fortsatt er sønner som har det sosiale ansvaret for foreldre, og at dersom en datter skal ta ansvar for sin egen familie, skjer det kun med velsignelse fra familien hun er giftet inn i. Storfamilien som institusjon og den emosjonelle støtten i alderdommen, gjør sønner mer verdifulle enn døtre i sin fødefamilie.

6.4.2. Det religiøse aspekt ved ekteskapsmønsteret

Det blir ansett hellig å gifte bort en datter. Dette symboliserer å gi bort noe av det kjæreste du har, uten forventning om gjengivelse. På denne måten får døtre religiøs verdi. Samtidig skriver Patel (2007) at det kan oppleves om en religiøs og rituell byrde å gifte bort en datter. Endogame ekteskap kan bety en utfordring i å finne en partner som har tilnærmet samme religiøse og spirituelle bakgrunn. Hudson og Den Boer (2004) skriver at ekteskapet er den mest offentlige markeringen av rituell renhet. Dette er nært forbundet med ekteskap innen ens egen subkaste. For å bevare rituell renhet er det nødvendig med endogame eller hypergame ekteskap. Fordi religion også er knyttet til høykasteidealer og dermed produksjonen av "middelklassehet", kan det religiøse aspekt gjøre utfordringen med å finne en passende partner mer utfordrende, spesielt for foreldre til døtre.

6.4.3. Det økonomiske aspekt ved ekteskapsmønsteret

Medgift er den viktigste økonomiske grunnen til at en datter er en byrde ved ekteskap. Praksisen er ulovlig, likevel er medgift fortsatt vanlig (Patel 2007). Som Sharma (1994) skriver, vil selv en velstående familie merke medgift på familiens ressurser, ettersom medgiften øker parallelt med familiens velstandsnivå.

"I think that the more money you have, the more greedy you are. [...] Market drives you. [...] For the middle class family in India now, with the growing market and consumerism, their aspirations are much higher than they used to be." (Surabi)

Medgift - og bryllupsutgiftene er en stor økonomisk utgift for familien, mens sønner genererer økonomiske verdier gjennom medgift. Medgiftsummen vil være et symbol på familiens finansielle status, men også på sosial status. Ekteskapet kan bli en form for reforhandling av klasseposisjon på grunn av hypergyni, og familien vil ønske å gifte sin datter til en familie med så høy sosial status som mulig for å kunne plassere sin egen posisjon i hierarkiet (Sev'er 2008).

"I would prefer that the boy she gets married to is in a similar kind of family, so that I don't have to stretch my limits. Financially I would do it the way I would like to, whatever is the minimum amount required to spend on the marriage in terms of inviting people and the place you take up. It's extremely important that you don't have a drastically contrasting class variation between the families. [...] I think that the girl has been brought up in a certain way, and she would prefer to live in that certain way [with] a certain minimum of comfort. [...] We look for somebody in our own class." (Reena)

"Dowry is such a tabu word. [...] Ideally we would like to give [our daughters] the wedding they want. [...] Even I would like to see them marry well off. I would like to give them the best of what I can afford, but am I going to give them a lot more than what I should? I don't think so. It will be an amicable discussion." (Amita)

Det Reena og Amita sier, er et uttrykk for at det koster penger å gifte bort en datter. Sitatene kan tolkes som at valg av brudgom er et spørsmål om hva de har råd til, og at det er en av grunnene til at Reena ser etter en brudgom i samme klasse. Samtidig er det et uttrykk for at medgift og ekteskapsutgifter bidrar til å forhandle og reprodusere klasseposisjon og sosial status ved at foreldre ønsker å tilby det de kan av ressurser og den brudgommen de har råd til. Dette kan tolkes som eksempler på hypergyni, men også at ekteskap er endogame ved at de arrangeres innenfor et visst sosialt strata. "Now with love marriages becoming more popular, there are wealthy people who think that it's risky to have daughters", sier professor Tulsi Patel. Slik jeg forstår sitatet, er medgift en risiko i økonomiske termer, men også en sosial risiko. Ofte innebærer også et ekteskap gjentatte transaksjoner fra brudens familie til

brudgommens (Sev'er 2008). Derfor er det også viktig for en familie at en datter giftes inn i en familie de har råd til å fortsette å gi gaver til. På grunn av det fremvoksende konsumeringsfunnet har inflasjonen i ekteskapsutgifter vært sterkere enn den generelle inflasjonen, skriver Sharma (1994).

"Over the years there's been a lot of focus on the market and a commercialization of the marriage. So marriage expenses have really gone up. [...] These also influence decision at the middle class level and at the poor family level. [...] [For the affluent, dowry] might not be a big deal in terms of them being able to afford, but they'd still have to pay a huge amount as a status symbol. Because the amount of dowry the girl brings into her husband's family, is considered to be a matter of the status, a matter of maintaining their status in the community for her parents and of her family." (Varna)

Dette innebærer at det er svært dyrt å gifte bort en datter, og at selv for en velstående familie vil det være svært kostbart å gifte bort flere døtre uten at familiens sosiale status påvirkes. Derfor er det mange familier som vil unngå å få flere døtre.

For det andre er det ikke forventet at en datter skal støtte sine foreldre finansielt etter ekteskapsinngåelse (Guilmoto 2009). Mitt inntrykk er at det heller ikke er forventet finansiell støtte fra sønner i middelklassefamilier. Mange av informantene har spart opp penger til alderdommen, og ønsker ikke å være en byrde for sin sønn, eller datter. Men i et storfamiliehushold vil mye av økonomien være felles, noe som kan gjøre sønner økonomisk betydningsfulle for aldrende foreldre.

For det tredje påpekte noen av informantene at det særlig for familier med en familiebedrift vil være spesielt viktig å få en sønn til å ta over bedriften. Ved å la en datter overta bedriften, fryktes det at den havner i hendene på hennes svigerfamilie etter ekteskap. Det samme gjelder for eiendom. Varna sier at "Even if the [property] law exists, daughters often forgo their share of the property - just to maintain peace in the family", mens Sita mener at "[The rich] want their entire wealth to be carried on - accumulated through many years. And their family name should go along with the money". Familiebedriften henger sammen med familienavn og familiens ære, derfor er det også viktig å få en sønn. Mens det økonomiske aspektet av patriarkalismen gjerne fører dreide seg om viktigheten av en sønn for overtakelse av jordbruksområder, handler det mer i dag om viktigheten av en sønn for å overta eiendom, familiebedrift og andre økonomiske verdier.

Særlig medgift gjør døtre til en økonomisk, men også sosial, kostnad for foreldre. Sønner kan representere en økonomisk sikkerhet i alderdommen, og viderefører familiens akkumulerte ressurser innen den patrilineære gruppen. Dette kan skape en etterspørsel etter sønner og et ønske om å begrense antall døtre.

6.4.4. Oppsummering

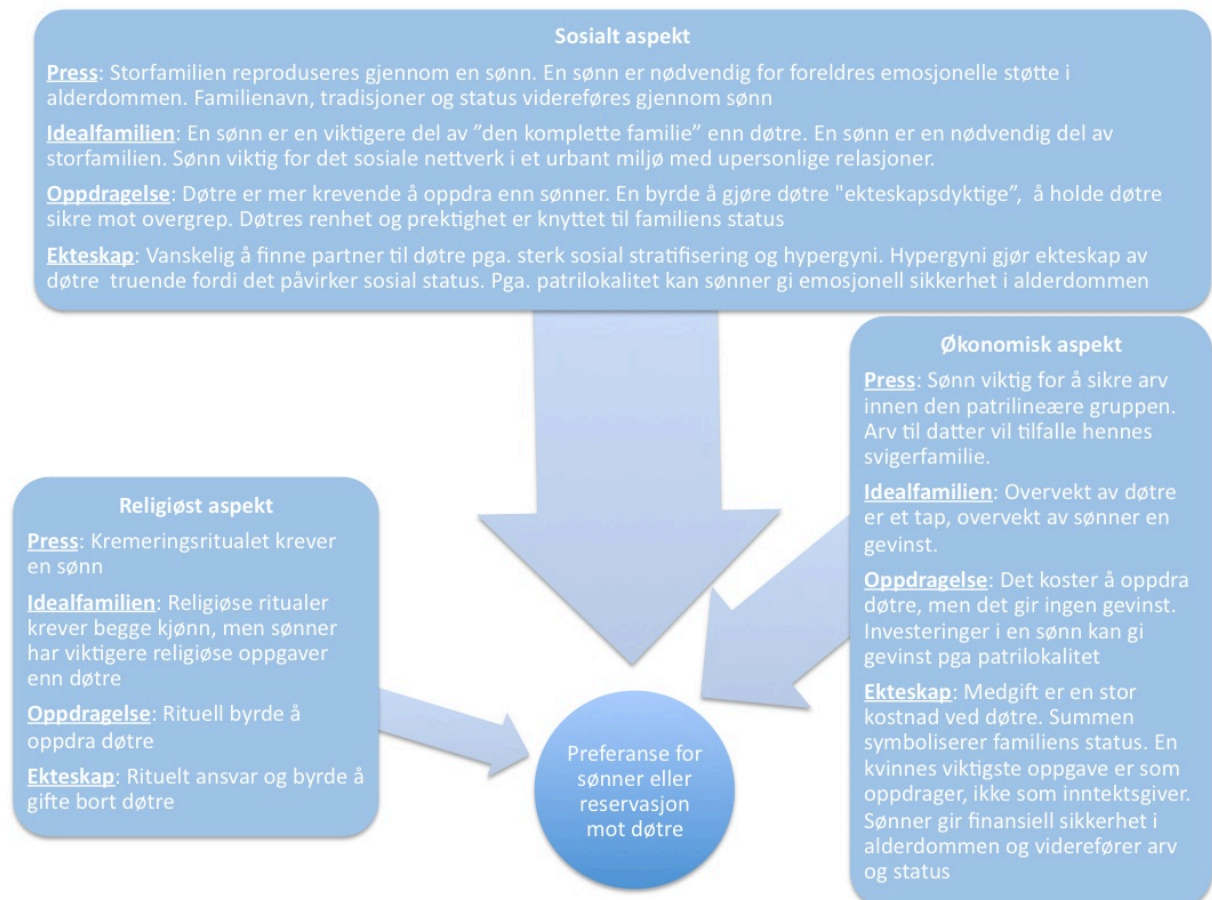
Det sosiale aspektet av patriarkalismen innebærer at ekteskapsmønsteret er patrilokalt. Selv om ekteskapsmønsteret også er i endring, er mitt argument at den tradisjonelle storfamilien er en markør for "middelklassehet", og på den måten bevares familiestrukturen i tider med modernisering. Dette betyr at normen er at kvinner forlater sin fødefamilie ved ekteskap. Det kan være utfordrende for foreldre å finne en passende partner i et sterkt sosialt stratifisert samfunn, der det er konkurranse om de best sosialt plasserte brudgommene. I tillegg representerer ekteskapet en reforhandling av sosial status. Det patrilokale bosettingsmønsteret gjør foreldre avhengig av en sønn til emosjonell støtte i fraværet av en sosial velferdsstat. Amita er en av informantene som vektlegger dette: "Emotional support [is important], yes. I don't think financial support today is really required. Our generation is able to save up money. One just needs emotional support. My husband has saved throughout his life for our future. Economically I'm not worried at all".

Det økonomiske aspektet av patriarkalismen bidrar også til at døtre ses på som en kostnad, særlig gjennom medgiftstradisjonen. På grunn av en sterk inflasjon i medgift - og ekteskapsutgifter, er det dyrt å gifte bort en datter. Dette forsterkes av at medgiftsummen skal symbolisere familiens sosiale status, og dette presses av det hypergame aspektet at en datter gjerne skal giftes oppover i det sosiale hierarkiet. Motsatt skaper vektlegging av det patrilineære en preferanse for sønner, ved at sønner kan videreføre familiens økonomiske ressurser, og den status det symboliserer, innen den patrilineære gruppen. *Det religiøse aspektet* gjør døtre til en byrde ved at det er en religiøs plikt for foreldre å arrangere datterens ekteskap.

At den emosjonelle støtten i storfamilien fortsatt er viktig, sammen med døtres medgiftkostnader, og arverettigheter blant annet til eiendom og familiebedrift, kan ses på som forklaringer til preferanse for sønner, og et motiv til å begrense antall døtre. På denne måten kan kjønnsrolle- og ekteskapsmønsteret være en delforklaring til at kjønnsselektive aborter forekommer blant middelklassefamilier.

7. Konklusjon

Det denne studien har bidratt til, er å peke på ulike faktorer som kan være med på å forklare hvorfor middelklassekvinner i Delhi etterspør kjønnsselektive aborter. Om studien ikke har identifisert alle faktorer som spiller inn, kan den likevel bidra til økt variasjon og kompleksitet i årsaksforklaringer, og danne et utgangspunkt for videre studier.

Figur 3: Fremstilling av funn i forhold til teoretisk rammeverk (fig. 2). Antydning av aspektenes relative forklaringskraft.

Det første denne studien peker på, er kvinners sårbarhet for press fra familie og omgivelser. Selv om kvinner selv kan ha en egeninteresse i å få en sønn, vektlegger informantene at det ikke hovedsakelig er kvinnen som er pådriver til kjønnsselektive aborter, men at det er svigerforeldre. Jeg antyder at den patriarkalske storfamiliestrukturen kan gjøre kvinner sårbare fordi livssyklusen til en kvinne i storfamilien posisjonerer kvinnen nederst i både alders- og kjønnshierarkiet, og at kvinnens forhandlingskraft er svakest mens hun er i sin reproduktive periode. Flere informanter påpeker at familien er kjernen i en kvinnes liv, og at

hun handler med en kollektiv identitet som er definert av storfamiliens autoritet; de eldre. For middelklassen kan storfamilietankegangen bli forsterket av en sanskritiseringsprosess og den kontinuerlige produksjonen av "middelklassehet". En viktig grunn til at det utøves press, kan være storfamiliens vektlegging av de patrilineære båndene og den patrilineære alliansen. Det innebærer at videreføring av generasjonene, familienavn og familiens økonomiske ressurser må skje gjennom en sønn. Uten en sønn reproduseres ikke storfamilien gjennom nye generasjoner, noe som også vil bety at foreldre ikke er sikret emosjonell støtte i alderdommen. Kremeringsritualet kan også gjøre det viktig å få en sønn. Press kan, på bakgrunn av underliggende faktorer som gjør sønner nødvendige, bidra til å forklare etterspørsel etter kjønnsselektive aborter. Dersom det er svigerforeldre som hovedsakelig utøver press, kan det bety et generasjonsskille hva gjelder velvilje til bruk av kjønnsseleksjon. På den annen side, uten endringer i den patriarkalske strukturen og den sosiale betydningen av storfamilien, vil dagens unge kunne møte de samme behovene når de på et tidspunkt blir foreldre. Min oppfattelse gjennom feltarbeidet er at storfamiliehusholdet fortsatt er idealet, selv om en ser en økt tendens til nukleære hushold. Men om husholdet er i endring, betyr ikke det nødvendigvis at storfamilien betyr mindre.

I andre analysekapittel antyder jeg at bildet av idealfamilien kan skape en etterspørsel etter sønner. For det første ønsker middelklassen gjerne få barn. For det andre består idealfamilien av et barn av hvert kjønn. Mange av informantene kaller det "den komplette familie". Jeg argumenterer for at "den komplette familie" kan tolkes som et uttrykk for en preferanse for sønner, fordi en sønn er en viktigere del av "den komplette familie" enn en datter. Dette handler ikke om at foreldre *ikke* ønsker en datter, men at de ønsker minst en sønn. Jeg antyder også at normen med små barnekull kan intensivere preferansen for sønner ettersom foreldre har få sjanser til å sikre en sønn i barnekullet. Hvorfor minst en sønn er nødvendig i et barnekull på to eller tre, kan ses i sammenheng med den patriarkalske storfamiliestrukturen. Informantene sier at relasjoner er svært viktig i India, men de patrilineære relasjonene er de viktigste. Vektleggingen av det patrilineære gjør at en sønn er nødvendig for å reprodusere storfamilien ved å sikre generasjonene. Et urbant miljø med upersonlige relasjoner, kan gjøre storfamilien desto viktigere som sosialt nettverk og sikkerhetsnett. Informantene sier også at "den komplette familie" er nødvendig for religiøse ritualer fordi hvert kjønn har sine religiøse roller, men at det kun er en sønn eller andre mannlige slektninger som kan utføre det siste ritualet som skal sikre den avdøde et godt etterliv. Økonomisk går "den komplette familie" i balanse ved at døtre er en kostnad og sønner en ressurs. Overvekt av døtre vil kunne være et tap, mens overvekt av sønner en

gevinst. Inntrykket er at ønsket om "den komplette familie" er sterkt. Denne idealfamilien kan ses på som et resultat av underliggende faktorer som skaper en preferanse for sønner, som møter det moderne samfunnets norm om små barnekull. Denne kombinasjonen kan bidra til å skape en etterspørsel etter en sønn og et ønske om å begrense antall døtre, i ytterste konsekvens gjennom kjønnsselektive aborter.

I kapitlene om *oppdragelse* og *ekteskapsmønster* identifiseres flere faktorer som kan bidra til å skape en etterspørsel etter sønner og en reservasjon mot døtre. Disse underliggende faktorene kan også bidra til å skape et *press* og et *ønske om "den komplette familie"*. I kapitlet om oppvekst og oppdragelse skriver jeg at kjønnsrollemønster og sikkerhetstrusselen mot døtre gjør oppdragelse av døtre mer krevende enn sønner, og at dette potensielt kan være truende for familiens sosiale status, ære og rykte. Brudd på høykasteidealer og rituell renhet kan også påvirke en datters ekteskapsutsikter negativt. De økonomiske investeringene i en datter, blant annet i utdanning, er nødvendig for datterens "ekteskapsdyktighet", men investeringene vil i liten grad gagne hennes foreldre etter datterens ekteskap. Motsatt vil investeringer i en sønn kunne gagne familien på grunn av det patrilokale storfamiliesystemet. I ekteskapskapitlet skriver jeg at det er foreldres sosioreligiøse plikt å arrangere ekteskap for sin datter. Grunnene til at dette kan bli sett på som en byrde, er fordi det er utfordrende å finne en passende partner i et sterkt stratifisert samfunn. Ekteskapet representerer også en reproduksjon eller reforhandling av familiens sosiale status, og hypergyni-tradisjonen kan sette datterens familie i en underlegen posisjon til brudgommens familie. Den patrilineære avstamningen og patrilokalitet gir sønner ansvaret for den emosjonelle støtten av foreldre i alderdommen og for videreføring av familienavn, akkumulerte ressurser, og statusen knyttet til dette. Økonomisk gjør medgiftstradisjonen døtre til en belastning, som blir forsterket av inflasjon i ekteskapsutgifter i det moderne konsumeringsamfunnet.

Analysen har vist hvordan sosial status og produksjon av "middelklassehet" er nært forbundet med høykasteidealer, og det som kan betegnes som kjennetegn ved den indiske patriarkalismen. Denne forbindelsen mener jeg er en grunn til at den indiske patriarkalismen er vedvarende og dagsaktuell, til og med blant kvinner med høy sosioøkonomisk status. Selv om kastesystemet offisielt er forkastet, forsvinner ikke automatisk behovet for sosial stratifisering fra "de andre" og sosial posisjonering. Patriarkalske tradisjoner kan i så måte ses som en del av produksjonen og markeringen av klasseidentitet.

Det er vanskelig å si hvilke faktorer som har en sterk relativ forklaringskraft. Generelt snakket informantene mest om sosiale grunner til preferanse for sønner, dernest økonomiske,

og minst om de religiøse grunnene. Dette trenger ikke å si noe om den relative forklaringskraften, men mitt inntrykk er at dette representerte det de fleste informantene mente hadde sterkest forklaringskraft. Basert på den kunnskapen jeg nå besitter og en subjektiv oppfattelse, vil jeg nevne noen forklaringer som jeg vurderer at kan ha en sterk forklaringskraft til etterspørsel etter kjønnsselektive aborter blant middelklassekvinner i Delhi for tiden. For det første har jeg pekt på viktigheten av storfamilien som institusjon, forsterket av mangel på en velfungerende velferdsstat og et urbant miljø med upersonlige relasjoner. Dette er grunnen til at sønner er viktige som *emosjonell støtte* til sine foreldre i alderdommen. Jeg antyder at dette er viktigere enn finansiell sikkerhet, fordi familier med høy sosioøkonomisk status gjerne har pensjoner eller sparepenger til alderdommen. For det andre antyder analysen at *medgiftkostnadene* ved døtre også har forklaringskraft i familier med en høy sosioøkonomisk status. Dette kan forklares med en inflasjon i medgift- og ekteskapsutgifter, samt at medgiftsummen skal symbolisere familiens velstand og sosiale status. Samtidig er mitt inntrykk at det sosiale og symbolske aspektet ved ekteskap er en viktig grunn til en reservasjon mot døtre. Døtre skal oppdras innenfor et strengt kjønnsrollemønster, hennes rituelle renhet skal sikres, hun må beskyttes fra sikkerhetstrusler, hun skal gis riktig utdanning, det skal finnes en passende partner, og familiens status, ære og rykte avhenger av alle disse faktorene. Analysen av idealfamilien, emosjonell støtte i alderdommen, oppdrageransvaret med døtre og betydningen av klasseproduksjon, mener jeg tilfører studiet av kjønnsseleksjon kompleksitet og variasjon i årsaksforklaringer. I stor grad styrker analysen teorien som det refereres til. Dette kan bidra til å forstå etterspørsel blant middelklassekvinner i dag.

Mange studier baserer seg på de kvantitative dataene som jeg også refererer til innledningsvis i denne oppgaven. Noen forskere søker å se på sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og kjønnsrater. Derimot har jeg sett få *kvalitative* studier på kjønnsseleksjon. Av det jeg har sett, har Varma (2002) intervjuet kvinner med høy sosioøkonomisk status i Amritsar om kjønnsseleksjon, mens Bhagat, Laskar og Sharma (2012) har studert oppfattelser om kjønnsseleksjon i en urban slum i Delhi. Som referert til i det teoretiske rammeverket, er det skrevet mye om kvinners status i det patriarkalske samfunnet, betydningen av storfamiliesystemet, kjønnsrollemønster og produksjon av sosial status i India. At jeg velger å studere denne spesifikke kategori kvinner, synes jeg er et verdifullt bidrag. Flere, som Donner (2008), har også satt fokus på middelklassekvinner, men ikke i direkte sammenheng med kjønnsselektive aborter. Det kan være mye forskning som har havnet utenfor min radar, særlig forskning gjort i India av indiske akademikere de siste årene.

Ut fra det jeg vet, er det blant annet ingen som har skrevet om "den komplette familie", hvordan denne diskursen kan skape en etterspørsel etter sønner eller hvordan produksjonen av "middelklassehet" kan spille inn på kjønnsratene. Muligens har denne studien bidratt til å peke på faktorer som kan ha en betydning og som kan være spesifikke for den kategori kvinner. I denne oppgaven vil jeg kun antyde at disse faktorene har betydning, men det er noe som krever mer forskning. Dersom faktorene har betydning, peker det mot at offentlige kampanjer ikke kun bør adressere kvinner for å bekjempe kjønnsseleksjon, men bør adressere storfamilien. I tillegg kan informasjonen tyde på at myndigheter gjennomgående bør ta hensyn til kjønn i befolkningsplanlegging, og styrke kvinners generelle posisjon i samfunnet.

Kjønnsselektive aborter skjer mange steder i verden. Særlig Kina har kjønnsrater som avviker fra biologisk naturlige kjønnsrater (UNFPA 2012). Das Gupta et al. (2003) har sammenlignet familiesystemene i India, Kina og Sør-Korea, og mener at det er det patrilineære storfamiliesystemet som er fellestrekket for samfunn med sterk preferanse for sønner. I overnevnte land finnes det fellestrekk og ulikheter i storfamiliesystemet. På noen områder kan dermed noen av funnene være relevante også i Kina, men jeg har for lite kunnskap om den patriarkalske strukturen og den politiske, sosiale og økonomiske konteksten i Kina til å uttale meg nærmere om dette. Deler av funnene i denne oppgaven kan også være relevante i forhold til den indiske innvandrerbefolkningen i vestlige land. Flere forskere, som Bhalotra og Cochrane (2010), Almond og Edlund (2008), Almond, Edlund og Milligan (2009), og Dubuc og Coleman (2007) viser til studier av indiske immigranter i vestlige land der en finner kjønnsrater som avviker fra normale kjønnsrater. Singh, Pripp, Brekke og Stray-Pedersen (2010) har sammenlignet kjønnsrater i den indiske og pakistanske innvandrerbefolkningen i Norge. Resultatene viste en indikasjon på kjønnsseleksjon ved tredje og fjerde fødsel blant den indiske innvandrerbefolkningen, men utvalget var for lite til å trekke konklusjoner. Den indiske innvandrerbefolkningen i vestlige land vil ha andre samfunnsmessige forutsetninger enn middelklassen i Delhi og være påvirket av andre strukturer. Men som antydnet i analysen, kan møtet med det moderne samfunn og globale impulser føre til en slags nasjonalisme og vektlegging av "det indiske", og en sanskritiseringsprosess der "tradisjonelle" høykasteidealer reproduseres. Det kan tenkes at denne måten å finne en indisk form å være i det moderne samfunn også vil være relevant for den indiske innvandrerbefolkningen i vestlige land. Dersom "det indiske" betraktes som kjennetegn ved den patriarkalske storfamilien, kan det skape en preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre. Dette krever ytterligere studier.

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lang og vanskelig prosess om et svært komplekst fenomen. Jeg har utfordret mitt verdisyn og mitt vestlige ståsted, jeg har møtt store utfordringer med å utføre feltarbeidet, jeg har vært alvorlig syk og blitt antastet på gata i Delhi. Jeg har gått ned 15 kilo, vært sint, ensom, deprimert og til tider ønsket å drukne i Yamuna.¹⁵ Nå er jeg glad for erfaringen. Jeg er fornøyd med å ha gjort en studie på et fenomen som har stor betydning for det indiske samfunn, men også for verdenssamfunnet. Kjønnselektive aborter er kjønnsdiskriminerende, og jeg mener likestilling er en verdi i seg selv. Ved å identifisere faktorer som kan bidra til en preferanse for sønner eller en reservasjon mot døtre, kan tiltak mot kjønnselektive aborter utformes basert på et bedre kunnskapsgrunnlag. Temaet for denne oppgaven bør studeres videre, blant annet ved å samle kunnskap om levde erfaringer med kjønnsseleksjon.

¹⁵ Yamuna er en svært forurenset elv som blant annet renner gjennom New Delhi.

8. Referanseliste

- Almond, D, & Edlund, L. 2008. Son-biased sex ratios in the 2000 United States Census. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105(15)
- Almond, D, Edlund, L, & Milligan, K. 2009. O Sister, Where Art Thou? The Role of Son Preference and Sex Choice: Evidence From Immigrants to Canada. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Anderson, S, & Ray, D. 2012. The Age Distribution of Missing Women in India. *Economic & Political Weekly*, 47(47-48)
- Arnold, F, Choe, MK, & Roy, T. 1998. Son preference, the family-building process and child mortality in India. *Population Studies*, 52(3)
- Arokiasamy, P. 2007. Sex Ratio at Birth and Excess Female Child Mortality in India: Trends, Differentials and Regional Patterns. I Attané, I. & Guilmoto, C. (Red.), *Watering the Neighbour's Garden: The Growing Demographic Female Deficit in Asia*. Paris: Committee for International Cooperation in National Research in Demography.
- Attané, I, & Guilmoto, C. 2007a. Introduction. I Attané, I. & Guilmoto, C. (Red.), *Watering the Neighbour's Garden: The Growing Demographic Female Deficit in Asia*. Paris: Committee for International Cooperation in National Research in Demography.
- Attané, I, & Guilmoto, C (Red.). 2007b. *Watering the neighbour's garden: The growing demographic female deficit in Asia*. Paris: Committee for International Cooperation in National Research in Demography.
- Basu, K, & Maertens, A. 2007. The pattern and causes of economic growth in India. *Oxford Review of Economic Policy*, 23(2)
- Bhagat, N, Laskar, AR, & Sharma, N. 2012. Women's perception about sex selection in an urban slum in Delhi. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(1)
- Bhalotra, SR, & Cochrane, T. 2010. Where have all the young girls gone? Identification of sex selection in India. Bristol: The Centre for Market and Public Organisation.
- Bhat, PNM, & Zavier, AJF. 2007. Factors Influencing the Use of Prenatal Diagnostic Techniques and Sex Ratio at Birth in India. I Attané, I. & Guilmoto, C. (Red.), *Watering the Neighbour's Garden: The Growing Demographic Female Deficit in Asia*. Paris: Committee for International Cooperation in National Research in Demography.
- Bradshaw, M, & Stratford, E. 2005. Qualitative Research Design and Rigour. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography*. New York: Oxford University Press.
- Chakraborty, T, & Kim, S. 2010. Kinship institutions and sex ratios in India. *Demography*, 47(4)

- Clark, S. 2000. Son preference and sex composition of children: Evidence from india. *Demography*, 37(1)
- Connelly, MJ. 2008. *Fatal misconception: The struggle to control world population*. Cambridge: Harvard University Press.
- Das Gupta, M. 1999. Lifeboat versus corporate ethic: social and demographic implications of stem and joint families. *Social Science & Medicine*, 49
- Das Gupta, M, Zhenghua, J, Bohua, L, Zhenming, X, Chung, W, & Hwa-Ok, B. 2003. Why is son preference so persistent in East and South Asia? A cross-country study of China, India and the Republic of Korea. *The Journal of Development Studies*, 40(2)
- Das, V (Red.). 1994. *Masks and Faces: An Essay on Punjabi Kinship*. Delhi: Oxford University Press.
- De Neve, G. 2011. 'Keeping It in the Family': Work, Education and Gender Hierarchies Among Tiruppur's Industrial Capitalists. I Donner, H. (Red.), *Being Middle Class in India: A Way of Life*. London: Routledge.
- Deininger, K, Nagarajan, H, & Goyal, A. 2010. Inheritance law reform and women's access to capital: Evidence from India's Hindu Succession Act: The World Bank Policy Research Working Paper.
- Dickens, B. 2002. Can sex selection be ethically tolerated? *Journal of Medical Ethics*, 28(6)
- Donner, H. 2008. *Domestic Goddesses: Maternity, Globalization and Middle-class Identity in Contemporary India*. Aldershot: Ashgate.
- Donner, H, & De Neve, G. 2011. Introduction. I Donner, H. (Red.), *Being Middle-class in India: A Way og Life*. London: Routledge.
- Dowling, R. 2005. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (2 utg.). New York: Oxford University Press.
- Dubuc, S, & Coleman, D. 2007. An Increase in the Sex Ratio of Births to India-born Mothers in England and Wales: Evidence for Sex-Selective Abortion. *Population and Development Review*, 33(2)
- Dunn, K. 2005. Interviewing. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography*. New York: Oxford University Press.
- Dyson, T, & Moore, M. 1983. On kinship structure, female autonomy, and demographic behavior in India. *Population and Development Review*, 9(1)
- Ganatra, B. 2008. Maintaining access to safe abortion and reducing sex ratio imbalances in Asia. *Reproductive Health Matters*, 16(31)
- Government of National Capital Territory of Delhi. 2011. *Annual Report on Registration of Births & Deaths in Delhi - 2010*. Delhi: Directorate of Economics and Statistics & Office of the Chief Registrar.

- Guilmoto, C. 2008. Economic, social and spatial dimensions of India's excess child masculinity. *Population*, 63(1)
- Guilmoto, C. 2009. The Sex Ratio Transition in Asia. *Population and Development Review*, 35(3)
- Guilmoto, C. 2012. Skewed Sex Ratios at Birth and Future Marriage Squeeze in China and India, 2005–2100. *Demography*, 49(77)
- Guilmoto, C, & Attané, I. 2007. The Geography of Deteriorating Child Sex Ratio in China and India. I Attané, I. & Guilmoto, C. (Red.), *Watering the Neighbour's Garden: The Growing Demographic Female Deficit in India*. Paris: Committee for International Cooperation in National Research in Demography.
- Hammersley, M, & Atkinson, P. 2007. *Ethnography - Principles in Practice* (3 utg.). New York: Routledge.
- Hesketh, T, & Xing, ZW. 2006. Abnormal sex ratios in human populations: causes and consequences. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 103(36)
- Hesselberg, J. 2012. Fieldwork in developing countries. A short student guide. Oslo: University of Oslo, Department of Sociology and Human Geography, Human Geography.
- Hirve, SS. 2004. Abortion law, policy and services in India: a critical review. *Reproductive Health Matters*, 12(24)
- Howitt, R, & Stevens, S. 2005. Cross-Cultural Research: Ethics, Methods, and Relationships. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography*. New York: Oxford University Press.
- Hudson, VM, & Den Boer, A. 2004. *Bare Branches: Security Implications of Asia's Surplus Male Population*. Massachusetts: The MIT Press.
- Hvistendahl, M. 2011. *Unnatural Selection. Choosing Boys Over Girls, and the Consequences of a World Full of Men* (1 utg.). New York: Public Affairs.
- International Institute for Population Sciences (IIPS), & Macro International. 2007. *National Family Health Survey (NFHS-3) 2005-06: India*. Mumbai: IIPS.
- International Institute for Population Sciences (IIPS), & Macro International. 2009. *National Family Health Survey, India, 2005-06: Delhi*. Mumbai: IIPS.
- Jejeebhoy, SJ. 1995. Women's education, autonomy, and reproductive behaviour: Experience from developing countries. *OUP Catalogue*
- Jejeebhoy, SJ, & Sathar, ZA. 2001. Women's autonomy in India and Pakistan: the influence of religion and region. *Population and Development Review*, 27(4)
- Jha, P, Kesler, MA, Kumar, R, Ram, F, Ram, U, Aleksandrowicz, L, . . . Banthia, JK. 2011. Trends in selective abortions of girls in India: analysis of nationally representative birth histories from 1990 to 2005 and census data from 1991 to 2011. *The Lancet*, 377(9781)

- Joseph, J, & Centre for Youth Development and Activities. 2007. Reflections on the Campaign Against Sex Selection and Exploring Ways Forward. New Delhi: United Nations Population Fund (UNFPA).
- Kandiyoti, D. 1988. Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3)
- Khan, ME, Barge, S, Kumar, N, & Almroth, S. 1999. Abortion in India: Current Situation and Future Challenges. I Pachauri, S. (Red.), *Implementing A Reproductive Health Agenda In India: The Beginning*. New Delhi: Population Council.
- Khan, ME, & Townsend, JW. 1999. Target-Free Approach: Emerging Evidence. I Pachauri, S. (Red.), *Implementing A Reproductive Health Agenda In India: The Beginning*. New Delhi: Population Council.
- Kishwar, M. 1993. Abortion of female fetuses: Is legislation the answer? *Reproductive Health Matters*, 1(2)
- Malhotra, A, Vanneman, R, & Kishor, S. 1995. Fertility, Dimensions of Patriarchy, and Development in India. *Population and Development Review*, 21(2)
- Mallik, R. 2002. A Less Valued Life: Population Policy and Sex Selection in India. Maryland: Center for Health & Gender Equity.
- Mansvelt, J, & Berg, LD. 2005. Writing Qualitative Geographies, Constructing Geographical Knowledges. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography*. New York: Oxford University Press.
- Miller, BD. 2001. Female-Selective Abortion in Asia: Patterns, Policies, and Debates. *American Anthropologist*, 103(4)
- Mohanty, CT. 2011. Under Western eyes: feminist scholarship and colonial discourses. I Visvanathan, N., Duggan, L., Wiegersma, N. & Nisonoff, L. (Red.), *The Women, Gender & Development Reader* (2 utg.). London: Zed Books.
- Office of the Registrar General. 2012. *The Sample Registration System Statistical Report 2010*. New Delhi: Office of the Registrar General.
- Office of the Registrar General, & Census Commissioner. 2011. *Census of India*. New Delhi: Office of the Registrar General & Census Commissioner.
- Pachauri, S. 1999. Moving Towards Reproductive Health: Issues and Evidence. I Pachauri, S. (Red.), *Implementing A Reproductive Health Agenda In India: The Beginning*. New Delhi: Population Council.
- Patel, T. 2007. The Mindset behind Eliminating the Female Foetus. I Patel, T. (Red.), *Sex-selective Abortion in India: Gender, Society and New Reproductive Technologies*. New Delhi: Sage Publications.
- Perwez, S, Jeffery, R, & Jeffery, P. 2012. Declining Child Sex Ratio and Sex-Selection in India. A Demographic Epiphany? *Economic & Political Weekly*, 47(33)

- Philips, L, & Jørgensen, MW. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
- Rahman, L, & Rao, V. 2004. The determinants of gender equity in India: examining Dyson and Moore's thesis with new data. *Population and Development Review*, 30(2)
- Retherford, RD, & Roy, T. 2003. Factors affecting sex-selective abortion in India and 17 major states. Mumbai: International Institute for Population Sciences & East-West Center Program on Population.
- Sekher, T. 2012. Ladlis and Lakshmis. *Economic & Political Weekly*, 47(17)
- Sen, A. 1990. More Than 100 Million Women Are Missing. *The New York Review of Books*, 37(20)
- Sev'er, A. 2008. Discarded Daughters: The Patriarchal Grip, Dowry Deaths, Sex Ratio Imbalances & Foeticide in India: University of Toronto.
- Sharma, U. 1994. Dowry in North India: Its Consequences for Women. I Uberoi, P. (Red.), *Family, Kinship and Marriage in India*. Delhi: Oxford University Press.
- Singh, N, Pripp, A, Brekke, T, & Stray-Pedersen, B. 2010. Different sex ratios of children born to Indian and Pakistani immigrants in Norway. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 10(1)
- Subramanian, S, & Selvaraj, S. 2009. Social analysis of sex imbalance in India: before and after the implementation of the Pre-Natal Diagnostic Techniques (PNDT) Act. *Journal of epidemiology and community health*, 63(3)
- Sultan Ahmed, S, & Bould, S. 2004. "One able daughter is worth 10 illiterate sons": Reframing the patriarchal family. *Journal of Marriage and Family*, 66(5)
- Thagaard, T. 2009. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (3 utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Uberoi, P. 1994a. Descent Groups and the Kindred. I Uberoi, P. (Red.), *Family, Kinship and Marriage in India*. Delhi: Oxford University Press.
- Uberoi, P. 1994b. Family, Household and Social Change. I Uberoi, P. (Red.), *Family, Kinship and Marriage in India*. Delhi: Oxford University Press.
- Uberoi, P. 1994c. Introduction. I Uberoi, P. (Red.), *Family, Kinship and Marriage in India*. Delhi: Oxford University Press.
- Uberoi, P. 1994d. Regional Varieties: North and South. I Uberoi, P. (Red.), *Family, Kinship and Marriage in India*. Delhi: Oxford University Press.
- UNFPA. 2012. Sex Imbalances at Birth: Current trends, consequences and policy implications. Bangkok: UNFPA Asia and the Pacific Regional Office.
- Van Wessel, M. 2011. Cultural Contradictions and Intergenerational Relations: The Construction of Selfhood Among Middle-class Youth in Baroda. I Donner, H. (Red.), *Being Middle-class in India: A Way of Life*. London: Routledge.

- Varma, R. 2002. Technological fix: Sex determination in India. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 22(1)
- Visaria, L. 2005. *Female Deficit in India: Role of Prevention of Sex Selective Abortion Act*. Paper presentert ved CEPED-CICRED-INED Seminar on Female Feficit in Asia: Trends and Perspectives, Singapore.
- Winchester, HPM. 2005. Qualitative Research and its Place in Human Geography. I Hay, I. (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (2 utg.). New York: Oxford University Press.

9. Appendiks

Vedlegg 1: Anonymisert oversikt over informanter¹⁶

Mansi – ca 40 år.

Arkitekt med to døtre på 13 og 11 år. Begge går på kostskole. Hun har vært gift i 17 år og ekteskapet var basert på kjærlighet. Familiene hadde vanskelig for å akseptere dette da de var fra forskjellige samfunn. Hun bor i et nukleært hushold og driver, sammen med sin ektemann, et arkitektfirma. Svigerforeldre hadde kanskje et lite ønske om at de skulle få en sønn fordi ektemannen hennes er deres favorittbarn. Selv er hun vokst opp i det hun betegner som en kjønnslikestilt familie.

Sita – ca 35 år

Har en datter på 13 og en sønn på 9. Hun har vært gift i 15 år i et kjærlighetsekteskap. Dette var vanskelig for foreldrene, fordi de hører til forskjellige kaster. Nå bor de i et storfamiliehushold, men i ulike leiligheter i samme boligkompleks. Før hun ble gift, jobbet hun med å undervise i software. På grunn av ulike omstendigheter ble det vanskelig å fortsette etter de ble gift. Siden har hun tatt hånd om mann, barn, hus og ansatte. Familien er hindu.

Renu – ca 40-45 år

Gift med tre barn: To eldre døtre på 20 og 18 og en sønn på 10. Hun skulle gjerne bodd i en storfamilie, men svigerforeldrene har gått bort. Renu er utdannet, og jobber litt med mannen i familiebedriften. Familien er hindu, men Renu ser på seg mer som spirituell. Hun definerer seg som en tradisjonell person. Hun ønsker at hennes sønn skal bo i et storfamiliehushold med henne etter at han gifter seg, og at han skal ta over familiebedriften.

Arti og Sachin – ca 35 år

Ekteparet er gift i et kjærlighetsekteskap. Hennes egne foreldre var ikke begeistret for forholdet og ville at hun skulle gifte seg med en mann de hadde valgt. Derfor tok det dem to

¹⁶ Alle informantene er anonymisert, med unntak av professor Tulsi Patel som ønsket å fremstå med fullt navn ettersom informasjonen er basert på hennes forskning.

år å bli gift. Nå har de en datter på ca 12 år. Arti er husmor og Sachin jobber hjemme. De kaller seg selv for sosialt utskudd på grunn av sine liberale holdninger. De lever i en nukleært hushold og er fornøyd med det for å kunne leve individuelle liv. Svigermoren bor i nærheten og brødrene deler ansvaret for henne. De siste 10-15 årene har hennes foreldre vært avhengige av dem, og de tar avgjørelser sammen med Sachin.

Deepa – ca 60 år

Er husmor, men har undervist litt hindi. Ektemannen er godt utdannet, men er nå deltidspensjonert. Bor også med 90 år gammel svigerfar, og den ene sønnen med kone og to døtre. Dermed er de fire generasjoner som bor sammen. Deepa forventer å alltid bo i et storfamiliehushold, men alle har sitt private rom. De har to leilighetsenheter, men skal flytte sammen i et stort hus med fem soverom. Familien spiser alltid på samme kjøkken. Hun har to sønner og tre jentebarn.

Mane, svigerdatter til Deepa – ca 30 år

Har to døtre med fem års mellomrom. Hun giftet seg da hun var 21 og bor med ektemannen i et storfamiliehushold med svigerforeldre og ektemannens bestefar. Generasjonene bor i ulike leiligheter, men deler kjøkken. Ektemannen har en bror som kun har en datter, dermed er det ingen sønner i tredje generasjon.

Rekha – ca 35 år

Er i et arrangert og lykkelig ekteskap som har vart i ni år. Rekha følte familien var komplett da hun giftet seg med mannen. De har en datter og en sønn med en aldersforskjell på fem år. Rekha har jobbet som fysioterapeut på et sykehus i Delhi, nå er hun hjemmeværende. Før ønsket hun å bo i et storfamiliehushold, men ektemannen fikk jobb i Delhi, langt vekk fra deres familier i Tamil Nadu. Selv om hun noen ganger føler seg ensom, er hun nå glad for å bo i et nukleært hushold og kun besøker familien i kortere perioder.

Neena 45 år

Er arrangert gift fordi hun aldri hadde vært forelsket. Familien bor i et nukleært hushold fordi ektemannens foreldre døde da han var ung. De har to sønner på 17 og 12, men ønsket sterkt en datter. Hun har tidligere jobbet med å undervise MBA-studenter i tysk, men jobber nå sammen med ektemannen i medisinsbransjen og har ansvar for deler av virksomheten. Hun

arbeider ikke så mye som ektemannen fordi hun vil være hjemme når sønnene er ferdig på skolen. Ektemannen er den eneste i familien som har en sønn.

Reena – ca 40 år

Har vært gift 18 år i et kjærlighetsekteskap. De har en sønn (16) og en datter (13), og bor i et nukleært hushold fordi hans familie er fra Pondicherry. Begge jobber, hun i et firma som hjelper utenlandske firma med import/eksport. Reena var hindu, men konverterte til kristendom fordi hennes svigermor ønsket en kristen svigerdatter.

Fokusgruppe: Gayatri, Shrivani, Jyoti og Pallavi

Intervju med fire collegejenter fra en progressiv og feministisk utdanningsinstitusjon. Jentene er 16-18 år.

Manu – ca 35 år

Er gift og har en sønn. Familien driver diagnostikk-klinikker i mange stater, noe som gjør at de også har tilgang på ultralydapparater. Hun bor delvis i et storfamiliehushold da svigerforeldrene ofte bor hos dem. Hun har et godt forhold til sine svigerforeldre. Manu skulle gjerne hatt to barn, men medisinske problemer gjorde det vanskelig for henne å få barn. Derfor tok det mange år før hun ble gravid. Familien vet om de medisinske problemene og har vært støttende. Ektemannens bror hadde allerede en sønn, derfor var ikke presset så stort. Selv har hun og søstrene tatt seg av sine foreldre i fraværet av en bror.

Lakshmi – ca 40 år

Har en sønn (20) og en datter (12). To andre barn døde etter fødsel. Et av barna hadde downssyndrom og døde under en hjerteoperasjon. Hun er arrangert gift inn i en businessfamilie som driver apotekvirksomhet. Familien bor i et storfamiliehushold. Selv er hun hjemmeværende. Lakshmi har en dominant svigermor og føler stor avstand til ektemannen. Hun er strengt kontrollert av familien. Svigerforeldrene har stor innflytelse og makt over avgjørelser som tas i familien. I fremtiden kunne hun se for seg å bo i samme hus, men i ulik etasje med sin sønn. I deres egen familie er det ikke forventet at sønnen skal ta over familiebedriften fordi han ikke er utdannet innen området og fordi det kreves mye arbeid.

Amita – ca 40 år

Har to døtre på 20 og 17 år. Amita er hjemmeværende nå, men har tidligere jobbet i hotellbransjen, noe svigerforeldrene ikke satte pris på. Denne typen jenter ble sett på som løsslupne. Kjærlighetsekteskapet ble først ikke akseptert av svigerfamilien, spesielt ikke svigermor. Men etter noen år fikk de lov til å gifte seg. Nå bor de delvis i et storfamiliehushold, der svigermor og svigerinne bor i første etasje og svigerbror i etasjen over. I begynnelsen av ekteskapet bodde de i samme leilighet som svigerforeldrene, men det ble for tett med svigerforeldrene, og det oppstod konflikter med en dominerende svigermor.

Sapna (Amitas svigerinne) – ca 60 år

Ble skilt og flyttet tilbake til foreldrene i 1989 etter 16 års ekteskap, og ble offisielt skilt i 1994. Bor nå med sin 83 år gamle mor og driver en skjønnhetssalong i samme hus. Hun har to voksne barn, en sønn og en datter. Under ekteskapet ble hun mishandlet og forlot mannen da hun forstod at hun måtte velge mellom livet eller ekteskapet. Faren var hennes store støtte, mens brødre støttet henne i stillhet. For moren var det mer vanskelig. Faren delte eiendommen i fire: likt til alle barna. Offisielt fikk hun støtte fra sin svigerfamilie, men hun tror at de bak lukkede dører vil si at hun burde tilpasset seg bedre. Hennes datter har en datter.

Vasala (Sapnas mor og Amitas svigermor). 83 år.

Har tre sønner og en datter, og er i dag enke. Hun har bare ett mannlig barnebarn til tross for tre sønner. Nå bor hun sammen med datteren som er skilt fra sin ektemann. Hennes egne svigerforeldre var glade da hun fødte sønner, og hun fikk mange gratulasjoner. Sønnene støtter henne finansielt, men hun ber ikke om penger. Selv har hun også egen pensjon og investeringer. Det svigerdøtrene fikk i medgift fikk de beholde selv, og hun sier hun har et godt forhold til svigerdøtrene. Hun er glad for at datteren bor sammen med henne, og sier de tar vare på hverandre. Datteren jobber og tjener sine egne penger.

Preba ca. 35 år

Bor i et nukleært hushold med en datter og mann. Mannen reiser mye med jobb i militæret. Hun har en bachelorgrad, men ektemannen ønsker ikke at hun skal jobbe utenfor huset, og derfor tok hun ikke videre studier. Hun er hindu og ektemannen er sikh. På grunn av komplikasjoner i forbindelse med graviditeten, og på grunn av arbeidet med å oppdra et barn, bestemte paret seg for å kun få ett barn, men hun ønsker seg en sønn. Ekteparet tar sammen familieavgjørelser, delvis fordi de ikke har foreldre i nærheten.

Pooja ca 40-45 år.

Pooja er fra Bihar. Hun fikk tre sønner i påvente av en datter. Da ektemannen jobbet i hæren, bodde hun i et storfamiliehushold med hans foreldre, men bor nå i et nukleært hushold i New Delhi. De forsørger fortsatt hans foreldre og søstre. Pooja sier at hun er høykaste.

Supriya - ca 45 år

Bor med datter (17) og ektemann som hun har vært gift med i 20 år, basert på kjærlighet. Hun skulle gjerne bodd i et storfamiliehushold, men bor nukleært ettersom hans foreldre har gått bort. I perioder har hennes mor bodd sammen med familien. Hun skulle gjerne hatt to barn fordi hun ønsket et fullt hus, men hun hadde flere spontanaborter etter hun fikk sin datter. Dette skyldes kanskje stress fordi det var død og sykdom i familien. Selv om hun selv har en bror, var det hun som tok seg av alt da faren døde og moren gjennomgikk kreftbehandling. Selv kommer hun ikke til å bo med sin datter etter ekteskap, men ideelt ønsker hun å bo i nærheten av datteren.

Manjit – ca 65 år.

Manjit er ”pensjonert”, som hun kaller det. Hun har bare så vidt vært innom arbeidslivet for mange år siden. Mannen jobber med finans og de er en velstående familie. De har en datter på 30, og på grunn av medisinske årsaker kunne de ikke få flere barn. Nå er hun opptatt av å få datteren gift. Foreløpig bor datteren hjemme og arbeider.

Sunita 29 år

Er advokat og har startet sitt eget selskap. Hun har vært gift i tre år i et kjærlighetsekteskap. Hun ønsker ikke barn med det første på grunn av jobbsituasjonen. Svigerforeldrene synes det er ok at Sunita vil vente med barn, så lenge de vet at de en dag kommer. Hennes mor sørger derimot for å nevne barnebarn ved enhver anledning. Ekteparet bor i et nukleært hushold. Ektemannen er også advokat og familien hans kommer opprinnelig fra Kerala. Hun er Punjabi. Ekteskapet var ikke noe problem for familiene, til tross for at de kommer fra ulike kulturer. Sunita kommer fra en liberal familie der hun er vokst opp med forståelsen av at kvinner og menn er likeverdige. Moren har vært journalist og har skrevet om medgift og drap av kvinner. Ektemannen har ikke problemer med å ta seg av ting hjemme dersom han jobber hjemmefra. Likevel har hun noe mer ansvar for hjemmet. Hun føler seg likevel mer dominerende enn ektemannen, og hun pleier å få det som hun vil.

Rasmi – 56 år

Har en doktorgrad og jobber som lærer på et kvinnecollege i Delhi. Hun har vært gift i 31 år, og har en sønn (26) som bor hjemme og en datter (22) som studerer i Kalkutta. Hun fikk også et barn som ikke overlevde. De bor i et nukleært hushold. Hun setter seg selv i andre rekke i familiehierarkiet, og mannen først. Rasmi har selv vokst opp i et kjønnsnøytralt/likestilt hjem.

Professor Tulsi Patel (ikke anonymisert)

Er professor på Delhi School of Economics. Har skrevet boken *Sex-selective abortions* og har siden gjort kvalitativ forskning på dette temaet i middelklassen i Delhi.

Doktor Vinayak - ca 55 år

Er gynekolog på et sykehus i New Delhi, og har arbeidet i cirka 30 år med fenomenet kjønnsseleksjon. Han er også aktivist. Doktor Vinayak ser på seg selv som annerledes og hevder at han ikke har mange venner i legemiljøet. Selv påstår han at han er den eneste, eller blant svært få, som ikke bidrar til kjønnsseleksjon i legebransjen. Han har selv to døtre som han er bekymret for sikkerhetsmessig.

Surabi - ca 50 år

Direktør i en nasjonal kvinneorganisasjon med hovedsete i New Delhi, der en av de viktigste agendaene er å bekjempe kjønnsselektive aborter.

Varna - ca 35 år

Jobber i en internasjonal organisasjon i New Delhi som blant annet jobber med kjønnsselektive aborter.

Shreya - ca 45 år

Direktør for en kvinneorganisasjon i Delhi som jobber med kjønnsseleksjon.

Vedlegg 2: Intervjuguide

- 1) Name, age, religion, education, work situation, living situation – nuclear/joint family?
- 2) Marriage, year in marriage, children, number of children, gender of children.
- 3) Before childbearing – how many children ideally? Gender? Difference in age? What was the result?
- 4) Who affected the choice of number of children? How many children did your husband want? Joint family/family in law? Which gender?
- 5) How did marriage affect aspirations for number and sex on children?
- 6) What has affected your aspirations when it comes to family composition? How has your background characteristics affected the number of children and gender composition? Religion, education, caste or economic status have anything to say for ? How?
- 7) Describe the power relation in your family. Who is the family's head? Where are you positioned in the family's power hierarchy?
- 8) What aspirations/expectations do you have for your children?
- 9) Where do/did you expect your children to be 25 years after birth? Where would they be living? Would they be married and have children? What kind of education would they have? How would their work situation be? How much contact would they have with their parents? Some more than others? Does gender have anything to say? Would you have as much contact with your son's children as your daughter's children?
- 10) If you could turn back time to before you started childbearing, how many children would you ideally have? How would the sex composition of your children be?
- 11) If you hypothetically could give birth to only one child, which sex would you want it to be? Why? Who would affect this wish? What could make you prefer the other sex?
- 12) What are the reasons for son preference?
- 13) Sex rates in Delhi are among the most skewed/masculine. Why do you think this is?
- 14) For what kind of families is it important to have sons? What characterizes families with strong son preference?
- 15) Which gender is the most important for parents to have? How important is it for women/families to have a son? What makes it important?
- 16) What are the consequences of son preference? For India, for Delhi, for your local society, for your neighbourhood, for your family, for you as a woman?

- 17) What is an ideal family for a middle class woman? How many children do middle class women want? What does it mean to middle class women to have a son? To have a daughter? Which is most important? Why?
- 18) How do you expect the child's gender could affect your family's economy? Your power position within the family?
- 19) What would dowry mean to the family's economy? What do you think about dowry?
- 20) What are the reasons for sex selection?
- 21) What do you think about sex selection?
- 22) What experience do you have with sex selection? Do you know of anyone who has had a sex selective abortion, or have you had one yourself? Do they belong to the family, neighbourhood, friends? Which reasons did you/they have? What do you think about it?
- 23) Research shows that sex rates are skewed among women with high socioeconomic status. Why do you think that is?
- 24) Under which situation could you have a sex-selective abortion?
- 25) When is it accepted to have a sex-selective abortion? Who would know about it? What would your family say if you had a sex selective abortion? Relatives? Friends? Neighbours?
- 26) If you were to have a sex-selective abortion, who would influence the decision?
- 27) If you were to have a sex selective abortion, how would you go about? How easy or difficult would it be?
- 28) To what degree do you mean that sex selective abortions are right or wrong? Who are the actors?
- 29) What will happen with sex-selective abortions in the future?